

Kasvatusyhteistyö vuorohoidossa

Anne Teräväinen

Kasvatustieteen pro gradu - tutkielma

Elokuu 2016

Kasvatustieteiden laitos

Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Teräväinen, Anne. 2016. Kasvatusyhteistyö vuorohoidossa. Kasvatustieteen pro gradu - tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. 95 sivua + 4 liitesivua. Ohjaaja Anna Rönkä.

Tutkimuksen tehtävänä oli jäsentää vuoropäiväkotien ja perheiden välistä vuoropuhelua sekä saada selville vuoropäivähoidon henkilöstön keskustelujen pohjalta kasvatusyhteistyötä ja osallisuutta edistäviä ja hidastavia seikkoja. Tavoitteena oli löytää vahvuuksia, voimavaroja ja hyviä käytänteitä, joita vuoropäiväkotien työntekijät jo nyt työssään hyödyntävät. Tavoitteena oli myös tunnistaa työntekijöiden haastaviksi kokemiansa tilanteita liittyen vuoropuheluun perheiden kanssa. Tutkimuksessa pyrittiin löytämään jännitteitä, asenteita ja kompastuskiviä, jotka estävät kasvatusyhteistyön ihanteellisen toteutumisen vuoropäiväkotien toimintaympäristössä.

Tutkimuksen kontekstina olivat vuoropäiväkotien henkilöstölle järjestetyt kuntatyöpajat Keski-Suomen alueella kevätkaudella 2016. Tutkimus liittyy OHOI - (osaamista vuorohoitoon) tutkimushankkeeseen. Aineisto kerättiin viidestä kuntatyöpajasta havainnoimalla, äänittämällä keskusteluja ja valokuvaamalla fläppitaulut ja analysoitiin sisällönanalyysillä. Pajoihin osallistui tutkijoiden lisäksi 114 henkilöä. Tutkimus oli laadullinen, etnografista tutkimusotetta soveltava ja sisälsi narratiivisia piirteitä.

Tutkimustulokset osoittivat, että vuoropäiväkotien työntekijöiltä löytyi monipuolisia vahvuuksia hyödynnettäväksi työssään. Kasvatusyhteistyötä tukevia henkilökohtaisia ominaisuuksia olivat esimerkiksi huumorin käyttö ja empaattisuus. Perheisiin suhtautumisessa ja toimintatavoissa näkyivät muun muassa myönteisyys, luottamuksellisuus ja vanhempien kuuntelu. Asioihin suhtauduttiin ammatillisella otteella ja tarvittaessa esimerkiksi moniammatillinen tiimi kokoontui hankalia asioita pohdittaessa.

Erityisesti vuorohoitoon liittyviä haasteita olivat esimerkiksi pienten lasten pitkät hoitopäivät, lasten suuri vaihtuvuus, tiedonkululliset ongelmat, äkilliset muutokset lapsen hoitovuoroissa ja perheiden elämäntilanteisiin liittyvät seikat. Yleisesti päivähoitoon liittyviä haasteita olivat esimerkiksi asioiden puheeksi ottamiseen liittyvät seikat, ristiriidat kasvatuskysymyksissä ja vanhempien välinpitämättömyys, kun työntekijät kertovat lapsen kehitykseen liittyvistä, huolta herättävistä asioista. Jännitteitä vuoropäiväkotikontekstiin toivat esimerkiksi se, että työntekijän käsitys lapsen edusta oli erilainen kuin vanhempien. Myös kokemus siitä, ettei asioihin pysty vaikuttamaan, oman työn rajojen tunnistamisen hankaluus, asioiden puheeksi otto vanhempia syyllistämättä, perheen ja päiväkodin käytäntöjen yhteensovittaminen, ajan vähäisyys vanhempien kohtaamiseen ja päätös siitä, kuinka paljon työssä on joustettava perheiden toiveiden mukaan, olivat seikkoja, jotka aiheuttivat jännitteitä työhön.

Tunnistamalla vuoropäiväkotien henkilökunnan monipuolinen osaaminen ja vahvuudet sekä tiedostamalla haasteellisuudet voi kasvatusyhteistyö kehittyä entistä sujuvammaksi. Vuorohoidon henkilöstön osaamista voidaan lisätä ja vuorohoitojärjestelmää kehittää huomioimalla tutkimuksessa esille tulleet seikat arjen käytännöissä.

Asiasanat: vuoropäivähoito, kasvatusyhteistyö, laadullinen tutkimus, etnografia, narratiivisuus

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ.....	2
1 JOHDANTO.....	5
2 VUOROPÄIVÄKOTI KASVATUSYHTEISTYÖN KONTEKSTINA.....	7
2.1 Varhaiskasvatus muuttuneessa kontekstissa.....	7
2.2 Vuoropäivähoito Suomessa.....	9
2.3 Vuoropäivähoito muissa maissa.....	11
2.4 Epätyypillinen työaika ja arki.....	15
3 KASVATUSYHTEISTYÖN TOTEUTUMINEN.....	19
3.1 Kasvatusyhteistyön käsite.....	19
3.2 Yhteistyön edistäminen ja yksilöiden kohtaaminen.....	21
3.3 Kasvatusyhteistyön toteutuminen vuoropäiväkodeissa.....	23
3.4 Perheen ja päivähoidon asiantuntijuus.....	24
3.5 Perheiden ja ammattilaisten yhteistyön pulmat.....	26
4 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET.....	29
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	31
5.1 Tutkimuskohde ja lähestymistapa, tutkimuksen konteksti.....	31
5.2 Laadullinen tutkimus.....	33
5.2.1 Etnografinen tutkimusote.....	34
5.2.2 Narratiivisuus tutkimuksessa.....	37
5.3 Tutkimukseen osallistujat.....	38
5.4 Laadullisen aineiston keruu.....	40
5.5 Havainnointi aineistonkeruutapana.....	41
5.6 Aineiston analyysi.....	43
5.7 Eettiset ratkaisut.....	46
6 TULOKSET.....	47
6.1 Tunnelmakierroksen kautta vahvuuksien tunnistamiseen.....	47
6.2 Työntekijöiden vahvuuksia, voimavaroja ja hyviä käytäntöjä.....	49
6.2.1 Päivähoidon työntekijöiden henkilökohtaiset ominaisuudet vahvuuksina	49
6.2.2 Suhtautumistavat perheisiin ja toimintatavat työympäristössä	
voimavaroina.....	51
6.2.3 Asiantuntemuksen ja tiimityön hyödyntäminen.....	53
6.3 Haastavina koettuja vuorovaikutustilanteita ja taustatekijöitä.....	56
6.3.1 Erityisesti vuoropäiväkotikontekstiin liittyviä haasteellisuuksia.....	57
6.3.2 Yleisesti päivähoidon liittyviä haasteita.....	61

6.3.3	Jännitteitä vuoropäiväkotikontekstissa.....	64
6.4	Vuorohoidon erityispiirteet vetäjien kertomana	71
6.4.1	Vetäjien näkökantoja tilaisuuden kulusta, vahvuudet - ja haasteet - keskusteluista.....	71
6.4.2	Ohjaajien näkemys vuoropuheluun vuorohoidossa	72
7	POHDINTA	74
7.1	Tulosten tarkastelu.....	74
7.1.1	Vuorohoidon arjen ominaispiirteitä	76
7.1.2	Myönteisyys, ymmärrys ja tasa-arvo - lapsen etu etusijalla.....	78
7.1.3	Yhteiskunnalliset muutokset näkyvät päivähoidon kentällä	81
7.2	Tutkimuksen luotettavuus.....	82
7.3	Reflektointia	84
7.4	Käytännön johtopäätökset ja jatkotutkimushaasteet	86
	LÄHTEET	90
	LIITTEET	96
	LIITE 1 Saatekirje päiväkodeille.....	96
	LIITE 2 Kuntatyöpajojen kulku	97
	LIITE 3 Esimerkkikuva fläppitaulusta, vahvuudet	99

1 JOHDANTO

Työelämän kehitys ja teknologian edistyminen ovat tuoneet mukanaan muutoksia, joiden myötä olemme menossa yhä enenevässä määrin kohti 24/7 – yhteiskuntaa. Tämä tarkoittaa esimerkiksi palvelujen saatavuutta ympäri vuorokauden kaikkina viikonpäivinä ja työntekijöille joustavuutta työskentelyaikojen suhteen. (Kekkonen, Rönkä, Laakso, Tammelin & Malinen, 2014, 52.) Tällöin myös päivähoitoa on tarjottava perheiden tarpeen mukaan. Vuoropäivähoitoa tarvitsevien lasten määrä on kasvanut hieman viime vuosina. Epätyypillinen työaika, perhe-elämä ja hoiva ovat tutkimusaiheina ajankohtaisia. Vuoropäivähoidon ja ympärivuorokautisen päivähoidon tutkimiselle on selvä tarve, sillä lasten vuorohoidosta ja ympärivuorokautisesta hoidosta on vielä varsin vähän tutkimustietoa. Esimerkiksi kauppojen aukiolon vapautuminen vuoden 2016 alussa toi kaupan alalla työskenteleville vanhemmille entistä vaihtelevampia työaikoja ja lisäsi heidän lastensa mahdollista vuoropäivähoidon tarvetta. Nyky-yhteiskunnassa tarvitaan vuoropäiväkoteja, sillä isovanhemmat ja muu suku eivät välttämättä pysty tarjoamaan lastenhoitoapua, läheiset saattavat asua kaukana, yhteisöllisyys on vähentynyt jne. Lasten päivähoito on myös ollut mediassa paljon esillä ollut aihe, sillä subjektiivisen päivähoito-oikeuden rajausta ja mahdolliset ryhmäkokojen kasvattamiset ovat mietinnässä useissa kunnissa.

Vuoropäiväkodit on tarkoitettu lapsille, joiden vanhemmat työskentelevät tai opiskelevat epätyypillisinä aikoina. Epätyypillisellä työajalla tarkoitetaan työskentelyä iltaisin, öisin ja viikonloppuisin. Osa vuoropäiväkodeista tarjoaa ympärivuorokautista hoitoa ja osa on auki aamuvarhaisesta iltamyöhään. Aiemmat tutkimustulokset ovat olleet ristiriitaisia siinä, onko epätyypillinen työ todettu riskiksi perhe-elämän kannalta vai ei. (Kekkonen ym. 2014, 57.) Vuorotyö voi kuitenkin tuoda haasteellisuutta perheen arjen kulkuun. Esimerkiksi lasten hoidon järjestämisessä on todettu olevan enemmän vaikeuksia epätyypillistä

työaika tekeillä vanhemmilla verrattuna päiväaikaan työskenteleviin. (Kekkonen ym. 2014, 64.)

Kasvatusyhteistyön sujuvuus on tärkeää ja luo hyvän pohjan päiväkodissa käyvien lasten hyvinvoinnille. Pro gradu - tutkielmani tavoitteena oli saada selville, miten vuoropäiväkotien henkilökunta koki vuoropäiväkotia käyvien lasten perheiden kanssa tehtävän kasvatusyhteistyön toimivan. Tässä tutkimuksessa käsitteellä kasvatusyhteistyö tarkoitetaan päivähoidon ammattilaisten ja vuoropäiväkotia käyvien lasten vanhempien vuorovaikutusta. Kiinnostuksen kohteina olivat sekä vahvuudet ja hyvät käytänteet että kasvatusyhteistyön jännitteet ja kehittämiskohteet. Aineisto kerättiin kasvatusyhteistyötä käsittelevistä, vuorohoidon henkilöstölle tarkoitetuista kuntatyöpajoista Keski-Suomen alueella kevätkaudella 2016.

Tutkimusaineisto kerättiin havainnoimalla, tekemällä muistiinpanoja ja äänittämällä osa keskusteluista sanelukoneelle sekä valokuvaamalla fläppitaulujen anti. Laadullisessa tutkimuksessa painottui jokaisen tutkimushenkilön ainutkertaisen kokemuksen merkitys. Tutkimuksessa sovellettiin monin paikoin etnografista tutkimusotetta. Esimerkiksi havainnointi ja tutkijan olo mukana kentällä informanttien joukossa ovat etnografiselle tutkimukselle ominaisia piirteitä. Narratiivinen lähestymistapa ilmeni kertomuksellisuuden kautta. Tutkimuksessa oltiin kiinnostuneita siitä, mitä henkilöt puhuivat, miten asioista tai tapahtumista kerrottiin ja minkälaisia seikkoja keskustelujen kautta tuli esiin aineistosta. Analysointi tapahtui sisällönanalyysiä käyttäen. Pro gradu - tutkielmani aihepiiri liittyi Jyväskylän yliopiston ja Jyväskylän ammattikorkeakoulun yhteiseen OHOI - Osaamista vuorohoitoon - tutkimusprojektiin. Kandidaatin työssäni vuonna 2012 tutkin kasvatuskumppanuutta päiväkodeissa. Olikin mielenkiintoista tässä pro gradu-työssäni perehtyä kasvatusyhteistyöhön vuorohoidossa.

2 VUOROPÄIVÄKOTI KASVATUSYHTEISTYÖN KONTEKSTINA

2.1 Varhaiskasvatus muuttuneessa kontekstissa

Varhaiskasvatuksella on monenlaisia tehtäviä ja tavoitteita. Varhaiskasvatus on kasvatuksellista vuorovaikutusta, jota toteutetaan pienten lasten eri elämänpiireissä. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää lasten kasvua ja kehitystä monipuolisesti, fyysisen kehityksen, terveyden, sosiaalisen ja tunne-elämän kehityksen, älyllisen kehityksen, oppimisen, luovan toiminnan, mielikuvituksen, omaan lähiympäristöön tutustumisen ja kulttuurin osa - alueilla. Päivähoito, esiopetus, koululaisten aamu - ja iltapäivätoiminta sekä kuntien, järjestöjen ja seurakuntien kerhotoiminta tukevat kotien kasvatustyötä. Yhteiskunnan rakenteelliset, kulttuuriset ja taloudelliset muutokset ja muutosten vaikutus perheiden elämään näkyvät varhaiskasvatuksen kentällä. (Varhaiskasvatus vuoteen 2020, 2007/29.)

Bronfenbrennerin ekologisessa teoriassa lapsen kehitys tapahtuu vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa ja kehitys on jatkuvaa. Lapsen toimintaympäristöjen kuten kodin ja päiväkodin toimiva vuorovaikutus onkin tärkeä lapsen kehitystä tukeva seikka. (Bronfenbrenner 2005, 50 - 51.) Toimintaympäristöjen ihmiset, kuten päivähoiton työntekijät ja lapsen vanhemmat voivatkin kasvatuskumppanuudella luoda hyvän pohjan lapsen kehitykselle, oppimiselle ja kasvuille. Haasteita varhaiskasvatukselle tuo esimerkiksi se, että varhaiskasvatuksen on sopeuduttava ja vastattava muuttuneeseen yhteiskunnalliseen tilanteeseen. Lapsiperheiden elämäntilanteiden monimuotoistuminen, asiakkuuden kehittyminen osallisuudeksi ja muutokset työoloissa, esimerkiksi vanhempien työskentely matka-, etä- ja vuorotyössä ovat seikkoja, joihin on kiinnitettävä huomiota tehtäessä varhaiskasvatukseen liittyviä ratkaisuja. Lisäksi sosiaalisten ongelmien kasaantuminen, hyvinvointi - ja tuloerojen kasvu, lasten erityisen tuen tarve ja monikulttuurisuus tuovat haasteita päivähoiton henkilöstön

osaamiselle. Myös jatkuvassa muutoksessa eläminen, varhaiskasvatuksen henkilöstön työtehtävien pedagoginen, sosiaalinen ja yhteiskunnallinen laajeneminen ja monimutkaistuminen ovat varhaiskasvatukseen kohdistuvia muutoksia. (Varhaiskasvatus vuoteen 2020, 2007/30.)

Yhä yksilöllisemmät ja joustavammat palvelut, omiin elämäntilanteisiin sopivat päivähoitoratkaisut ja eri hoitomuotojen ja hoitoaikojen tarjonta ovat lähivuosina päivähoitopalveluihin yhä enenevässä määrin kohdistuvia vanhempien toivomuksia. Vanhempien työn ajoittuminen poikkeukselliseen vuorokausirytmiiin voi aiheuttaa työuupumusta, vaikeuttaa työn ja perhe-elämän yhteensovittamista ja vaikuttaa vanhempien jaksamiseen toteuttaa vanhemmuutta, millä voi olla vaikutuksia lasten käyttäytymiseen. Monimuotoisia päivähoitopalveluja tulee tarjota perheille lasten hyvinvoinnin ehdoilla ja hoitoaika ei saisi pääsääntöisesti ylittää kymmentä tuntia päivässä. (Varhaiskasvatus vuoteen 2020, 2007/ 34, 36 – 37.) Vuoropäiväkotien tarjoamat päivähoitopalvelut mahdollistavatkin perheille työskentelyn vaihtelevina kellonaikoina.

Päivähoidon tärkeitä ja keskeisiä tehtäviä ovat päivähoidossa käyvien lasten ja heidän perheidensä tukeminen, kasvatusyhteistyö ja lapsen persoonallisuuden tasapainoisen kehityksen edistäminen. Päivähoidon ammattilaisten vastuulla ovat myös jatkuvien, lämpimien ihmissuhteiden turvaaminen lapselle sekä kehitystä tukevan toiminnan järjestäminen ja suotuisan kasvuympäristön tarjoaminen. Lapsen ikä, yksilölliset tarpeet ja kulttuuriperinne tulee myös huomioida kasvatustyössä. (Mahkonen 2013, 40.)

Myös Koivunen (2009, 11) toteaa päivähoidon perustehtäviksi lasten hoidon, kasvatuksen ja opetuksen, korostaen myös vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön ja yhteydenpidon eri tahojen ammattilaisten (puheterapia, toimintaterapia, sairaala, koulu, lastensuojelu, neuvola ym.) kanssa, merkityksiä. Karila (2006,93) toteaa, että suomalainen päivähoito tähtää lasten kehityksen kokonaisvaltaiseen tukemiseen ja perheiden kotikasvatuksen tukemiseen kasvatuskumppanuuden pohjalta.

2.2 Vuoropäivähoito Suomessa

Lasten päivähoidon 2013-kuntakyselyn osaraportin perusteella Suomessa vuorohoittoa eli iltaisin, öisin tai viikonloppuisin tapahtuvaa päivähoidtoa käytti 7 prosenttia kaikista kunnan järjestämässä päivähoidossa olevista lapsista. Näistä lapsista yli puolet oli ympärivuorokautisessa hoidossa öisin ja /tai viikonloppuisin. Osalle lapsista riitti iltahoito, millä tarkoitetaan päivähoidtoa klo 18.00 - 22.00 välillä. Vanhempien työn tai opiskelun vuoksi muulloin kuin normaalien päiväkotien aukioloaikojen klo 6.00 - 18.00 välillä hoitoa tarvitsevat lapset tarvitsevat päivähoidon järjestämistä vuorohoitona. (Päivähoito 2013 - kuntakyselyn osaraportti, THL.) Osa vuoropäiväkodeista toimii ympärivuorokautisesti ja osassa aukiolo määräytyy lasten hoitotarpeiden mukaan esimerkiksi klo 05.00 - 22.30 välisenä aikana.

Suomessa normaalina työaikana on perinteisesti pidetty työskentelyä noin klo 8 - 16 tai 17 välillä. Yhteiskunnan palvelut on suunniteltu toimimaan näiden kellonaikojen mukaan. Nyt tosin aukiolojen vapautuessa tilanne on muuttumassa ja yhä useampia palveluita on saatavissa aamuisin, iltaisin ja jopa ympäri vuorokauden. Tämä lisää väistämättä vuoropäivähoidon tarvetta.

Lasten sosio-emotionaalinen hyvinvointi ja perheen arki 24/7- taloudessa on Suomen Akatemian rahoittama tutkimusprojekti. Tutkimuksesta käytetään myös nimeä Perheet 24/7-tutkimus ja tutkimusprojektissa on monien tutkimusmenetelmien kautta selvitetty päivähoidon työntekijöiden, lasten ja vanhempien arkielämää 24/7-taloudessa Suomessa. (Kekkonen, Rönkä, Laakso, Tammelin & Malinen 2014, 53.) Perheet 24/7 - tutkimus edelsi omaan tutkimukseeni liittyvää OHOI - Osaamista vuorohoittoon - tutkimusprojektia. Moninaiset perhemuodot kuten yksinhuoltajaperheet ovat yleisiä vuorohoidossa. Lasten vanhemmat työskentelevät niin asiantuntijoina, keikkatyöläisinä kuin työntekijöinäkin. Vuorohoidon ominaispiirteitä ovat lasten hoidon tarpeen vaihtelu vanhempien työtilanteen ja työaikojen mukaan. Perheet elävät arkeaan omien aikataulujensa puitteissa ja päivähoidon arki noudattaa omaa rytmiään. Perheiden kiirettömälle kohtaamiselle ei aina jää

riittävästi aikaa. Päivähoidon henkilökunnalla on paljon neuvoteltavaa useiden henkilöiden kanssa, vaihtelevina kellonaikoina. Lasten hoitopäivät voivat venyä pitkiksi. Vuorotyötä tekevä henkilökunta työskentelee omien työvuorojensa mukaisesti, myöskin epätyypillisinä aikoina ja lapsen mennessä hoitoon kasvattajat voivat olla eri ihmisiä kuin silloin, kun lapsi haetaan kotiin hoitopaikasta. Ensisijainen tavoite kasvatusyhteistyön kehittämiseksi on lapsen parhaaksi toimiminen ja varmistaminen, että lapsen on hyvä olla päivähoidossa ja että lapsen arjessa mukana olevien henkilöiden yhteistyö sujuu mahdollisimman hyvin. (Rönkä, Malinen, Turja, & Peltoperä, 2016.)

Perheet 24/7-tutkimuksen mukaan pitkät hoitajaksot, korkeat hoitotuntimäärät, yli 10-tuntisten päivähoitopäivien yleisyys päivähoidossa oli hieman yleisempiä perheissä, joissa ainakin toinen vanhemmista työskenteli epätyypillisinä työaikoina. Sen sijaan hoitotuntimäärä kuukautta kohden oli vähän alhaisempi epätyypillisen työajan perheissä verrattuna säännöllistä päivätyötä tekevien perheiden lapsiin. Tämä saattaa johtua myös siitä, että vuorotyöperheiden hoitokysyntä ja vuoropäiväkotien lastenhoitopalvelujen tarjonta eivät kohtaa yhtä hyvin kuin säännöllistä päivätyötä tekevien perheiden kohdalla. Epätyypillisinä työaikoina työskentelevät olivat turvautuneet sukulais- tai tuttavaverkostojen lastenhoitoapuun verrokkejaan useammin. Epätyypillistä työaikaa tekevien yksinhuoltajien lapset olivat enemmän hoidossa kuin kahden huoltajan perheiden lapset. (Kekkonen ym. 2014, 62 - 63, 60.)

Perheet 24/7 - tutkimuksen kansainvälisen vertailuaineiston pohjalta (Families 24/7) Verhoef, Tammelin, May, Rönkä ja Roeters (2015) ovat tutkineet perheiden lastenhoitojärjestelyjä Suomessa, Isossa-Britanniassa ja Alankomaissa kahden huoltajan perheissä. Perheet 24/7 oli ensimmäinen suomalainen varsinainen laajempi tutkimusaineisto, joten tutkimuksen anti painottuu paljon myös omassa pro gradu - työssäni. Suomessa naiset työskentelevät usein kokopäiväisesti ja tekevät vuoro- ja yötyötä enemmän ja osa-aikatyötä vähemmän kuin vertailumaissa. Päivähoitopalveluja on kuitenkin saatavissa paremmin myös epätyypillisinä aikoina, palvelujen hinta on kohtuullinen, lasten

vienti hoitoon on yleisesti hyväksyttävää ja suomalaislapset viettävätkin enemmän aikaa päivähoidossa vertailumaihin nähden. (Verhoef ym. 2015.)

Vuoropäivähoitoon kaivattaisiin selkeämpiä toimintaohjeita, koska siihen liittyy monia erityispiirteitä. Laki ei anna ohjeita erityisesti vuoropäivähoitoon vaan vuoropäivähoitoon sovelletaan yleistä päivähoitolakia. Mahkonen (2013, 37) toteaa, ettei laissa määritellä yksiselitteisesti vuoropäivähoidon järjestämisen velvoitteita kuntien osalta. Pääsääntöisesti oikeuskäytännön perusteella asia voidaan tulkita kuitenkin siten, että päivähoiton järjestäminen kaikkina vuorokaudenaikoina on kuntien velvollisuus ainakin silloin, jos lapsen molemmat huoltajat ovat työssä ja lapsen vuorohoidon tarve johtuu vanhempien työstä tai opiskelusta. (Mahkonen 2013, 37.) Myös yhden huoltajan perheille vuoropäiväkodit mahdollistavat työskentelyn epätyypillisiin aikoihin.

Myös kuntatyöpajojen dioissa käytiin läpi sitä, miten lainsäädäntö vaikuttaa vuoropäivähoidon toimintakenttään. Toisaalta esimerkiksi kauppojen aukiolojen vapauttaminen vuoden 2016 alusta kasvatti kaupan alalla työskentelevien perheiden lasten tarvetta vuoropäivähoitoon. Toisaalta lainsäädännön kautta määrittyvät myös kustannustavoitteet, paineet säästää, minimoida henkilökunnan tarve, harkita subjektiivisen päivähoito-oikeuden tarvetta perheiden kohdalla, kasvattaa ryhmäkokoja, korottaa päivähoitomaksuja, heikentää työntekijöiden työsuhde-etuja, oikeutta lomiin tai sairaspäiväkorvauksiin. Vuoropäivähoidon arjessa kohtaavat erilaiset perheet kuormitustekijöineen, moninaisin työ-, perhe- ja asumisjärjestelyin ja vuoropäiväkotien henkilöstö, jotka toimivat erilaisissa aikatauluissa ja rytmeissä, heillä on paljon vastuuta ja monipuolinen työnkuva. (Rönkä, Malinen, Turja & Peltoperä, 2016.)

2.3 Vuoropäivähoito muissa maissa

Tarvetta iltaisin, öisin, viikonloppuisin ja ympärivuorokautisesti järjestetyille päivähoitopalveluille on Suomen ohella muissakin maissa ja ulkomailla

päivähoitopalvelut eivät useinkaan ole yhtä kattavia kuin Suomessa. Esimerkiksi Verhoef ym. (2015) selvittivät perheiden lastenhoitojärjestelyjä Euroopassa osana Perheet 24/7 - tutkimusta. Lastenhoitojärjestelyjen suhteen tehdyt ratkaisut ja vanhempien työajat olivat vertailtavina näiden kolmen maan osalta. Suomi, Iso - Britannia ja Alankomaat edustavat erilaisia hyvinvointivaltioita, joissa instituutionaaliset ratkaisut ja kulttuuri eroavat toisistaan. Tutkimuksessa havaittiin kaikkien maiden osalta, että virallisten esimerkiksi kaupunkien tai kuntien tarjoamien päivähoitopalvelujen käyttö vaikeutui, kun perheen vanhempien työaika oli epätyypillinen. Epävirallinen hoito tarkoittaa esimerkiksi turvautumista ystävien tai sukulaisten apuun. Päiväkotien rajalliset aukioloajat ovat merkittävä tekijä, mikä rajoittaa hoitopalvelujen käyttömahdollisuuksia epätyypillisiin aikoihin työskenteleville perheille ja pakottavat heitä miettimään muunlaisia päivähoitoratkaisuja. Eri maissa on erilaiset käytännöt ja palvelujen saantimahdollisuudet. Se kuinka monta tuntia vanhemmat työskentelevät vuorokaudessa ja toisaalta mihin aikaan työt on tehtävä vaikuttaa siihen, kuinka paljon lapsi tarvitsee hoitopalveluja. Tutkimuksessa olivat edustettuna sekä äidit että isät, mutta esimerkiksi naisten osalta Alankomaissa ja Suomessa työssäkäyntiaste on samaa luokkaa, Isossa-Britanniassa hieman alhaisempi. Osa-aikatyötä tekee Isossa Britanniassa noin puolet naisista, Alankomaissa neljä viidestä. Yö- tai viikonlopputyöskentelyssä ei ole merkittäviä maakohtaisia eroja naisten kohdalla vertailtavissa maissa. Alankomaissa lauantaisin tai sunnuntaisin työskentely on tavallisempaa, mutta yötyötä naiset eivät Isossa-Britanniassa tai Alankomaissa työskentele yhtä paljon kuin Suomessa. Vuorotyötä tehdään vähiten Alankomaissa. Iltaisin työskennellään vähiten Isossa-Britanniassa. (Verhoef ym. 2015.)

Lapset Alankomaissa ja Isossa- Britanniassa (Verhoef ym. 2015) käyttävät enemmän epävirallisia lastenhoitopalveluja Suomeen verrattuna. Isossa - Britanniassa päivähoitopalveluja on heikosti saatavilla normaalitoimistoajasta poikkeavina aikoina, päivähoitojärjestelmä monimutkaisempi ja palvelut hintavampia. Isossa-Britanniassa lastenhoito on Euroopan kalleinta ja maassa arvostetaan sukulaisten ja läheisten lastenhoitoapua paljon. Tosin epävirallisiin

lastenhoitopalveluihin turvautuminen ja palvelujen saanti ei ole yhtä luotettavaa esim. läheisten ihmisten omista menoista johtuen verrattuna viralliseen päivähoitoon yleensä. Alankomaissa turvaututaan omaishoitoon, hallitus ei takaa lapsille laillista oikeutta päivähoitoon ja palveluja vähän saatavilla poikkeavina aikoina. Lisäksi useiden päivien hoitoa viikossa päiväkodissa ei pidetä pienelle lapselle hyvänä ratkaisuna. Vanhempien tekemä viikoittainen työaika Isossa-Britanniassa ja Alankomaissa oli vähäisempi kuin Suomessa, Alankomaissa lapsia hoidettiin näistä maista eniten epävirallisen päivähoiton kuten sukulaisavun turvin. (Verhoef ym. 2015.)

Kanadassa epätyypillistä työaika ja lasten vuorohoitoa tutkineet Halfon ja Friedly (2015) osoittivat tutkimuksellaan, etteivät lastenhoitojärjestelyt toteudu ihanteellisesti, vaan ilta-, yö- ja ympärivuorokautisen hoidon tarpeelle on kysyntää enemmän kuin tarjontaa. Kahden huoltajan perheissä vanhemmat esimerkiksi olivat tottuneet joustamaan omissa aikatauluissaan ja työkuvioidensa sekä suunnittelemaan työaikansa siten, että toisen vanhemman ollessa työssä toinen pystyy hoitamaan lasta. Jos vuorohoitoa olisi paremmin ja perheiden tarpeiden mukaan saatavilla, sitä myös käytettäisiin. Osin kyse on myös siitä, että joustavilla työaikakuviolla perheet saattavat pyrkiä säästämään päivähoitokuluissa. Jopa kolmannes työllisistä Kanadassa työskentelee satunnaisesti muulloin kuin yhteiskunnan normaalirytmien mukaan säännölliseen työaikaan ja lähes aina kyse on kokoaikatyöstä. (Halfon & Friendly 2015, 22 – 27.)

Statham ja Mooneyn brittitutkimus (2003,4) tarkasteli useita metodeja käyttäen (tapaustutkimukset, kyselyt, haastattelut) niitä tekijöitä, mitkä estävät tai helpottavat lastenhoitopalvelujen tarjoajia vastaamaan epätyypillisinä aikoina työskentelevien vanhempien lastenhoitopalvelujen kysyntään Englannissa. 150 lastenhoidon asiantuntijatyötä kuten suunnittelun, koulutuksen tai laadunvarmistuksen tehtäviä tekeville henkilöille lähetetyn kyselylomakkeen avulla kartoitettiin lastenhoitopalvelujen kysynnän ja tarjonnan välisiä suhteita. Kuuden kansallisen lastenhoitojärjestön edustajia

haastateltiin puhelimitse. Heiltä kysyttiin lastenhoitopalvelujen kehittämiseen liittyviä kysymyksiä ja selviteltiin mikä estää ja edistää palvelujen tarjonnan vanhempien toiveiden mukaan. Postitse lähetettiin kyselylomake 400 lastenhoitajalle, 70 perhepäivähoitajalle, 70 ulkopuoliselle päivähoitopalvelujen tarjoajalle ja 60 esikouluryhmän ohjaajalle. Heiltä tiedusteltiin tietoja päivähoitopalveluista ja kysyttiin heidän kantaansa siihen, olivatko he valmiita järjestämään lastenhoitopalvelua epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien lapsille, mikä mahdollisesti estää tällaisten päivähoitopalvelujen tarjoamisen ja mitkä seikat kannustaisivat heitä järjestämään lastenhoitopalveluja epätyypillisiin aikoihin. (Statham & Mooney 2003, 4 - 5.)

Statham ja Mooney (2003,3) toteavat aiempiin tutkimuksiin viitaten, epätyypillisinä työaikoina työskentelevät vanhemmat käyttävät läheisiään kuten isovanhempia tai entisiä puolisoita lastenhoitoapuna usein. Näin tehtiin sekä yhden että kahden huoltajan perheissä. Taustalla saattaa olla, ettei joustavaa ja kohtuuhintaista, perheiden tarpeisiin sopivaa lastenhoitopalvelua ole tarjolla. Statham ja Mooney (2003,7) toteavat, että vaikka vanhemmat näyttäisivät olevan tyytyväisiä valintaansa hoitaa lapset itse tai läheisten ihmisten kanssa, voi taustalla valinnalle olla sopivien lastenhoitopaikkojen puute ja kallis hinta. Myöskään palveluntarjoajat eivät ole olleet kovin innostuneita hoidon järjestämiseen epätyypillisiin aikoihin ja tämä tarkoittaisi myös heille poikkeavia työaikoja. Lisäksi Statham ja Mooney (2003, 35) tuovat esiin merkittävän seikan, vuorotyössä vanhempien ennakoimattomat työajat ovat tavallisia, mikä asettaa vaatimuksia lastenhoidon järjestäjille, joiden pitäisi lyhyellä varoitusajalla pystyä vastaamaan lastenhoitopalvelujen kysyntään. Samoin työkuluttuurilta ja työnantajilta toivotaan joustoa, etteivät pienten lasten vanhemmat olisi pakotettu tekemään pitkiä työpäiviä. (Statham & Mooney, 2003, 35 - 36.)

2.4 Epätyypillinen työaika ja arki

Työaikojen sopiminen yhteen perheen vaatimusten ja arkielämän kanssa voi tuoda mukanaan kuormitustekijöitä. Epätyypillinen työaika tarkoittaa muulloin kuin päiväsaikaan arkipäivisin (maanantaista perjantaihin noin aamu kahdeksasta neljään iltapäivällä) tehtävää työtä eli varhaista aamu-, iltä- yö-, viikonloppu tai vuorotyötä. Perheet 24/7-tutkimuksen kautta saatiin lisätietoa esimerkiksi siitä, mitkä ovat epäsäännöllisten työaikojen myönteiset ja kielteiset vaikutukset perhe-elämään. Tutkimuksen informantit, joista suurin osa työskenteli epäsäännöllisinä aikoina, toivatkin vastauksissaan esiin perheen yhteisen ajan vähyyden ja vanhempien erirytmiset aikataulut työaikojen suhteen. Osalle perheistä epätyypillinen työaika oli oma valinta ja tällöin kokemukset olivat myönteisiä. Vanhempien työskentely eri aikoihin mahdollisti esimerkiksi sen, että oma lapsi voitiin hoitaa itse kotona. Toisaalta perheet kokivat, että lasten hyvinvointi heikentyy lasten joutuessa sopeutumaan vanhempiensa aikatauluihin, mikä tarkoittaa lapsille sekä aikaisia herätyksiä, yöhoitoa ja pitkiä tarhaputkia, isommille lapsille taas pitkää yksinoloa kotona. Perheet 24/7 - tutkimuksessa ilmeni myös, että epätyypillistä työaikaa tekevän henkilön puoliso voi kuormittua ja kotitöiden jako vaikeutua. Lastenhoidon järjestäminen voi olla hankalaa, työvuoromuutoksia voi tulla lyhyellä varoitusajalla ja työn ja perheen yhteensovittamisen vaikeus kuormittaa myös vuorotyöläistä itseään. Perheen arkeen osallistuminen saattaa olla hankalaa, lasten harrastuksiin vieminen/katsominen tai viikonloppumenot voivat ajoittua samaan aikaan oman työvuoron kanssa. (Kekkonen ym. 2014, 52 - 53, 57 - 59.)

Li, Johnson, Han, Andrews, Kendall, Strazlins ja Dockery ovat tehneet laajan kirjallisuuskatsauksen tutkimuksista, jotka käsittelevät epätyypillistä työaikaa ja perhe - elämää. Li ym. (2013) toteavat, että epätyypillistä työaikaa tekevillä vanhemmilla esiintyi enemmän masennusoireita, vanhempi-lapsi vuorovaikutus saattoi olla heikompaa ja kodin ympäristö vähemmän lapsen kasvua tukeva ja nämä seikat korostuivat heikommassa sosiaalisessa asemassa olevien perheiden keskuudessa. (Li ym. 2013,2.) Tutkimusten mukaan

epätyypillistä työaikaa tekevät viettävät usein vähemmän aikaa lastensa kanssa, mutta ajan käytöstä lasten kanssa on tosin olemassa toisen suuntaisiakin tutkimuksia. Usein kuitenkin ei – tyypillisinä työaikoina työskentelevien huoltajien osallistuminen lastensa harrastuksiin, kotitehtävissä avustamiseen, koulun tapahtumiin tai vanhempi-opettaja tapaamisiin on vähäisempää tyypillistä työaikaa tekeviin vanhempiin verrattuna. Myös epätyypillistä työaikaa tekevien vanhempien vähempi sensitiivisyys lapsen kasvatuksessa oli havaittu tutkimuksissa, erityisesti matalamman tulotason perheissä. (Li ym. 2013, 9.)

Li (2013) ym. viittaavat myös Bronfenbrennerin (1979) ekologiseen teoriaan lapsen kehityksestä, jossa yksilön kehitys tapahtuu vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Lapsen toimintaympäristö koostuu useista eri mikrosysteemeistä, joissa lapsi on aktiivisena toimijana, esimerkkinä perhe, päiväkotiki tai koulu. Mesosysteemi tarkoittaa kahden mikrosysteemin, esimerkiksi päiväkodin ja kodin välistä vuorovaikutusta. Eksosysteemi voi olla esimerkiksi vanhempien työpaikka, minkä tapahtumat heijastuvat tai mistä tulee vaikutuksia lapsen ympäristöön, vaikka lapsi ei itse ole tässä ympäristössä toimijana. Makrosysteemi tarkoittaa laajempia yhteiskunnallisia, poliittisia tai kulttuurisia ratkaisuja, jotka tuovat omat vaikutuksensa lapsen elämään. Esimerkiksi vanhempien epätyypillinen työaika voi tuoda lisää yhteistä aikaa päivällä tapahtuvalle yhdessä ololle lapsen kanssa, toisaalta väsymys yötöistä voi aiheuttaa sen, ettei vanhempi jaksa olla kuitenkaan täysillä mukana lapsen puuhissa. (Li ym. 2013, 5 – 9.) Erityisesti äidit kokevat univajetta ja työn ja perheen yhteensovittamisesta aiheutuu heille ristiriitaa. Mikä tahansa stressin aihe, masennus, taloudelliset huolet, muutokset perhesuhteissa jne. yhdistettynä epätyypilliseen työaikaan ja varsinkin jos omiin työaikatauluihin ei pysty vaikuttamaan, tuovat vanhemmille lisähaasteita ja vaikuttavat myös lapsen hyvinvointiin. (Li ym. 2013, 11 – 12.)

Epätyypillisinä työaikoina työskentelyyn liittyykin sekä etuja että haittoja. On myös kysymys vanhempien valintamahdollisuuksista, onko epätyypillinen

työaika oma valinta vai työn vaatimuksiin liittyvä välttämättömyys, vanhempien stressaantuminen heijastuu myös lasten hyvinvointiin. Sosioekonomiselta asemaltaan heikommassa asemassa olevien perheiden, kuten yhden huoltajan perheiden, matalamman koulutustason omaavien perheiden tai matalan tulotason perheiden on vaikeampi käsitellä epätyypillisen työn tuomia haasteita, vastata sekä työn että perhe-elämän vaatimuksiin. (Li ym. 2013, 11 – 12.)

Tammelin, Malinen, Rönkä ja Verhoef (2015) ovat tutkineet työn ja perheen yhteensovittamista suomalaisissa, brittiläisissä ja hollantilaisissa kahden huoltajan perheissä. Työhön ja perheeseen liittyvän vastuun kantaminen voi olla haasteellisempaa normityöajoista poikkeavana aikana työskenteleville vanhemmille ja heikentää vanhempien hyvinvointia sekä tuoda epävakautta perhe-elämään. Epätyypillinen työ voi tuoda mukanaan perheille ajankäytöllisiä ongelmia tai vaikuttaa käytännön järjestelyihin perheen arjessa ja olla osatekijänä vanhemman ja lapsen vuorovaikutuksellisiin ongelmiin. Toisaalta jos poikkeavat työajat ovat oma valinta ja perhe tuntee ratkaisun itselleen hyvänä, tietoisena valintana, voikin valinnalla olla positiivisia vaikutuksia perhe-elämään. Huonot työolosuhteet ja pitkä työaika näyttävät lisäävän työn ja perheen yhteensovittamisen ongelmia. (Tammelin ym. 2015.)

Tammelinin ym. 2015 mukaan Suomessa ja Isossa-Britanniassa epätyypillinen työaika ja muutokset suunniteltuihin työvuorojen tuottivat ajankäytöllisiä ongelmia, toisin kuin Alankomaissa. Rasittavuutta perhe-elämälle aiheutti heikko taloudellinen tilanne, pitkien työpäivien tekeminen ja tyytymättömyys työhön, ei niinkään työn epätyypillisuus. Naisilla kokivat työn ja perheen yhteensovittamiseen liittyvät seikat vaikeammaksi kuin miehet. Yhden perheenjäsenen tyytymättömyys perheen nykytilanteeseen voi heijastua myös lapsiin tai puolisoon. (Tammelin ym. 2015.)

Murtorinne-Lahtinen, Moilanen, Tammelin, Rönkä ja Laakso (2016) toteavat että perheen molempien tai toisen vanhemman epätyypillinen työskentely voi tarkoittaa vähemmän perheen kanssa vietettyä yhteistä aikaa. Lisäksi lasten harrastuksiin osallistuminen tai perheiden yhteiset ateriat ovat hankalammin

järjestettävissä. Toisaalta kun perheen rytmi poikkeaa tavanomaisesta, voi lapsi esimerkiksi osallistua perheen päivittäisiin askareisiin, aamupalan laittoon ja välttyä aikaisilta aamuherätyksiltä. Äitien kokemuksia perheen yhteisestä ajasta Suomessa tutkiessaan he ovat havainneet, että perhemuodon (yhden tai kahden huoltajan perhe) sijaan enemmän vaikuttaa perheen taloudellinen tilanne ja ala jolla työskennellään siihen, miten epätyypillinen työ koetaan. Yksinhuoltajaäideillä on tosin tutkimuksissa todettu olevan vaikeuksia työn ja perheen aikataulujen suhteen, lastenhoidon järjestämisen suhteen ja perheen yhteisen ajan vähyyden vuoksi. Hyvät sosiaaliset verkostot helpottavat yksinhuoltajien arkea. Epäsuotuisat työskentelyolosuhteet, ongelmat lastenhoidon järjestämisessä tai huoli lapsen hyvinvoinnista kuormittavat äitejä. Jos aikaa tuntuu olevan liian vähän tai on syyllisyyden tuntemuksia, epätyypillisen työn tekijän tyytyväisyys vähenee. Vastaavasti tyytyväisyyttä lisäävät suotuisat työolosuhteet, toimivat lastenhoitojärjestelyt ja riittäväksi koettu ajankäyttö perheen ja lasten kanssa. Poikkeavina työaikoina työskentelyllä voi olla myös etuja, esimerkiksi kahden huoltajan perheissä joissa äiti on epätyypillisessä työssä, isät osallistuvat enemmän kotitöihin ja lastenhoitoon. Lasten kanssa vietetty aika voi myös olla suurempi, jos vanhemmat työskentelevät eri vuoroissa ja jompikumpi pystyy aina hoitamaan omia lapsiaan eikä lapsia tarvitse viedä vieraiden hoitoon. Myös jos työaika on joustavaa tai jollain lailla itse säädeltävissä, vähenee kiireen tuntuma arjessa. (Murtorinne-Lahtinen ym. 2016.)

Halfon ja Friendly (2015, 39) ottavat esiin myös vuorotyön rasittavuuden työntekijöille. Vuorotyö lisää erilaisten terveysongelmien, esimerkiksi unihäiriöiden riskiä. Vaikeus saada lapsille hoitopaikkaa voi aiheuttaa perheelle stressiä ja vaikuttaa yleiseen hyvinvointiin. Jotkut tutkimukset ovat osoittaneet vanhempien tekemän epätyypillisen työn yhteyden esimerkiksi lasten käytösongelmiin, erityisesti matalamman sosiaaliekonomisen tilanteen perheissä. Vuorotyö vaikeuttaa perheen lomien suunnittelua ja sosiaalista toimintaa. (Halfon & Friendly, 2015, 40 - 41.)

Tämän tutkimuksen konteksti mahdollistaa erinomaisesti vuorotyöläisten arjen haasteiden tunnistamisen, sillä paitsi vuoropäiväkotien asiakasperheet, myös osa tämän tutkimukseen osallistuvista vuoropäiväkotien henkilöstöstä työskentelee myös epätyypillisinä työaikoina vuoropäiväkotien ollessa auki vanhempien työvuorojen mukaan. Tutkimus keskittyy kasvatussyhteistyöhön, mihin kuitenkin vuorotyö tuo omat erityispiirteensä verrattuna päiväkotien päiväryhmiin.

3 KASVATUSYHTEISTYÖN TOTEUTUMINEN

3.1 Kasvatussyhteistyön käsite

Tässä tutkimuksessa käsitteellä kasvatussyhteistyö (engl. partnership, collaboration, co-operation) (Kekkonen 2012, 30, 47 - 48) tarkoitetaan ammattilaisten ja vanhempien välistä vuorovaikutusta. Kasvatuskumppanuus tarkoittaa päivähoiton henkilöstön ja lapsen vanhempien tasavertaista vuorovaikutusta, tietoista sitoutumista ja toimimista siten, että lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista tuetaan ja edistetään. Valtakunnallisissa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kasvatussyhteistyöstä käytetään käsitettä kasvatuskumppanuus. (Kaskela & Kekkonen, 2006, 11.)

Vuorovaikutus päiväkodin henkilöstön sekä vanhempien välillä on yhteistyötä, tukemista ja kumppanuutta ja käsitteillä viitataan perheen ja instituutioiden kasvatussyhteistyön luonteeseen. Päivähoidon henkilöstö ja lapsen vanhemmat asettavat lapsen kasvatukselle yhteiset tavoitteet, vaihtavat lasta koskevaa tietoa keskenään ja hyödyntävät omaa osaamistaan lapsen kasvuun liittyen, kunnioittavat toisiaan ja ovat tasavertaisia keskenään. Kasvatuskumppanuudella tavoitellaan esimerkiksi vanhempien osallisuuden vahvistamista ja ammattilaisten kasvatuskumppanuuteen liittyvää osaamista pitäisikin pyrkiä kehittämään. Kasvatuskumppanuuteen liittyvä jatkuva,

sitoutunut, vastavuoroinen vuorovaikutus sekä kuulluksi tuleminen ja jaetun ymmärryksen saavuttaminen osapuolten välillä. (Karila 2006. 92 – 94, Kekkonen 2012, 34 – 35.)

Kasvatusta voidaan tarkastella monien vuorovaikutuksen tasojen ja toimintakenttien kautta. Vuorovaikutusta voidaan vanhempien ja ammattilaisten välisen vuorovaikutuksen lisäksi tarkastella yksilöiden, ryhmien ja kulttuurin välisenä, yksilöiden, ryhmien ja kasvatusinstituutioiden välisenä, eri sukupolvien välisenä, kasvattajien ja lasten välisenä, kasvatusinstituutioiden työntekijöiden välisenä ja lasten keskinäisenä vuorovaikutuksena. (Karila, Alasuutari, Hännikäinen, Nummenmaa & Rasku-Puttonen 2006, 7.) Kaskelan ja Kekkosen (2006) mukaan kasvatuskumppanuutta voidaan tarkastella varhaiskasvatuksen kehittämisenä, ammatillisena vuorovaikutuksena, päivähoidon ja kodin jaettuna kasvatustehtävänä, lapsen ja vanhemman suhteen kannatteluna, lapsen kokemusten ja tarinoiden kuulemisena, vanhempien osallisuutena, kasvattajan kasvatustietoisuutena ja kasvattajan tunnevuorovaikutuksena. Ammatillinen vuorovaikutus toteutuu, kun kasvattaja kiinnittää huomionsa siihen, miten oma osaaminen, tieto, taito ja ymmärrys tuodaan myös perheen käyttöön. Tällöin kunnioitetaan myös vanhempien tietoja ja osaamista ja jaetaan vastuuta lapsen kasvatuksesta. Osallisuus tarkoittaa vanhempien oikeutta saada lapsilleen sopiva päivähoitopaikka, mahdollisuutta keskustella lapsensa varhaiskasvatukseen liittyvistä asioista, vaikuttaa hoito- ja kasvatustoiminnan toteutukseen yhdessä muiden vanhempien kanssa ja saada palvelua ja tukea. Oleellista on tiedon saaminen päivähoidosta ja päivähoidon toiminnasta, tapahtumista sekä kasvatuseriaatteista. Tärkeää on myös lasta koskevien tietojen vaihto ja perheen äänen kuuleminen päivähoidossa. Vanhemman konkreettisen osallistumisen ohella kokemuksellinen osallisuuden tuntemus on tärkeää. Päivähoidon henkilöstö ja vanhemmat kohtaavat toisensa päivittäin lapsen tuonti- ja hakutilanteissa. Kuulumisia vaihdetaan myös puhelimitse, tekstiviestejä lähettämällä ja sähköpostiviestinnän kautta. Lisäksi järjestetään kasvatuskeskusteluja, vanhempainiltoja, juhlia, tapahtumia ja

vanhempainoimikuntien kokouksia, joiden kautta luottamuksellinen vuorovaikutus rakentuu. (Kaskela & Kekkonen 2006, 17 -31.)

Kasvatuskumppanuus rakentuu kuulemisen, kunnioituksen, luottamuksellisuuden ja dialogisuuden periaatteiden mukaisesti. Kuunteleminen tarkoittaa toisen eläytyvää kuuntelemista ja kykyä asettua toisen asemaan. Kuunteleminen on myös keskittymistä, kiinnostusta ja empaattisuutta toista ihmistä kohtaan sekä myönteisen ilmapiirin ylläpitoa. Kunnioitus on toisen arvostamista ja hyväksymistä, erilaisuuden ja erilaisten perhekulttuurien kohtaamista avoimesti ja myönteisesti. Luottamus muodostuu ajan kuluessa arkisissa kohtaamisissa ja vuoropuhelussa. Luottamuksellisuus edellyttää myös mahdollisuutta vaikuttaa asioihin. Dialogi on yhdessä toimimista ja vuoropuhelua, jolla haetaan yhteistä ymmärrystä asioille hyvässä keskusteluilmapiirissä. Dialogisuus on vuoropuhelua, aitoa toisen ihmisen kuulemista, mikä luo yhteisöllisyyden kokemusta. (Kaskela & Kekkonen, 2006, 32 - 40.)

3.2 Yhteistyön edistäminen ja yksilöiden kohtaaminen

Korhonen (2006,52) toteaa, että jokainen kasvattaja, niin ammattilainen kuin vanhempikin, on vuorovaikutustilanteissa yksilö, oman sukupolvensa edustaja, jolla on oma henkilöhistoriansa, omat kokemuksensa kasvatetuksi tulemisesta ja näkemyksensä kasvatuskulttuurista. Vuorovaikutustilanteissa kohtaavat eri ihmisten kokemukset, arvot, asenteet ja sosialisointia kautta omaksutut yleisesti hyväksytyt toimintatavat. (Korhonen 2006, 53). Karila (2006,95) toteaa, että vanhemmissa on edustettuna ajattelutavoiltaan laaja joukko erilaisia ihmisiä; päivähoiton henkilöstö taas on yhtenäisempi joukko, jolle on ominaista keskiluokkainen, perhekeskeinen ja turvallisuushakuinen ajattelutapa.

Päiväkoti on yhteisö, jonka toimintakäytännöt luovat pohjan henkilökunnan ja vanhempien väliselle yhteistyölle ja vuorovaikutukselle. Kasvatukseen liittyvät ajattelutavat, arvot ja kasvatuskäsitykset ja

kasvatuskäytännöt muodostuvat arkisten päätöksen, kokemuksen ja oppimisen tuloksena yhteisössä muodostaen kasvatustuorovaikutusta ohjaavan kulttuurin. (Karila & Nummenmaa 2006,34 -35). Tiedot, taidot, arvot ja sosiaaliset käytännöt välittyvät kasvatuksen kautta. Päiväkodin kasvatuskulttuuri sisältää esimerkiksi työyhteisön arvot olettamukset, uskomukset, ihmisten toimintamallit ja keskustelut. (Nummenmaa 2006, 19 – 20.)

Koivunen (2009) on haastatellut erityistä tukea tarvitsevien lasten vanhempia aiheenaan kasvatuskumppanuus ja yhteistyö. Hän havaitsi hyvää yhteistyötä edistävinä seikkoina työntekijöiden persoonallisuuteen liittyvät asiat, kuten millainen työntekijä on ihmisenä, millainen taito hänelle on kehittynyt kohdata perheitä tasaveroisena, millaiset asenteet ovat vanhempia ja lasta kohtaan ja onko yhteistä kieltä jne. Luottamuksen merkitys oli myös yhteistyön kannalta keskeinen, samoin avoimuus, suoruus ja vanhempien ottaminen vakavasti. Vanhempien mukaan yhteistyötä edistää myös päiväkotihenkilökunnan kyky olla läsnä, hyväksyä erilaisuus ja ulkopuolisille lapsen asioiden kertomatta jättäminen ilman suostumusta. Lisäksi empatiakyky, toisen asemaan asettuminen ja taito ymmärtää ihmisiä koettiin tärkeäksi vanhempien puheissa. (Koivunen 2009, 158 – 159.)

McInture, Eckert, Fiese, DiGennaro ja Wildenger (2007) osoittivat, että vanhemmilla on halua osallistua lapsensa päivähoidon suunnitteluun. Lapsen aloittaessa päivähoidossa suurin osa perheistä piti tärkeänä olla osallisena lapsen asioista päätettäessä ja toivoi saavansa tietoa siitä, minkälaisia valmiuksia päiväkodilla oli tarjota lapselle ja perheelle. Hyvän tulotason perheet olivat innokkaampia kuulemaan päiväkodin käytänteistä. Kasvattajat voivat edistää perheen osallistumista. Vanhemmilla olikin tapaamisia ja keskusteluja päiväkotihenkilökunnan kanssa. Vanhemmat toivoivat myös saavansa kirjallista palautetta lapsestaan, halusivat vieraila lapsensa ryhmässä ja tutustua ryhmään. He halusivat tietää, miten opettaja tukee heidän lastansa siirtymätilanteessa päivähoitoon ja tarpeellisena pidettiin keskustelua odotuksista ja toiveista päivähoiton suhteen. (McInture ym. 2007.)

3.3 Kasvatusyhteistyön toteutuminen vuoropäiväkodeissa

Perheet 24/7 - projektin vuoropäiväkotien työntekijöille kohdistettu työntekijäkysely, perheiden kohtaamiseen liittyvä osio, toi esiin työntekijöiden näkemyksiä kasvatusyhteistyöhön liittyvistä haasteista. (Rönkä ym. 2016). Eniten mainintoja saivat perhemuotojen, huoltajuussuhteiden ja asumisjärjestelyjen monimuotoisuus, muuttuvuus ja monimutkaisuus sekä perhetilanteiden haastavuus, perheiden ja lasten moniongelmaisuus ja elämänhallintaongelmat. Ajan löytäminen vanhempien kohtaamiseen, toimivan kasvatuskumppanuuden edellytykset, perheiden ratkaisujen ja tilanteiden ymmärtäminen kuten myös vuorotyön rasittavuuden merkitys vanhempien jaksamiselle olivat perheiden kohtaamiseen liittyviä huolenaiheita vuoropäiväkotien työntekijöiden mukaan. (Rönkä, Turja, Tammelin, Malinen, Teppo, & Laakso, 2016.)

Kasvatus on sidoksissa aikaan, paikkaan ja kulttuuriseen kontekstiin. Nykypäivän kasvatusihanteiden noudattaminen vaatii kaikilta kasvattajilta alituista tasapainottelua: pitää asettaa rajat lannistamatta lasta, kunnioittaa, olla lempeä, kohdella lasta yksilöllisesti ja saada lapsi tuntemaan itsensä tasa-arvoiseksi muiden lasten joukossa. Esimerkiksi kilpailu työmarkkinoilla on lisääntynyt ja vanhempien väsymys ja kiireisyys voivat johtaa siihen, että johdonmukaisuus puuttuu kasvatuksesta. (Korhonen 2006, 63 - 64.)

Karilan (2006,96) mukaan päivähoidon henkilöstö luo kasvatuskumppanuudelle otolliset puitteet pyrkien erilaisuuden ja erilaisten elämäntilanteiden hyväksymiseen. Ammatillisilla on aktiivisempi rooli kasvatuskumppanuuden edellytysten toteutumisessa. Ammatillisilta edellytetään herkkyyttä tunnistaa vanhempien valmiudet yhteistyöhön. Luottamus rakentuu tutustumisen kautta, työntekijöiden innostus työstään ja aito lapsesta välittäminen saavat vanhemmat luottamaan kasvattajiin. (Karila 2006, 96 - 98.) Statham ja Mooney (2003) esittävät, että epätyypilliset työajat voivat tuoda lastenhoitoon erilaisia osaamisvaatimuksia. Esimerkiksi yksinhuoltajaperheiden elämäntilanteiden haasteisiin tuen tarjoaminen

lastenhoidon ohella voi kokemattomalle lastenhoitajalle tuntua hankalalta. Kokemus tuo lisää varmuutta vanhempien kanssa työskentelyyn ja heidän kohtaamiseensa. Vanhemmille vaikeista asioista puhuminen ja neuvojen antaminen erilaisiin tilanteisiin saatetaan kokea luottamusta heikentävänä seikkana. Lastenhoitajilla on oltava vahvaa osaamista ja heidän on pystyttävä tukemaan lasten kehitystä. Esimerkiksi yöhoidossa lapset saattavat heräillä öisin, ja heillä voi olla yökastelua ym. (Statham & Mooney 2003, 26 – 27.)

3.4 Perheen ja päivähoidon asiantuntijuus

Lapset viettävät päivähoitossa pitkiä aikoja vanhempien ollessa työssä. Vuoropäiväkodeissa lastenhoitoa tarjotaan ympärivuorokautisesti tai vanhempien työaikojen mukaan räätälöitynä päivisin, iltaisin, ja viikonloppuisin. Päivähoidon rooli yhtenä lasten elämän osa-alueena on merkittävä. Vanhempien asiantuntijuus omien lastensa suhteen ja henkilökunnan osaaminen kannattaakin yhdistää. Päivähoidon henkilöstöllä on esimerkiksi koulutuksensa kautta tullutta osaamista. Koivunen (2009, 156) toteaa, että päivähoiton ammattilaisten hallussa on yleisellä tasolla olevaa kasvatustietoa lapsen kasvatukseen, lapsen kasvuun, kehitykseen ja erityisvaikeuksien tunnistamiseen liittyen. Koivunen (2009, 156) katsoo vanhempien omaavan tiedon lapsen historiasta, luonteesta, tottumuksista, tavoista, perheen kulttuurista, arjen elämästä, kasvatuskäytännöistä kodissa ja elinpiiristä ystävyys - ja sukulaisuussuhteineen. Kun lapsi opitaan tuntemaan päiväkodissa, päivähoiton henkilöstö oppii tunnistamaan lapsen yksilölliset tarpeet ja kiinnostuksen kohteet. Työntekijöiden ja vanhempien asiantuntijuuksien yhdistäminen, lasta koskevien tietojen vaihto ja vuorovaikutus päivähoiton työntekijöiden ja lapsen vanhempien välillä tukeekin lapsen täysipainoista kasvua ja kehitystä.

Lapsen kannalta päiväkotiki ja koti ovat erilaisia kokemusmaailmoja edustavia paikkoja, kaksi erilaista toimintaympäristöä. Päivähoidon päämääriä ovat

esimerkiksi laadukkaan varhaiskasvatuksen toteuttaminen ja vanhempien työssäkäynnin mahdollistaminen. Koti taas on elämän keskipiste ja päämäärä itsessään, tunne- ja kiintymyssuhteiden lähtökohta, paikka, jossa lapsi ilmaisee tunteitaan usein vapaammin kuin päivähoitossa. (Korhonen 2006, 66 -67.)

Alasuutari (2006,84) toteaa, että päivähoiton ammattilaisten ja vanhempien välinen yhteistyö on tasaveroista kanssakäymistä. Yhteistyö on työntekijöille luonnollinen osa heidän työtään ja vanhemmille osa vanhempana toimimista. Vanhempien mukaan tasaveroisuus toteutuu päivittäisissä arkisissa kohtaamisissa, kuulumisten vaihdossa ja lapsen päivän kulusta vanhemmille kerrottaessa kun lapsi tuodaan päiväkotiin tai haetaan hoidosta. Vanhemmille heidän lapsensa hyväksyminen ja arvostava, myönteinen suhtautuminen lapseen luovat hyvän pohjan yhteistyölle. Toisaalta päivähoiton työntekijöiden asiantuntijuusrooli tarkoittaa henkilöstön tietämystä lasten kasvuun ja kehitykseen liittyvistä asioista sekä oikeutta ja velvoitetta opastaa ja neuvoa vanhempia. Usein vanhemmat suhtautuvat myönteisesti asiantuntijoiden neuvoihin ja mielipiteisiin, mutta toisinaan taas voi kehittyä jännitteitä osapuolten välille. Vanhemmat saattavat kokea, ettei heidän näkemyksiään oteta vakavasti, vanhempi olettaa lapsen olevan keskeisessä asemassa yhteistyössä, eikä kaipaa perheen ihmissuhteiden liittämistä osaksi keskustelua tai perhettä koskevia tulkintoja. Vanhemmat kokevat olevansa oman perheensä asiantuntijoita. (Alasuutari 2006, 84 - 89.)

Stonehouse (2012) toteaa, että kasvattajilla on tärkeä rooli luoda hyvät suhteet perheisiin ja edistää toimivaa yhteistyötä. Jokaiseen perheeseen suhtaudutaan yksilöllisesti ja ainutlaatuisella tavalla. Yhteistyötä tukee luottamus, avoimuus ja kunnioitus perhettä kohtaan. Samoin empaattisuus ja avoimuus toisen osapuolen näkökannoille ja perheen arvojen kunnioittaminen luovat hyvän pohjan yhteistyölle perheen ja päivähoiton välillä. Lapsen asioista tulisi päättää yhdessä ja hyödyntää niin päivähoiton kuin vanhempienkin tietoa ja osaamista. Vaikeista tilanteista kannattaa neuvotella ja tehdä kompromisseja, lapsen etu huomioiden. Heti ensi kohtaamisesta lähtien perheen tulisi saada

kokea olevansa tervetullut ja saada keskustella päivähoitoon liittyvistä asioista. Perheen ja lasta koskevan tiedon välittyminen päiväkotiin tukee osallisuutta. (Stonehouse, 2012.)

Kekkonen (2012) on tutkinut diskurssianalyysin keinoin varhaiskasvattajien kasvatuskumppanuuden merkityksiin liittyviä puhetapoja. Kasvatuskumppanuussuhde on ammatillinen asiakassuhde, mitä päivähoiton ammattilainen ylläpitää. Ammattilainen säilyttää luottamuksen ja määrittelee rajat esimerkiksi sille, että päivähoidosta kerrotaan vanhemmille vain omaa lasta koskevia asioita. Vanhempien ja varhaiskasvattajien sosiaalisia suhteita määritellessään hän käyttää käsitteitä ystävyysuhdepuhe, vertaissuhdepuhe, läheissuhdepuhe ja henkilökemiapuhe. Päivähoidon työntekijät voivat tuntea osan vanhemmista muutenkin kuin päiväkotii-instituution kautta. Tällöin kyse voi olla ystävyysuhdesta, naapuruudesta, omien lasten kaverien vanhemmista, harrastusten kautta saaduista tutuista jne. Henkilökemialla viitataan kasvattajan persoonallisiin ominaisuuksiin perustuvaan osaamiseen ja päivähoiton ammattilaisen ja vanhempien henkilökemioiden toimivuuden kokemukseen. (Kekkonen 2012, 101 - 112.)

3.5 Perheiden ja ammattilaisten yhteistyön pulmat

Usein perheiden kanssa tehtävä kasvatusyhteistyö sujuu hyvin. Yleensä yhteistyövaikeuksien taustalla piilee jokin ymmärrettävä syy. Koivusen (2009) mukaan erilaiset viestinnän vääristymät saattavat hankaloittaa yhteistyötä. Tällaisia ymmärtämistä vaikeuksia osapuolten välillä voivat olla kieltäminen, mikä tarkoittaa, että henkilö kieltää tehneensä asioita, joiden tunnustaminen toisi hänelle ikävyyksiä. Kohteensiirossa oma kiukku puretaan muuhun kuin tunteiden todelliseen kohteeseen ja reaktionmuodostus estää ihmisen aitojen tunteiden ilmaisun vuorovaikutuksessa. Tunteiden liioittelu taas johtaa asioiden dramatisointiin ja syyllistymiseen. Vähättely ei kannusta vuorovaikutukseen ja verukkeiden esittäminen tarkoittaa, ettei asioiden todellisista syistä puhuta.

Älyllistämällä asioita oma pettymys ja toiminta perustellaan teoreettisilla tosiasioilla. Arvon kieltämisellä koetun menetyksen arvo mitätöidään ja kilpailutilanteet luovat tarvetta puolustella omaa asemaansa. Minäkuvan ja itseluottamuksen pulmat myötävaikuttavat kielteisten tulkintojen tekoon vuorovaikutustilanteista. Yhteistyötä edistävänä ja ilmapiiriä keventävänä asiana sen sijaan toimii huumori kohtuullisesti käytettynä, tarvittaessa tilanteisiin on kuitenkin osattava suhtautua niiden vaatimalla vakavuudella. (Koivunen 2009, 163 – 165.)

Yhteistyön esteitä voivat olla vanhempien kieltäytyminen yhteistyöstä. Kieltäytymisen taustalla ovat usein aiemmat kielteiset kokemukset ammattilaisista, pelot esimerkiksi lapselle mahdollisesti suunniteltuja toimenpiteitä, kuten jatkotutkimuksiin ohjeistamista kohtaan. Lisäksi taustalla voivat olla kielteisen palautteen saamisen pelko esimerkiksi lapsen käytökseen liittyen, kasvattajan kanssa erisuuntaiset käsitykset käsiteltävästä asiasta, ymmärtämisvaikeudet, tulkintaongelmat ja tunteiden mukanaolo keskusteluissa. Vanhempien valinnanvapautta yhteistyön ja osallistumisen suhteen tulee kunnioittaa, mutta lapsen kohdistuvan tuen ja avun edut ja mahdolliset haitat tulisi selittää vanhemmille. (Koivunen 2009, 165.)

Erimielisyydet nostavat esiin kielteisiä tunteita kuten pettymystä, vihaa tai pelkoa niin kasvattajassa kuin vanhemmissakin, mutta hankalien tilanteiden ja tunteiden tunnistaminen etukäteen auttaa kasvattajaa suhtautumaan asioihin ammatillisella otteella. Rauhallinen, eläytyvä vanhempien kuunteleminen, palautteen asiallinen vastaanottaminen, miettimällä etukäteen miten ja missä tilanteessa viestin saisi parhaiten perille ja kasvattajan kyky olla provosoitumatta tukevat toimivaa vuorovaikutusta. Jokaisella perheellä on omanlaisensa perhekulttuuri sisältäen käsitykset lasten kasvatuksesta, perheen sisäiset roolit, ruokailukäytännöt, nukkumistavat, puhtaus, terveys ja vuorovaikutus. Erilaisten perhekulttuurien hyväksyminen on osa ammatillisuutta. (Koivunen 2009, 167 – 169.) Vanhempien vaativa työ ja hankalat työvuorot voivat aiheuttaa väsymystä vanhemmille. Tällöin saattaa olla, että yhteistyöhaluttomuuden taustalla ei ole

mitään erityisempää syytä ja lapsen päivähoitopaikkaan ollaan kaikin puolin tyytyväisiä, mutta ei tunneta tarvetta keskustella lapsen asioista, kun kaikki tuntuu toimivan hyvin. Joskus asioita ei jostain syystä uskalleta ottaa puheeksi. (Koivunen 2009, 174.)

Koivunen on erityislastentarhanopettaja, joka työnohjaajan lopputyössään tutkinut vanhempien ja työntekijöiden yhteistyötä vaikeuttavia ja kuormittavia tekijöitä työntekijöiden näkökulmasta. Näistä vanhempiin liittyvinä tekijöinä olivat vanhempien vastaanottamattomuus lapsensa vaikeuksia koskevaa tietoa kohtaan, vanhempien kiire, vanhempien vaativuus, vanhempien pahan olon purkaminen työntekijään, puutteelliset vuorovaikutustaidot, vanhempien keskinäiset erimielisyydet lapsen asioissa ja se, ettei lapsen hoitopäivän kulusta oltu kiinnostuneita. Päivähoidon työntekijöihin liittyviä tekijöitä olivat vaikeudet keskustella lapsen tuonti - ja hakutilanteissa, motivoida vanhempia yhteistyöhön ja ottaa hankalat asiat puheeksi; henkilökemioiden toimimattomuus, ongelmien moninaisuus ja puutteelliset vuorovaikutustaidot. Rakenteellisia tekijöitä olivat työntekijöiden kiire, resurssipula, monikulttuurisuus, hoitosuhteen päättyminen tai se, ettei vanhempia aina tavata. (Koivunen 2009, 176.) Vanhempia ei aina kohdata riittävän usein, sillä lapsen voi hakea päivähoidosta esimerkiksi isovanhempi tai työntekijä ei ole itse työvuorossa juuri silloin, kun lapsi tuodaan päiväkotiin tai haetaan hoidosta.

Viestintää voivat vaikeuttaa myös käytännölliset seikat. Helsingin Sanomat uutisoi 22.3.2016 päiväkodin ja perheen välisen viestinnän kaipaavan uudistusta. Esimerkiksi Helsingin kouluissa on käytössä sähköinen Wilma-järjestelmä, eräänlainen sähköinen reissuvihko, jonka avulla vanhemmat ja koulu voivat viestitellä oppilaiden asioista. Päivähoidossa tietoturvan tasolta edellytetään enemmän, eikä vastaavaa järjestelmää pidetä luotettavana pienten lasten asioista viestittelyyn. Artikkelin mukaan osa kunnista on mukana vastaavassa järjestelmässä, minkä käyttöönottoa Helsingin harkitsee. Tällöin arkipäiväisten kuulumisten vaihto ja retkistä ym. ilmoittelu sujuisi joustavammin.

4 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Vuoropäivähoidosta on vielä varsin vähän tutkimustietoa. Tämän tutkimuksen kautta haettiin lisätietoa kasvatusyhteistyöstä vuorohoidossa. OHOI - projektin myötä järjestetyt kuntatyöpajat tarjosivat ainutkertaisen tilaisuuden päästä tutkimaan vuorohoidon kontekstia laadullisin keinoin ja etnografiaa hyödyntäen. Puhtaimmillaan etnografia olisi toteutunut, jos tutkimuksen kohteena olisi päivähoitohenkilöstön ja vanhempien välinen vuoropuhelu. Nyt tarkasteltiin tähän liittyvää ilmiötä, vuoropäiväkodin henkilöstön esille tuomia seikkoja kasvatusyhteistyön toteutumisesta ja perheiden kohtaamisesta, mutta perheet eivät olleet mukana keskusteluissa. Tutkimukselle oli selkeä tarve, sillä ideat vuoropäivähoidon työntekijöiden osaamisen ja työhyvinvoinnin kehittämisen tarpeesta ovat tulleet työntekijöiltä itseltään. Päiväkotien työpajojen teemoista, Keski - Suomen alueella vuoropäiväkotien henkilöstön keskuudessa, eniten kiinnostusta herätti vuoropuhelu vanhempien kanssa, dialogi ja vanhempien osallisuus. Yhteistyö vanhempien kanssa on koettu haasteellisena, sillä vuorohoitolasten perheillä on myös erilaisia kuormitustekijöitä kuten vanhemmilla haasteellisia työvuoroja ja lapsilla pitkiä hoitopäiviä jne. Vuoropäiväkotien lastenhoitopalveluja käyttävät ydinperheiden ohella yksinhuoltajaperheet, kahden kodin perheet sekä vähän koulutus pääomaa omaavat perheet. Kiinnostavien teemojen pohtiminen tuo päivähoitotyöntekijöille mahdollisuuden lisätä ymmärrystään vuorohoidon perheitä kohtaan.

Yhteiskunnassa tapahtuneiden muutosten myötä on ajankohtaista tutkia kasvatusyhteistyötä vuorohoidon piirissä. Kun esimerkiksi kauppojen aukioloajat ovat vapautuneet ja palveluja on saatavissa jopa ympäri vuorokauden, on monien perheiden järjestettävä lastenhoito, yhteen sovitettava työ ja perhe-elämä työelämän vaatimusten mukaan. Aiempien tutkimusten perusteella tiedetään, että vuoropäiväkodeissa haasteellisuudet ovat jonkin verran erilaisia tavallisiin päiväkoteihin nähden. Kiinnostuksen kohteena oli selvittää, miten kasvatusyhteistyö ja kasvattajan ja vanhemman välinen

vuoropuhelu sujuu vuoropäiväkodeissa. Pyrkimyksenä oli saada selville niin kasvatusyhteistyötä tukevia vahvuuksia, voimavaroja ja hyviä käytänteitä kuin kasvatusyhteistyön kehittämiskohteita, kompastuskiviä, jännitteitä ja asenteita vuorohoidon toimintaympäristössä. Tutkimuksen tavoitteena oli myös tunnistaa vuoropäiväkotien työntekijöiden osaaminen ja vahvuudet sekä saada selville päiväkotityön haasteellisuudet. Näiden seikkojen pohjalta kauaskantoisempaa tavoitteena on myös vuorohoidon työntekijöiden osaamisen lisääminen ja vuorohoitojärjestelmän kehittäminen.

Tutkimuskysymyksiä muodostui kaksi. 1. Minkälaisia vahvuuksia, voimavaroja ja hyviä käytänteitä päiväkotien henkilökunnalla on käytössään työssään hyödynnettäväksi. Vastausta haettiin siihen, minkälaista osaamista ja osallisuutta edistäviä tekijöitä vuoropäiväkodeissa jo nyt on. 2. Minkälaisia haastavia vuoropuhelutilanteita vuoropäiväkotien työntekijät kokivat työympäristössään olevan. Kysymyksen avulla haluttiin päästä selville myös niistä kompastuskivistä, jännitteistä ja asenteista, esteistä, jotka liittyvät vuoropuheluun ja osallisuuteen perheiden kanssa. Näkökulma oli tulevaisuuteen suuntautuva, mitä vielä voidaan tehdä, minkälaisia hyviä kehittämisideoita ja ratkaisuja löytyy osallisuuden kehittämiseen. Työpajakeskusteluissa (vuoropuhelu vanhempien kanssa, dialogi ja vanhempien osallisuus) vuoropäiväkotien henkilöstön kerronnassa esiin nousevia asioita tutkittiin työntekijöiden näkökulmasta.

Kiinnostuneita oltiin myös siitä, minkälaisia erityispiirteitä vuoropäivähoitoon liittyy. Esimerkiksi vanhempien haastavat työajat, perheiden erilaiset kuormitustekijät ja lasten pitkät hoitopäivät saattavat olla haasteita, joiden vaikutukset heijastuvat lapseen ja tämän kasvuympäristöön. Koska tavoitteena yhteistyön sujuvuudelle kasvattajien ja perheen välillä on lapsen paras, vuoropäiväkotien henkilöstöltä haettiin vastauksia siihen, minkälaisia kehittämisideoita heillä on perheiden kanssa tehtävän yhteistyön parantamiseen.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

5.1 Tutkimuskohde ja lähestymistapa, tutkimuksen konteksti

Epätyypillinen työaika, perhe-elämä ja hoiva teemaan liittyvässä kasvatustieteen Pro gradu - työssä keskityttiin vuoropäiväkotien henkilöstön esiin tuomiin seikkoihin, jotka liittyvät päivähoidon henkilöstön yhteistyöhön vuoropäiväkotia käyvien lasten perheiden kanssa. Tutkimuksen aihepiiri kytkeytyy osaamista vuorohoitoon – hankkeeseen. OHOI-projekti eli osaamista vuorohoitoon hanke toteutetaan Jyväskylän ammattikorkeakoulun ja Jyväskylän yliopiston yhteistyönä. Euroopan sosiaalirahaston rahoittamassa hankkeessa painottuvat vuoropäivähoidon työntekijöiden osaaminen, työhyvinvointi, työn laatu, vertaisoppiminen, verkostoituminen. palvelujärjestelmän toimivuus, työn organisointi, hyvä johtaminen ja toimiva vuorovaikutus vuorohoidon erityispiirteinen Keski-Suomen alueella. <http://www.jamk.fi/fi/Tutkimus-ja-kehitys/projektit/ohoi/etusivu/>.

Osallistamalla kuntatyöpajoihin pyrittiin saamaan tietoa, mikä mahdollistaisi tutkimuskysymyksiin vastaamisen. Kuntatyöpajoissa käsiteltiin erilaisia vuoropuhelun keinoja. Tilaisuuksissa pohdittiin vuorohoidon henkilöstön kanssa, miten asiat tulisi ottaa puheeksi, kuinka perheiltä voisi parhaiten kysyä huolta herättävistä asioista ja kuinka oppia kuuntelemaan perheitä sekä pystyä asettumaan perheiden asemaan ja huomioimaan heidän näkökulmansa. Vuoropuhelu toimii parhaiten, kun perheet on opittu tuntemaan, heihin on tutustuttu. Asioiden ottamisessa puheeksi on myös huomioitava sen hetkinen tilanne, hallittava tilannetaju, milloin mistäkin asiasta kannattaa puhua. On mietittävä miten yhteydenotto tehdään, onko tekstiviestin lähettäminen, puhelinkeskustelu, vanhempien luontainen kohtaaminen lapsen vienti- ja hakutilanteissa päivähoidosta vai varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelu sopivin tilanne kasvatusyhteistyöhön liittyvälle keskustelulle. Kuntatyöpajojen lopussa jokainen päiväkodin työntekijä teki vielä OHOI-lupauksen. Tällä lupauksella pyrittiin saamaan työntekijöitä tiedostamaan kehittämiskohteensa,

mitä uutta he haluaisivat ja ovat myös aikeissa kokeilla työssään. (Rönkä ym. 2016.)

Tutkimusaineiston kerääminen ja analysointi ajoittuvat kevätkaudelle 2016. Kevätkauden 2016 aikana järjestettiin Keski-Suomen alueella yhteensä 16 keskustelutilaisuutta vuoropäiväkodeissa, joissa käsiteltiin useita erilaisia vuoropäivähoitoon liittyviä teemoja. Vuoropuhelu vanhempien kanssa, dialogi ja vanhempien osallisuus-aiheisia teemailtoja, joita järjestettiin viisi, tutkija itse osallistui neljään tapahtumaan ja viidennestä aiheen tiimoilta järjestetystä tapahtumasta tutkija sai materiaalin kuntatyöpajojen vetäjiltä. Kuntatyöpajojen sisältö on suunniteltu siten, että niiden kautta vuoropäiväkotien henkilöstö saisi lisää ymmärrystä vuorohoitoperheistä. Voimavara- ja ratkaisukeskeinen lähestymistapa ja toiminnalliset tuokiot OHOI-projektin asiantuntijoiden vetämänä antavat kattavan käsityksen kasvatusyhteistyön nykytilasta ja tulevaisuuden kehittämiskohteista.

Työpajoissa työntekijät nimesivät sekä kertoivat tunnelmistaan, vahvuuksistaan, hankalaksi kokemistaan vuorovaikutustilanteista sekä kehittämisisideoista ja työpajojen vetäjät taas kertoivat omista tunnelmistaan ja illan kulusta. Perheiden ja vuoropäiväkotien välistä vuoropuhelua ja perheiden osallisuutta estäviä ja edistäviä tekijöitä pyrin jäsentämään äänittämällä keskusteluja sanelukoneelle. Tutkimus sisälsi etnografisia piirteitä. Etnografialle tyypilliseen tapaan osallistuin ja havainnoin keskustelutilaisuuksissa ja kirjasin ylös tapahtumien kulkua muistiinpanovihkooni. Toiminnallisten tuokioiden aikana fläppitauluille liimatut kirjoitukset valokuvasin ja työpajojen vetäjiltä tiedustelin tunnelmia tilaisuuksien jälkeen. Tutkimuksessa sovelsin myös narratiivista lähestymistapaa. Esimerkiksi tilaisuuksien vetäjät saivat vapaasti kertoa illan kulusta automatkojen aikana, kun palasimme kotiin samalla kyydillä. Tällöin heillä oli tuoreessa muistissa heidän mieleensä nousseet asiat ja sain äänitettyä keskustelut sanelukoneelle.

5.2 Laadullinen tutkimus

Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus. Laadullisessa tutkimuksessa jokaisen tutkittavan sanomaa pidetään tärkeänä ja ainutkertaisena. Tutkimusta lähdettiin toteuttamaan ilman ennakko-odotuksia, ottamaan selvää minkälaisia asioita keskusteluissa ja työpajatoiminnassa tuodaan esille, pyrkien havaitsemaan kehittämiskohteita, hyviä käytäntöjä ja tunnistamaan vuoropuhelua ja osallisuutta edistäviä tekijöitä sekä havaitsemaan yhteistyön esteitä. Tässä tutkimuksessa kontekstina olivat päiväkodeissa järjestettävät keskustelutilaisuudet, joiden teemana on vuoropuhelu vanhempien kanssa, dialogi ja vanhempien osallisuus.

Vuoropäiväkodit tutkimusympäristönä ja vuorohoidon työntekijät tiedonantajina soveltuivat hyvin kasvatusyhteistyön tutkimiseen. Erityisesti vielä varsin vähän tutkitusta vuorohoidosta toivottiin tätä kautta saatavan ajankohtaista ja asianmukaista tietoa. Laadulliselle tutkimukselle ominaista on tutkittavien näkökulman tavoittelemisen tutkittavana olevasta ilmiöstä. Tutkimuksen kohteeksi valitaan tutkittavan ilmiön kannalta keskeinen harkinnanvarainen näyte. Tällä tarkoitetaan, että tutkittavien joukko ja konteksti ovat sellaisia, joiden kautta tutkittavasta ilmiöstä saataisiin mahdollisimman mielekästä ja syvällistä tietoa. Laadullisen tutkimuksen aineistonkeruun keinoina voidaan käyttää havainnointia, haastatteluja tai esimerkiksi arkipäiväisistä elämäntilanteista kertynyttä materiaalia. Usein laadullisessa tutkimuksessa tutkimuskysymykset täsmentyvät vielä tutkimuksen kuluessa. Johtoajatukset, suunnitelmat ja tutkimusprosessissa tehtävät ratkaisut ovat koko ajan olemassa, ne vain voivat hieman muuttua ja selkiytyä tutkimusprosessin edetessä. Kyse on tarkoituksenmukaisesta tulkinnallisten rajausten tekemisestä ja tutkijan tekemistä valinnoista tutkimusprosessin edetessä, jotta itse tutkittavasta ilmiöstä saadaan lopulta mahdollisimman relevanttia tietoa. (Kiviniemi 2001, 68 – 71.)

5.2.1 Etnografinen tutkimusote

Tutkimus ei ole puhtaasti etnografinen, koska vanhempien ja päivähoidon työntekijöiden vuorovaikutusta lähestytään vain työntekijöiden näkökulmasta ja vanhemmat eivät ole mukana keskusteluissa. Muuten etnografisuus näkyi vahvasti tutkimuksen toteutuksessa. Tämän tutkimuksen osalta etnografinen tutkimusote tarkoitti läsnäoloa kentällä eli osallistumista kuntatyöpajoihin, joissa keskusteltiin vuorohoidon ja perheiden vuorovaikutukseen, dialogisuuteen, vanhempien osallisuuteen liittyvistä aiheista. Yhtenä aineistonkeruutapanani käytin havainnointia, mikä on etnografialle ominainen aineistonkeruutapa. Olin seuraamassa keskusteluita ja havainnoimassa sosiaalista ympäristöä ja tilaisuuksista kertyi ainutlaatuista ja arvokasta materiaalia tämän päivän vuorohoidon tilasta. Kuten Hämeenaho ja Koskinen – Koivisto (2014) toteavat on etnografiselle tutkimukselle keskeistä kentällä tapahtuva tutkimus ja aineistonkeruu, tutkimuksen perustuminen vuorovaikutukselle ja kokonaisvaltaiselle kontekstoinnille sekä toiminnan vaikuttavuus, todellisuuden tuottaminen ja ympäristöön vaikuttaminen. (Hämeenaho & Koskinen-Koivisto, 10, 2014).

Vuorohoidon työntekijöiden keskustelujen seuraaminen ja tallentaminen tarjosivat ainutkertaisen mahdollisuuden saada tietoa tämän päivän vuorohoidon tilasta. Etnografinen kenttä koostuu tiloista, tilanteista ja kohtaamisista, kenttä muotoutuu tutkimuksen kuluessa ja kenttä voi koostua esimerkiksi vuorovaikutustilanteista. Etnografia edellyttää kulttuurisen kontekstin ja sosiaalisen ympäristön ymmärtämistä. Etnografinen tutkimus on relativismiin pohjautuvaa tutkimusta, missä erilaiset tietokäsitykset sovitetaan yhteen. Hermeneutiikka tuo tutkimukseen tavoitteen ymmärtää tutkimuskohdetta ja tulkita aineistoa huolellisesti, pyrkien välittämään tutkittavien sanoman lukijalle. Tutkijan esittäessä aineistolle kysymyksiä, hän vertailee, suhteuttaa ja peilaa tutkimuskohdettaan laajempiin yhteyksiin. (Hämeenaho & Koskinen-Koivisto, 2014, 12 – 14.) Marttila (2014, 362 - 363) kuvailee etnografiaan liittyviä ominaispiirteitä. Menetelmän soveltaminen

tarkoittaa vuorovaikutuksen ja merkityksen säännönmukaisuuksien etsimistä tarkkailemalla sosiaalista ympäristöä systemaattisesti, tietyn osakulttuurin tiheää kuvaamista, tiedonhankintaa tutkimuskohteen omassa ympäristössä sekä kenttätyötä tutkittavien joukossa.

Omassa tutkimuksessani päiväkodin tila tarjosi etnografisen havainnointikentän. Päiväkodin henkilöstö kokoontui omassa työpaikassaan, mikä oli luonteva ympäristö päivähoiton asioista keskustelemiseen. Olin itse yksi porukasta, istuin joka tilaisuudessa yhden pöydän ääressä yhdessä muiden osallistujien kanssa ja olin paikalla koko tilaisuuden keston ajan. En vaikuttanut tilaisuuden kulkuun enkä osallistunut keskusteluihin. Roolini oli olla osana yhteisöä, mutta seurata tilaisuuksien kulkua ja kerätä monipuolista havainnointiaineistoa. Tämä tapahtui siten, että äänitin sen pöydän keskustelut, jonka ääressä istuin. Tein koko ajan muistiinpanoja kynällä kirjoittaen vihkooni. Vaikka keskityin kuuntelemaan pääsääntöisesti yhden pienryhmän keskusteluja kerrallaan, pyrin kiinnittämään huomioni myös yleiseen keskusteluun salissa. Valitsin pöydän, jonka ääreen itekin istuin, satunnaisesti. Välillä jopa vaihdoin paikkaa. Tilaisuuksiin osallistui joka kerta eri ihmisiä. Myös tapahtumien vetäjät eivät olleet aina samoja. Jokaisella ohjaajalla oli oma tapansa johtaa keskusteluja ja käydä läpi teemoja, vaikka teemat ja niihin käytetty aika oli sovittukin aina etukäteen ajankäytön osalta ja aikataulussa pysyttiinkin hyvin joka kerta. Tilaisuuksien päätyttyä valokuvasin työntekijöiden fläppitauluille kiinnittämät tarralaput, joissa oli sekä heidän vahvuuksiaan perheiden kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyen, että haastaviksi kokemiaan tilanteita vuoropuhelussa perheiden kanssa. Tilaisuuksien vetäjien haastattelu toi myös uudenlaisen näkökulman toimintaympäristön tarkasteluun. Pyrin suhtautumaan keräämääni aineistoon ymmärtävällä otteella ja tavoitteeni oli tavoittaa tutkittavien merkityksenantoja vuorohoidon kysymyksistä.

Käytin aikaa tehokkaasti, keräten aineistoa mahdollisimman paljon. Olisi ollut kiinnostavaa saada talteen kaikkien pienryhmien keskustelut, mutta tämä ei onnistunut yhden tutkijan voimin. Lappalainen (2007,9) toteaa, että etnografia

viittaa tutkimukseen, johon sisältyy läsnäoloa tutkimuksen kohteena olevassa yhteisössä. Etnografia on tiheää kulttuurin, kansan tai yhteisön kuvaamista. Kyse on kulttuuristen prosessien analysoinnista ja tavoitteena on päästä selville tutkimuksen kohteena olevien toimijoiden merkityksenannoista. Pyrkimyksenä on ymmärtää tutkimuskohteena olevien yhteisön jäsenten elinehtoja. (Lappalainen 2007, 9 - 10.) Etnografia voidaan käsittää kokoavana nimityksenä erilaisille kulttuuria sisältäpäin lähestyville tutkimuksilla. Etnografialle luonteenomaista on kohtuullisen ajan käyttäminen kentällä tapahtuvaan tutkimukseen ja toisaalta osallistuvan havainnoinnin käyttö tutkimusmetodina. (Laitinen 2008, 180).

Collin (2005, 40 - 43) on työssäoppimista työpaikalla tutkiessaan soveltanut etnografista lähestymistapaa. Halu ymmärtää ilmiötä, mitä ja kuinka työssä opitaan ja miten oppiminen tapahtuu todellisessa ympäristössä antaa perusteensa etnografian sopivuudelle. Collinin informantit, suunnittelijat ja insinöörit työskentelevät alalla, jossa työntekijöiltä vaaditaan paljon, työ kehitty nopeasti ja teknologinen kehitys tuo uusia vaatimuksia työhön. Sekä yksilöiden omat että sosiaaliset näkökohdat työssäoppimiseen, työssä vaadittava osaaminen ja se, mitä oppimiseen ja ammatilliseen kehitykseen tarvitaan työelämän eri aloilla, onkin ajankohtainen tutkimuskohde. Etnografian kautta voidaan saavuttaa laajempi ymmärrys kontekstuaalisesta näkökulmasta työssä, tunnistaa oppimisen mahdollisuudet ja ymmärtää erilaisia työn vaatimuksia ja päästä selville kuinka työntekijät itse näkevät toimintansa ja oppimisensa sekä löytää toimijoiden oman oppimisen kokemuksen merkitykset. Etnografia on ihmisten tutkimista kentällä, luonnollisessa ympäristössä ja tällöin päästään selville sosiaalista merkityksistä, toiminnasta, toimintaan osallistumisesta järjestelmällisesti tietoa keräten. Erilaisia sosiaalisia käytäntöjä voidaan ymmärtää ulkopuolelta katsottuna ja etnografinen ote sallii sekä subjektiivisen että objektiivisen näkökulman yhdistämisen. (Collin 2005, 40 - 43.) Kuten jo aiemmin olen todennut, myös päivähoidon työntekijät elävät jatkuvassa muutoksessa ja joutuvat sopeutumaan yhteiskunnan ja työn muutoksiin. Perheet ovat moninaistuneet ja työntekijöillä on paljon neuvoteltavaa useiden

henkilöiden kanssa päivähoidon arjessa. Aikataulut ja rytmit ovat vuorohoidossa erilaisia, jolloin työntekijöiltä edellytetään erityisen paljon joustavuutta. Etnografian kautta päivähoidon kentälle pääseminen tarjosi luontevan tutkimusasetelman, vuorohoidon henkilöstö kokoontui omalla työpaikallaan keskustelemaan tärkeistä asioista ja pääsin seuraamaan näitä keskusteluja.

5.2.2 Narratiivisuus tutkimuksessa

Kertovan muutosselonteon menetelmä on selontekojen menetelmään, etnografiaan ja historian tutkimukseen perustuva lähestymistapa, jonka kautta tutkija lähestyy tutkimuskohdettaan sekä kerää aineistoa. (Laitinen 2008, 174). Laitinen (2008, 175) esittelee etogeenisen lähestymistavan, missä sosiaalista vuorovaikutusta tutkitaan ihmisten omassa arjessa pyrkien tavoittamaan tutkittavien omia tulkintoja heidän arkielämänsä tapahtumista. Episodi on luonnollinen katkelma sosiaalisesta elämästä. Tällaisen episodin määritelmään sopii juuri esimerkiksi kuntatyöpajakonteksti. Episodi on myös jakso kokonaisuuden muodostavia tapahtumia, joihin ihmiset sitoutuvat. Selonteko tarkoittaa ihmisten omasta toiminnastaan antamia selityksiä, joissa esille tulevat heidän toimintansa ymmärrettävyys perusteluineen. Tutkija laatii oman analyttisen selontekonsa esimerkiksi jäsentäessään ja selittäessään vuorovaikutustilanteita ja huomioi kaikkien episodiin osallistuneiden tutkittavien näkemykset ja tilannetulkinnat. Episodeja koskevista selonteoista voidaan myös neuvotella tutkittavien kanssa. (Laitinen 2008, 175 - 176.)

Narratiivisuus määritellään usein kerronnallisuudeksi. Narratiivi on kertomus, ihmiset kertovat tarinan muodossa elämäntapahtumiaan tarkoituksenmukaisesti tehden päätöksiä siitä, mitä haluavat kuulijoille viestittää. Narratiivisuudelle on laaja joukko määritelmiä. Narratiivisuuteen liittyy sekä tarinankerronta, narratiivinen tieto ja narratiivinen analyysi. Narratiivisuuteen liittyy ennakoimattomuutta ja se vaatii tapahtumien yhdistelyä. Tarinoiden kertominen on kontekstisidonnaista, tarinankerronta on

sidoksissa historialliseen aikaan ja paikkaan, sen hetkisiin olosuhteisiin. Kertoessaan kertoja esittää väitteitä ja houkuttelee kuulemaan tarinaansa. Tarinankerronta välittää yleisölle kertojan kokemuksen ja tarinat ovat sidoksissa siihen hetkeen, kun tarina kerrotaan. Jokaisella tarinalla on arvonsa ja niiden kautta ihmiset välittävät kokemuksiaan ja ajatuksiaan muille. Tarinoiden kuulemisen kautta kuulijat voivat muuttaa omaa elämäänsä, ne voivat kannustaa myönteiseen elämänmuutokseen. Narratiivisessa analyysissä tutkija keskittyy tiettyjen toimijoiden kerrontaan yhdistettynä sosiaaliseen ympäristöön, tiettyyn aikaan ja paikkaan. (Riessman 2008, 3, 5 - 6, 8 - 11.) Omassa tutkimuksessani on narratiivisia piirteitä, sillä koostan ja yhdistelen vuoropäiväkotien henkilökunnan teemailtojen aikana esiin tuomia ajatuksia, kertomuksia ja keskusteluja vuorohoidon toimintaympäristöstä pyrkien välittämään kertojien aidon sanoman lukijoille. Kuntatyöpajoissa kuuntelin tarinoita ja keskusteluja eri teemoihin liittyen ja koska en ohjaillut keskusteluja pystyin keskittymään täysin tilanteiden seuraamiseen. Myös esimerkiksi tilaisuuksien vetäjien äänitetyt keskustelut sisälsivät vapaata narratiivista kerrontaa ja tunnelmakuvausta työpajoista.

Cortazzi (2008, 384) toteaa, että narratiivisuutta voidaan käyttää yhtenä elementtinä etnografisessa tutkimuksessa. Narratiivisuus ilmenee ihmisten tapana hahmottaa ja ymmärtää kokemaansa ympäröivää maailmaa. Kertomalla kokemuksiaan ihmiset tekevät niitä ymmärrettäväksi ja jakavat merkityksen kuulijoiden kanssa. Kertomuksellisuus on osa vuorovaikutusprosessia, sosiaalista kanssakäymistä. Etnografia ja narratiivisuus yhdessä mahdollistavat hyvin ihmisten elämäntapahtumien ymmärtämisen ja kulttuurisen ja yhteisöllisen kontekstin tulkinnan. (Cortazzi 2008, 384 - 385.)

5.3 Tutkimukseen osallistujat

Tähän tutkimukseen osallistui vuoropäiväkodeissa työskenteleviä henkilöitä/ tai henkilöitä, jotka työskentelevät vuorohoitoa tarjoavissa yksiköissä sekä

yksiköissä, joissa on laajennetut aukioloajat. He olivat ammatiltaan esimerkiksi lastentarhanopettajia ja lastenhoitajia, erityisavustajia, heidän esimiehiään, esimerkiksi päiväkotien johtajia, sekä OHOI - projektin tutkijoita. Tutkimuksen kohteena olivat vuoropäiväkodeissa kuntatyöpajoina järjestettyjen keskustelutilaisuuksien toimintaympäristö ja niihin osallistuva vuoropäiväkotien henkilöstö. Myös tilaisuuksien vetäjiltä kysyttiin tunnelmia heti kunkin kuntatyöpajan jälkeen. Tutkimus toteutettiin Keski-Suomen alueella. Tilaisuuksiin osallistui yhteensä 114 henkilöä. Viiden kuntatyöpajan osallistujamäärät olivat 32 henkilöä, 19 henkilöä, 15 henkilöä, 33 henkilöä ja 15 henkilöä. Valtaosa osallistujista oli naisia ja miehiä osallistuneiden joukossa oli vain muutamia. Eri tilaisuuksista materiaalin kerättyäni, erottaakseni eri päiväkodeista kerätyn aineiston toisistaan, käytin tilaisuuksista tunnistetietoina nimiä paikka 1, paikka 2, paikka 3, paikka 4 ja paikka 5. Tunnistetietojen järjestysluvut määräytyivät kuitenkin sattumanvaraisesti, eivätkä olleet sidoksissa kuntatyöpajojen päivämääriin.

Kuntatyöpajoissa osallistujat jakaantuivat pienryhmiin, joissa keskustelut pääsääntöisesti käytiin. Pienryhmät, joita kutakin veti yksi OHOI-hankkeen tutkijoista, olivat sijoittuneet pöytäkunnittain lähelle toisiaan ja keskustelua herättäneitä asioita pohdittiin myös yhteisesti kaikkien osallistujien kesken. Tilaisuuksien vetäjät esittelivät dioilla tämänhetkistä tutkimustietoa vuorohoidosta. Ilta alkoi esittely - ja tunnelmakierroksella, tästä jatkettiin vahvuus - työskentelyllä, jonka jälkeen esiteltiin vuoropuhelua raamittavat tekijät - dia ja käytiin keskustelua dian tiimoilta. Sen jälkeen aiheena olivat haastavat vuorovaikutustilanteet, käytiin läpi yhteisesti keskustelujen pohjalta esiin nousseita asioita ja kirjoitettiin OHOI-lupaukset. Liitteestä 2 selviää tarkemmin kuntatyöpajan kulku.

Jokainen pienryhmä (kussakin työpajassa niitä oli kolme) kokosi fläppipaperille omat ajatuksensa vahvuuksistaan, haastaviksi kokemistaan tilanteista ja lupauksista kehittämiskohteistaan ja jokainen ryhmän jäsen kiinnitti taululle itse kirjoittamansa tekstin. Liitteessä 3 on nähtävissä esimerkkikuva

yhdestä vahvuudet-fläppipaperista, joka koostui siis yhden pienryhmän tuotoksista. Yhteensä vahvuudet-fläppipapereita kertyi 15, kuten myös haastavia tilanteita koskevia fläppipaperikoonteja. Informaation määrä fläpeillä vaihteli myös osallistujamäärän mukaan, koska jokaiseen ryhmään kuului 5 - 11 henkilöä. Osa fläppipapereista oli sellaisia, joiden sisältö ei mahtunut yhteen valokuvaan, jolloin otin kaksi kuvaa.

5.4 Laadullisen aineiston keruu

Aineistonkeruu tapahtui etnografiselle tutkimukselle tyypilliseen tapaan havainnoimalla, kirjoittamalla muistiinpanoja kuntatyöpajakäynneillä. Tutkija oli itse kentällä, tutkittavien joukossa pystyen pääsemään selville kontekstin tapahtumista. Kirjoitin ylös ihmisten puheita, mutta kiinnitin huomiota myös tunnelmaan, ilmapiiriin ja tilaisuuksien kulkuun liittyviin seikkoihin. Aineistonkeruussa käytin myös sanelukonetta joidenkin keskustelujen tallentamiseen. Se, minkälaisen aineiston mistäkin tilaisuudesta sain koottua, vaihteli, mutta jokaisesta työpajasta sain paljon informaatiota tutkimustani varten. Etukäteen olin valmistautunut siten, että olin perehtynyt kuntatyöpajoissa käsiteltäviin aiheisiin ja olin miettinyt ajankäyttöä kunkin teeman osalta. Vihossani oli käsiteltävät teemat ranskalaisin viivoin ja huomioita itselleni siitä, mihin keskityn. Mukanani oli sanelukone, kännykkä ja kamera. Kirjoitin vihkooni muistiinpanot tunnelmakierroksista, vahvuus-työskentelyistä, haastavat vuoropuhelutilanteet-osioista aina yhden pöytäkunnan osalta ja yhteisistä keskusteluosioista tein myös muistiinpanot. Äänitin aina mahdollisuuksien mukaan myös edellä mainitut osiot ja lisäksi myös vetäjien haastattelut. Valokuvasin fläppitauluilta vahvuudet ja haastavat tilanteet joka kerralla.

Aineistonkeruu tapahtui siis myös keräämällä tietoa toiminnallisten menetelmien kautta. Työpajojen aikana kerättiin vahvuuksia ja haastaviksi koettuja tilanteita sekä työpajojen lopuksi pyydettiin vielä kehittämisideoita

työntekijöiltä. Henkilöstö kirjoitti vastauksensa tarralapuille, jotka liimattiin fläppitaululle. Lisäksi työpajojen tiedusteltiin tunnelmia heti kunkin työpajan jälkeen. He kertoivat vapaamuotoisesti mitä jäi päällimmäisenä mieleen kuntatyöpajasta, nousiko keskusteluissa esiin joku hyvä idea kasvatusyhteistyöhön liittyen ja miten he kuvailisivat kuntatyöpajan ilmapiiriä

Tilaisuuksissa oli tietyt teemat, joita käsiteltiin, mutta tilanne eli koko ajan. Oli oltava valppaana ja pystyttävä nopeasti siirtymään tilanteesta toiseen. Oli kuunneltava tarkasti ja välillä yleinen melu vaikeutti tarkkailua. Erityisesti äänitteissä oli paikoittain, tosin vähäisessä määrin kohtia, joissa taustahälinä esti sanoman selville saamista. Pääosa äänitteistä oli kuitenkin laadukkaita. Itse kirjoittamani muistiinpanot olivat varsin kattavia ja kun tekstin oli kirjoittanut itse, sen avulla sai hyvin palautettua mieleen eri tilanteet kuntatyöpajoista aineiston analysointivaiheessa. Valokuvattu materiaali oli ytimekäs kooste työntekijöiden vahvuuksista ja työhaasteista.

Aineiston perusteella selviteltiin vuoropäiväkotien työntekijöiden näkökulmasta, mitä hankaluuksia koettiin olevan vuoropäiväkodissa olevien lasten vanhempien kanssa tehtävään kasvatusyhteistyöhön liittyen, mitä epäkohtia koettiin yhteistyössä olevan, mikä parantaisi yhteistyömahdollisuuksia, mikä voisi olla toisin? Minkälaisia hyviä käytäntöjä on, mitkä seikat koetaan vuoropuhelua ja osallisuutta edistävinä ja estävinä tekijöinä?

5.5 Havainnointi aineistonkeruutapana

Omassa tutkimuksessani havainnointi oli keskeinen aineistonkeruumenetelmä. Havainnointi on etnografialle tyypillinen tapa kerätä aineistoa ja sen käyttämiselle on perusteensa. Lundan (2009) on tutkinut kasvatuksellista vuorovaikutusta päiväkodeissa, haasteellista vuorovaikutusta kasvattajan ja lapsen välillä diskurssianalyysin keinoin, soveltaen myös etnografiaa esimerkiksi aineistonkeruussaan. Yhtenä aineistonkeruumenetelmänä Lundan

(2009,61) käytti lasten havainnointia. Hän toteaa havainnoinnin kautta päässeensä kuvailemaan arjen tilanteita sellaisenaan ja päässeensä havainnoinnin kautta kuvailemaan lukijalle päiväkodin vuorovaikutustilanteita. Kentällä tapahtuvassa havainnoinnissa on osattava tehdä tarkkoja havaintoja, pitää havainnot muistissa ja varautua nopeisiin käännteisiin tilanteissa. Osallistuvassa havainnoinnissa tutkija voi olla täydellinen havainnoija, olla havainnoija osallistujana, osallistuja havainnoijana tai täydellisenä osallistujana. (Lundan 2009, 61 – 62.) Huomasin myös itse, kuinka tärkeää aineiston keruussa oli keskittyä juuri meneillään olevaan hetkeen ja jaksaa kuunnella tarkasti ja kirjoittaa muistiinpanoja lakkaamatta. Asiat on kirjoitettava heti ylös, etteivät ne katoa muistista. On myös varauduttava siihen, että tilanteet äkkinäisesti muuttuvat, esimerkiksi jostain teemasta intoudutaan keskustelemaan pidempään tai kun puhujia on paljon, taustalla oleva melu yltyy ja estää kuulemasta kiinnostavaa lausetta loppuun. Silti on jatkettava antamatta yksittäisten keskeytysten häiritä havainnointia. Olin osallistuva havainnoija, havainnoija osallistujana, mukana yhteisössä ja kontekstin tapahtumissa, läsnä tilanteissa, mutta samalla ulkopuolisena tarkkailijana.

Etnografista tutkimusotetta ja havainnointia sekä haastatteluja on käytetty myös esimerkiksi tutkittaessa moniammatillista yhteistyötä terveydenhuollossa. Sairaalan päivystyspoliklinikalla seurattiin henkilökunnan jokapäiväistä työtä kahden tutkijan havainnoidessa tilanteita aina yhtäaikaisesti. Havainnointiaineisto koostui kenttämuistiinpanoista ja äänitallenteista. Havainnoinnin etuna voidaan pitää esimerkiksi mahdollisuutta kohdistaa tutkimus rajattuun kiinnostuksen kohteeseen kuten tässä moniammatilliseen yhteistyöhön ja tutkimuksen joustavaa toteutusmahdollisuutta. (Collin, Valleala, Herranen, Paloniemi & Pyhälä-Liljeström, 2012.) Äänitallenteet toimivat myös omassa tutkimuksessani muistiinpanojeni tukena aineistonkeruussa.

Eskolan ja Suorannan (2005, 98 – 99) mukaan osallistuvassa havainnoinnissa ominaista on, että tutkija toimii yhteisössä, jossa hänellä ei ole asemaa tai uraa. Tutkija voi näinollen keskittyä tarkkailuun ja havainnointiin ja

kerätä systemaattisesti tietoja hyödyntäen havainnoinnista ja analysoinnista omaamaansa ammattitaitoa. Havainnoinnista joko kerrotaan tai ei kerrota tutkittaville. (Eskola & Suoranta 2005, 98 – 99.) Itsekin pystyin täysipainoisesti keskittymään havainnointiin ja sain kerättyä systemaattisesti aineistoa, jonka analysoinnissa hyödynsin opiskelujen kautta saatua tietämystä. Tutkittavat olivat tietoisia siitä, että keräsin tilaisuuksissa aineistoa pro gradu työtäni varten. Vaikka havainnointia voidaan pitää subjektiivisena (Eskola & Suoranta 2005, 102), eri ihmisten kiinnittäessä huomiota erilaisiin asioihin ympäristössä esimerkiksi aiempien kokemuksensa pohjalta, saadaan tällä tavalla kuvausta arkielämän monivivahteikkudesta ja tulkintamahdollisuuksista. Havainnointitilanteissa saattaa myös olla häiriötekijöitä kuten kova melu. Koska olin itse ennakkoon valmistautunut kuntatyöpajoihin perehtymällä suunnitelmiin illan kulusta, pystyin ennakoimaan tilanteita ja tiesin mitä seuraavaksi olisi vuorossa. Keskityin havainnointiin ja minulla oli toisiaan tukevia aineistonkeruutapoja, koska sekä äänitin, tein muistiinpanoja ja tarkkailin tilanteita, sain kerättyä aineistoa joka hetkestä.

5.6 Aineiston analyysi

Havainnointimuistiinpanot, äänitetyt keskustelut ja fläppitaulujen valokuvattu kirjallinen anti litteroitiin ja aineisto analysoitiin laadullisen tutkimuksen käytäntöjen mukaisesti. Tulostin tietokoneelta puhtaaksi kirjoittamani aineiston paperille. Kirjallista materiaalia kertyi fonttikoolla 12 kirjoitettuna yhteensä noin 70 sivua, A4 arkeille tulostettuna. (fläppitaulujen anti 13 sivua, muistiinpanot 17 sivua, äänitykset 40 sivua). Kerätystä aineistosta hyödynnettiin tunnelmakierroksen anti, vahvuus-osio, haastavien tilanteiden pohdinta ja vetäjien kommentit. Tein papereihin alleviivauksia ja merkintöjä samankaltaisuuksien ja eroavaisuuksien löytämisen tueksi. Analyysi tapahtui sisällönanalyysiä käyttäen, tehden ryhmittelyjä ja luokitteluja aineistosta.

Kasvatusyhteistyötä tukevia seikkoja saatiin selville aineistosta erityisesti vahvuudet-osion analysoinneista, mutta esimerkiksi hyviä käytänteitä nousi esiin myös vuoropäivähoidon haasteista puhuttaessa. Haastavien tilanteiden kautta taas päästiin selville mahdollisista kehittämiskohteista. Tunnelmakierroksen antia ja vetäjien kertomaa pystyin hyödyntämään kumpaankin kysymyksen vastausta etsiessä. Tarkastelin monella tavalla keräämääni aineistoa kokonaisuutena ja poimin ja etsin siitä vastauksia keskittyen tutkimuskysymyksiin.

Tuomi ja Sarajärvi (2004, 111) esittävät laadullisen sisällönanalyysin vaiheet haastattelujen kuuntelemisesta ja tarkasta aukikirjoituksesta (omassa tutkimuksessani kuntatyöpajojen äänitysten litteroinnista ja havainnointimuistiinpanojen ja fläppitaulujen annin puhtaaksikirjoituksesta) edetään huolellisen lukemisen ja sisältöön perehtymisen kautta pelkistettyjen ilmausten etsimiseen ja listaamiseen. Aineistosta poimitaan olennaisin tieto. Itse pidin mielessäni aineistoa analysoidessani sitä, että tutkimuskysymyksiä kannalta olennaisin tieto löytyy ja tutkittavien näkökulman välittäminen onnistuu. Ryhmittely on samankaltaisuuksien ja/tai eroavaisuuksien etsimistä aineistosta. Samaa tarkoittavat alakäsitteet ryhmitellään ja yhdistetään yläluokaksi, joka nimetään sopivalla, kokoavalla käsitteellä. Käsitteitä yhdistellään tulkiten ja tehden päätelmiä aineistosta. Teoreettisia käsitteitä luomalla muodostetaan tiivis kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 111 - 115.) Lähdin liikkeelle siitä, mikä on kokoamani aineiston anti. Etsin aineistosta alakäsitteitä, joista samankaltaiset yhdistin nimeämällä niille yläkäsitteen. Tulokset osiosta on luettavissa tämän tutkimuksen sisällönanalyysin myötä luodut käsitteet.

Käytin analyysin teossa paperisia muistilappuja, tein muistiinpanoja paperille ja tietokoneella käytin erilaisia fonttien värejä ja kirjainkokoja analysoinnin eri vaiheissa hahmottaakseni paremmin luokitteluprosessin yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia. Valmiista tutkimuksesta jätin tekstin muotoilut pois ja ainoastaan sitaatit ja alaluokkajaottelut kirjoitin kursiivilla,

käyttäen muuten tekstityyppiä Book Antiqua ja kirjasinkokona 12. Luokittelujen jälkeen lähdin vertailemaan löydöksiä kirjoittamaani teoriatietoon ja aiempien tutkimusten tuloksiin.

Tehdessäni analyysiä pidin mielessäni laadullisen tutkimuksen periaatteita. Myös Moilanen ja Rähä (2001) korostavat, että aineisto pelkistetään etsimällä tekstistä tutkimuksen kannalta olennaisimmat asiat. Teemoittelemalla aineistosta etsitään merkityksiä esimerkiksi tutkimuskysymysten kautta tai poimimalla aineistosta tutkimushenkilöiden puheesta esiin tulevia teemoja. Aineistolähtöisessä analyysissä kuhunkin teemaan liittyvät asiat voidaan kartoittaa esimerkiksi käsitekarttojen avulla. Eri teemojen käsitekarttoja vertaillaan toisiinsa, etsitään yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia, muotoillaan teemojen merkitysisällöt, tulkitaan teemoihin liittyvä tieto ja luodaan merkitysverkosto. (Moilanen & Rähä 2001, 53 - 55.)

Olennaista tutkimuksessani olikin tutkimusilmiön ymmärtäminen ja aineiston läpi käyminen etsien aineistosta vastausta tutkimuskysymyksiin. Alasuutari (2011) toteaa, että laadullinen tutkimus pyrkii ymmärtämään ja selittämään tutkittavaa ilmiötä. Laadullisen tutkimuksen analyysi on havaintojen pelkistämistä ja arvoituksen ratkaisemista. Aineistoa tarkastellaan teoreettinen viitekehys huomioiden ja aineistosta haetaan vastausta tutkimuskysymyksiin. Aineistosta poimitaan raakahavaintoja, jotka yhdistetään yhdeksi tai muutamaksi havainnoksi, etsimällä havaintojen yhteinen piirre. Aineistosta haetaan esimerkkejä tai näytteitä samasta ilmiöstä. Yleistettävyyttä ei haeta, jokaisen yksilön sanoma on ainutkertainen. Tuotettujen johtolankojen pohjalta, aineiston annin ja aiempien tutkimusten tietojen pohjalta, tehdään merkitystulkinta tutkittavasta ilmiöstä ja tulkitaan saatuja tuloksia. (Alasuutari 2011, 39 - 46.)

5.7 Eettiset ratkaisut

Tutkimukseen osallistuvien vuoropäiväkotien johtajille lähetettiin sähköpostiviesti, jossa pyydettiin heidän suostumustaan tutkimukseen osallistumiseen oman päiväkotinsa osalta. Asiaan suhtauduttiin myönteisesti. Tämän jälkeen tutkimukseen osallistuvaan kuntaan lähetettiin tutkimuslupahakemus, jonka liitteenä oli myös tutkimussuunnitelma. Tutkimuslupa myönnettiin 11.2.2016. Tutkimuspäiväkodeille toimitettiin myös infokirje, mikä oli suunnattu henkilökunnalle ja saatekirjeen tarkoitus oli kertoa tutkimukseen osallistujille etukäteen tutkimuksen lähtökohdista, tavoitteesta, tiedonkeruusta sekä tutkimuseettisistä seikoista. Saatekirje päiväkoteihin on nähtävissä liitteenä 2. Lisäksi paikan päällä vielä kysyttiin osallistujilta yleinen hyväksyntä aineiston keruuseen.

Eskola ja Suoranta (2005,52) käyttävät esimerkkinä Suojasen (1982) luettelua tutkimuseettisissä pohdinnoissa. Eettisesti oikein toimittaessa tutkimuslupa saadaan sekä viranomaisilta että tutkittavilta. Tutkimusaineisto on kerättävä asianmukaisesti. Tutkimuskohdetta on kunnioitettava. Tutkijan osallistumisen vaikutus tutkimusyhteisön toimintaan on huomioitava. Tutkimuksesta tiedottaminen ja tieteellinen raportointi tehdään eettisesti oikein. Tutkittavien anonymiteetti säilyy ja luottamuksellisuudelle annetaan arvo. (Eskola & Suoranta 2005, 52 - 57.)

Tutkimuseettisiä periaatteita noudatettiin koko tutkimusprosessin ajan, niin aineistonkeruussa, analysoinnissa kuin tulosten raportoinnissakin. Tutkimuksen teossa esille tulevat tiedot ovat luottamuksellisia, osallistuminen perustui vapaaehtoisuuteen ja osallistujien henkilötietoja tai työyksikkötietoja ei kerätty. Tutkimuksessa ei vertailtu keskenään eri päiväkodeista saatuja aineistoja eikä myöskään työntekijöiden koulutustaustojen perusteella tehty vertailuja, vaan pyrittiin saamaan kattava kokonaisnäkemys tutkittavasta ilmiöstä, kasvatusyhteistyöstä vuoropäiväkotien toimintaympäristöissä. Tietoja asiakasperheistä ei myöskään kerätty. Aineistonkeruu perustui ainoastaan

kuntatyöpajoissa vuorohoidon henkilöstön keskusteluissa esiin tulleisiin seikkoihin kasvatusyhteistyön nykytilasta ja kehittämiskohteista. Aineiston käsittely ja tallennus tehtiin huolellisesti. Tutkimuksen teossa esiin tulevat tiedot ovat täysin luottamuksellisia ja luottamuksellisia tietoja ei välitetä sähköpostilla. Tutkimusaineisto jää vain tutkijan/tutkijoiden käyttöön ja sitä hyödynnetään vain tämän Pro gradu - työn teossa ja OHOI - projektin loppuraportissa vuoden 2016 aikana. Aineisto säilytetään hyvässä tallessa, lukollisessa kaapissa suojassa ulkopuolisilta.

Tutkija ei tuntenut etukäteen tutkimukseen osallistuvia henkilöitä ja useisiin tilaisuuksiin osallistui monta kymmentä henkilöä ja eri työyksiköistä, eivätkä kaikki osallistujat myöskään tunteneet toisiaan. Päivähoidon konteksti sen sijaan oli kaikille osallistujille työympäristö ja tutkijalle oli kokemusta päivähoitoympäristön tutkimuksesta.

6 TULOKSET

6.1 Tunnelmakierroksen kautta vahvuuksien tunnistamiseen

Aluksi vetäjät esittäytyivät ja kertoivat tutkimuksen taustan ja tarkoituksen. Porukka asettui istumaan kolmen pöydän ympärille. Pöydät sijaitsivat lähekkäin samassa salissa. Jokaiseen pöytään tuli 5-11 henkilöä, riippuen kunkin tilaisuuden kokonaisosallistujamäärästä. Paikan sai vapaasti valita, mutta osallistujille esitettiin toive, ettei sen lähimmän työtoverin viereen mentäisi istumaan. Osaan kuntatyöpajoista kokoontui työntekijöitä eri yksiköistä ja eri yksikköjen työntekijöitä pyydettiin jakaantumaan pöytiin hajanaisesti.

Tunnelmakierroksen tarkoituksena oli saada aikaan vapautunut ja rento ilmapiiri. Jokainen valitsi mieleisensä kuvakortin korttipinosta ja kertoi kortin kuvan pohjalta miltä hänestä tuntui ja millä mielellä hän oli tullut illanviettoon,

samalla esitellen itsensä. Iloisen jutustelun merkeissä, välillä toistensa päälle puhuen, jokainen kertoi vuorollaan omat tunnelmansa. Ihmiset kertoivat mukavia ajatuksia. Monella oli kuitenkin työpäivä takana ja väsymystäkin oli ilmassa. Osa myönsi, ettei oikein tiennyt mihin oli tulossa, heille illan sisältö ja aihe olivat epäselviä, joten he eivät olleet vielä ehtineet orientoitua tulevaan. Jotta mahdollisimman moni pääsi osallistumaan, oli työvuoroja saatettu joutua muuttelemaan viime tipassa, myös muutaman työntekijän sairastuminen oli aiheuttanut äkillisiä muutoksia työvuorojärjestelyihin. Keskustelu vuorohoidosta ja perheiden kanssa käytävästä yhteistyöstä koettiin hyvin tarpeellisena. Tunnelmakierroksella pyrittiin luomaan rento ilmapiiri ja tästä oli hyvä jatkaa varsinaisen aiheen käsittelyyn. Ilta ei ollut liian tarkkaan suunniteltu, vaikka tietyt teemat käytiin läpi, myös vapaalle keskustelulle oli jätetty tilaa. Aikatauluissa pysyttiin, kaksi tuntia kestäneet keskustelutilaisuudet päästiin sekä aloittamaan että lopettamaan sovittuun aikaan.

Ensimmäisenä tutkimuskysymyksenäni oli, minkälaisia ovat kasvatusyhteistyötä tukevat seikat? Tavoitteena oli löytää ne vahvuuksia, voimavaroja, hyviä käytänteitä ja osallisuutta edistäviä seikkoja, joita vuoropäiväkotien työntekijät hyödynsivät työssään. Työpajoissa työntekijöiltä kysyttiin, minkälaisia vahvuuksia heillä on perheiden kohtaamiseen liittyen. Omia tai työkaverin vahvuuksia sai tuoda esiin vapaasti, keskusteluun annettiin vain yleisluontoinen ohjeistus ja todettiin, että jokaisella on vahvuuksia ja eri ihmisten vahvuudet ovat erilaisia. Joka pöytäkunnassa oli hyvin monipuolista ja erilaista osaamista. Vahvuuksina tuotiin esille paljon samanlaisia asioita ja vahvuudet, joita kunkin keskusteluporukan joukosta löytyi, olivat hyvin samankaltaisia keskenään sekä saman päiväkodin työntekijöiden joukossa että eri päiväkodeissa järjestetyissä tilaisuuksissa. Omien vahvuuksien esiin tuominen ei välttämättä ole helppoa ja joskus työkaveri pystyi tunnistamaan henkilön vahvuuden paremmin kuin hän itse.

Kehukaa vaan. Voi tosiaan jutella tässä ja ääneen ihmetellä. Jossain tilanteissa joku toinen voi sanoa paremmin, missä se sun oma vahvuus on. Te voitte kertoa vähä toisillenneki ja miltä teistä ittestänne tuntuu.

Hän osaa tosi hienosti ohjata perheitä niihin palveluihin, mitä perheet tarvitsee.

6.2 Työntekijöiden vahvuuksia, voimavaroja ja hyviä käytäntöjä

Poimin vastausten joukosta vahvuudet ja ryhmittelin samaan alaluokkaan samankaltaiset vastaukset. Luokittelin vahvuudet yläkategorioihin työntekijän henkilökohtaiset ominaisuudet, suhtautumistavat perheisiin ja toimintatavat työympäristössä sekä ammatillinen asiantuntemus ja tiimityön voima. Kaikkiin näihin pääluokkiin sisältyy useita eri alaluokkia. Taulukossa 1 on esitelty työntekijöiden vahvuudet, voimavarat ja hyvät käytänteet. Suurin osa vastauksista oli yleisesti päivähoitoon liittyviä, mutta erityisesti vuorohoitoon liittyvät seikat on merkitty taulukossa x:llä. Tulososion tekstissä on käytetty aineistosta poimittuja sitaatteja elävöittämään tekstiä ja välittämään aineiston sanomaa lukijalle. Sitaatit ovat suoria lainauksia puhujien sanomasta, mutta jokaisesta aihealueesta kerättyssä sitaattiryhmissä on laitettu peräkkäin usean informantin kommentteja.

6.2.1 Päivähoidon työntekijöiden henkilökohtaiset ominaisuudet vahvuuksina

Kasvatusyhteistyötä tukevia seikkoja olivat työntekijöiden henkilökohtaiset ominaisuudet, jotka tukivat onnistunutta vuoropuhelua perheiden kanssa. Huumori ja rentous tuntui olevan monilla hyvä keino kohdata perheitä ja päästä sellaiselle vuorovaikutuksen tasolle, missä avoin keskustelu onnistuu.

Lähtee hyvällä mielellä töihin. Huumoria yritän viljellä ja kuunnella. Siinäki pitää olla se tilannetaju, ett huumoria ja.

Samoin rauhallisuus ja taito kuunnella perheitä tuotiin esiin usean puhujan kohdalla.

Rauhallisuus, niin, kiva kun sä sanoit ton rauhallisuuden. Koska sitte onks se tietyt vanhemmat kokee helpommaks tulla sun luo.

Rauhallisuus, se on luonteenpiirre. Jos ei oo rauhallinen, se on vaikea oppia siihen.

Mul on vaan rauhallisuus. Se on kyllä hyve. Varmaan vanhemmat tykkää, että on työntekijä, joka on rauhallinen.

Avoimuus, mutkattomuus ja myötätuntoisuus ja aitous vahvuuksina tulivat esille kuten myös sosiaalisuus ja helppous lähestyä vanhempia. Työntekijöillä oli kyky kohdata kaikenlaiset perheet ja luottamuksellisia välejä pidettiin tärkeänä.

Sä oot niinku oma ittes, ett et vedä mitään roolia.

Olet oma itsesi, kuuntelet mitä perheillä on sanottavaa, kuuntelet aidosti.

Avoim suhtautuminen. Se, että saa luotua hyvät suhteet perheisiin.

Mä oon aina läsnä silloin kun keskustelen vanhempien kanssa. Yritän aina rauhottaa sen hetken. Vanhemmat on erilaisia. Osaa ja tuntee tavat, kuuntelee, keskustelee.

Työntekijät tunnistivat että päivähoitoalalle on yleensäkin valikoitunut empaattisia ihmisiä. Monet henkilökohtaiset ominaisuudet olivat sellaisia, jotka mainittiin hyvin useasti, toteamuksina ja työntekijät tunnistivat itsessään ja toisissaan nämä ominaisuudet, mutta niistä ei herännyt kovin pitkiä keskusteluja. Muutama henkilö mainitsi myös erikseen kiinnostuksensa työskennellä nimenomaan vuoropäiväkodissa.

6.2.2 Suhtautumistavat perheisiin ja toimintatavat työympäristössä voimavaroina

Työyhteisön voimavaroina ja osallisuutta edistävinä seikkoina oli kyky suhtautua perheisiin vuorovaikutusta tukevalla asenteella ja toimiminen työympäristössä tilanteiden edellyttämällä tavalla. Vanhempia pystyttiin kuuntelemaan ja heidän asemaansa samaistumaan. Tilannetajua pidettiin tärkeänä, toimitaan tilanteen edellyttämällä tavalla ja ollaan aidosti läsnä vanhempien kohtaamisissa, tasa-arvoisesti, avointa dialogia käyttäen ja kasvatuskumppanuuden periaatteita noudattaen. Vaikeat asiat pystytään ottamaan puheeksi ja asioista keskustellaan suoraan, mutta myönteisellä asenteella, vanhempien kanssa yhdessä ratkaisuja etsien. Erilaisuus hyväksytään, kuljetaan tuntosarvet pystyssä pyrkien havaitsemaan erilaisia tunnetiloja ja ymmärtäen vuorovaikutusprosessin toimivuuden perheiden moninaisissa elämäntilanteissa. Vuorohoidon työntekijät haluavat luoda hyvät ja luottamukselliset suhteet perheisiin ja toimia lapsilähtöisellä asenteella.

Mä laitan tän samaistumisen omien kokemusten kautta tähän, niitten omien kokemusten perusteella pystyy sitte keskustelemaan.

Keskustellaan niin, että se vanhempiki on tasaveronen, tilanne avoin, hyväksymällä. Se että ei niinku omassa mielessään arvota niitä vanhempia tai asioita, vaan kokee ihan semmosta onnistumisen iloa, kun haastavia tilanteita käydään läpi keskusteluissa. Että kaikki lähtee ihan tyytyväisenä pois ja vielä seuraavanakin päivänä jutellaan.

Työntekijät pystyivät olemaan läsnä tilanteissa, sekä rauhoittamaan sen hetken, jolloin vanhempien kanssa keskusteltiin. Taito kuunnella perheitä koettiin tärkeänä. Myös yhdessä perheen kanssa osattiin pohtia, mitä asioiden eteen voitaisiin tehdä ja kysyä vanhemmilta, mitä he ajattelevat, etsiä ratkaisua yhdessä. Vuoropuhelua ja dialogista keskustelua, tasaveroista keskustelua voi myös oppia ja opetella ajan myötä, työssään kehittymiselle nähtiin mahdollisuuksia.

Että perheet, osaa kuunnella siinä hetkessä. Vuoropuhelu, niin kyllä sillä saralla varmaan voi oppia, jos ei työssään osaa vielä eikä koulutuksessaan aikoinaan ollu, että täydennyskouluttamalla itteään.

Asiat osataan ottaa rohkeasti esille ja myönteisellä suhtautumisella edistetään vuoropuhelua. Sen jälkeen kun vaikeasta asiasta oli puhuttu vanhemmille, ymmärrettiin, että asian hyväksyminen voi viedä aikaa ja vanhemmat tarvitsevat aikaa sulatella ja sisäistää asia. Vanhemmat saattavat olla itsekin tietoisia esimerkiksi lapsen kehityksen viivästymisestä, puheeksi otto voi olla helpotus myös vanhemmille, mutta asia tulee perustella heille kunnolla. Joskus työntekijät myönsivät olleensa liiankin empaattisia ja yrittäneensä pehmitellä tai tehdä keskustelua mukavammaksi. On harkittava milloin ja miten asiat ottaa puheeksi.

Enemmän niitä positiivisia juttuja, voi sitten huonoistakin asioista kertoa. Puol vuotta niin ne on hyväksynyt jonkun asian, ne tarvii aikaa.

Ja tavallaan eri, että miten ne ottaa sen asian, että ei voi kertoa samoilla sanoilla kaikille.

Vanhemmuus nähtiin henkilökohtaisena ja herkkänä asiana. Tilanteiden tunnustelu on tärkeää, ihmistuntemus kehittyy työssä. Perheiden kokoonpanot voivat muuttua ja perheet vaihtua. On lähdettävä keskusteluihin rauhallisella mielellä ja oltava provosoitumatta. Perheiden tilanteita haluttiin ymmärtää ja perheitä tukea. Erilaisten tunnetilojen herkkä havaitseminen ja moninaisten elämäntilanteiden tiedostaminen sekä vuorovaikutusprosessin hallitseminen korostuvat vuorohoidossa, missä tutkimusten mukaan epätyypillisen työn tuomat haasteet asettavat omat vaatimuksensa esimerkiksi työn ja perheen yhteensovittamiselle.

Miettii vähän miten asian kertoo, jokaiselle eri tavalla, eri sanoin, täytyy vähän tunnustella. Vanhemmat reagoi eri tavoin, elämäntilanteen ja ihmistuntemuksen tunnistaminen.

Hyvät suhteet perheisiin halutaan luoda ja säilyttää. Heti aloituskeskustelusta lähtien lapsen aloittaessa hoitopaikassa vanhemmille halutaan luoda pohja

luottamukselle, heidän asiansa ovat tärkeitä, aina voi tulla puhumaan, työntekijät ovat perheitä varten.

Luottamus on iso juttu, että lapsi luotetaan meidän käsiin, yhdeksän kuukauden ikäinen.

Lapsen etu ja hyvinvointi edellä toimimista pidettiin tärkeänä. Lapset haluttiin kohdata yksilöinä ja toimia lapsilähtöisellä otteella.

Lapsilähtöisyyden kautta ratkon perheen asioita.

6.2.3 Asiantuntemuksen ja tiimityön hyödyntäminen

Hyvinä käytäntöinä olivat myös ammatillisen asiantuntemuksen hyödyntäminen ja tiimin toimiminen yhteistyössä. Aineiston perusteella työntekijät tunnistivat vahvuuksinaan asiantuntijuutensa, kyvyn suhtautua ammatillisella otteella asioihin, ammattitaitonsa ja kokemuksen, jota oli kertynyt niin työvuosien, iän kuin omien lastenkin myötä. Vanhemmilta asioiden kysyminen ja yleensäkin päivittäisten kuulumisten vaihto koettiin tärkeänä. Yhdessä saatiin aikaan enemmän ja oman tiimin tai moniammatillisen tiimin kanssa asioista keskustelusta koettiin olevan hyötyä. Vuorohoidossa työntekijöiden sopimat yhteiset pelisäännöt helpottivat kasvatustyötä.

Koulutuksen kautta tullut ammattitaito, työvuosien mukanaan tuoma varmuus ja omien lasten kautta saatu osaaminen nostettiin esiin keskusteluissa ja näiden seikkojen merkitys nähtiin tärkeänä vanhempien kohtaamisissa. Oma kokemus vanhempana, äidillisyyden antoi tietoa miten toimia lasten kanssa ja ymmärrystä siitä, miten itse vanhempana haluaisi kuulla lapsensa asioista. Työntekijöillä oli myös kyky samaistua vanhemman tilanteeseen.

Että pitää olla sitte asiantuntemusta. Osaa ja tuntee tavat, kuuntelee, keskustele. Ammattitaito, luottaa siihen, että tietää asiat ja jos ei tiedä, niin tietää mistä voi kysyä. Osaa miettiä ne keskustelunavaukset. Vähän

kokematon äiti tai isäkin just kaipaa sitä, että vähän kokeneempi ihminen pystyy kertoon.

Näissä kuntatyöpajoissa ihmiset toivat kuitenkin rohkeasti esiin vahvuuksiaan. Tiimin kokonaisuosaaminen ja työparin tuki olivatkin merkittäviä apuja perheiden kohtaamisessa. Työpari täydensi toisiaan jos esimerkiksi toinen oli rauhallisempi ja toinen räväkämpi. Tiimin kesken pystyttiin miettimään, kuka ottaa esimerkiksi jonkin vaikean asian puheeksi perheen kanssa. Usein puheeksi oton teki oman ryhmän aikuinen, mutta toinen työntekijä saattoi olla mukana ja tarvittaessa myös päiväkodin johtaja tai esimerkiksi erityislastentarhanopettaja. Joissakin päiväkodeissa kokoontui moniammatillinen tiimi, jonka osaamista hyödynnettiin lasten asioista keskusteltaessa. Vanhemmat pääsivät mukaan kokoontumisiin. Aluksi jokainen kertoo, millä mielellä tuli tapaamiseen ja miltä tuntuu, käydään läpi käsiteltävä asia ja jokainen esittää vuorollaan oman näkemyksensä asiasta ja toisia puhujia kuunnellaan aidosti. Kaikki kohtaavat toisensa tasaveroisina, ja lopussa sovitaan, miten asioiden kanssa edetään.

Oikeestaan semmonen asia tapahtuu, kun me kuunnellaan toisiaan. Tulee semmonen ajatus että hei nyt mä kuulen ton. Vanhemmille annetaan mahdollisuus kertoa se oma näkemys ja tasaveroisesti. Siin ei tuu niinku ennakkopäätöksen kanssa, se ikään kuin lähtee jalostumaan tasaveroisesti se juttu.

Perheiden kohtaamiseen toivottiin kiireetöntä aikaa ja pidettiin tärkeänä, että pystyttäisiin vaihtamaan edes muutama sana jokaisen perheen kanssa päivittäin arjen asioista. Tiimeissä halutaan sopia yhteiset pelisäännöt, jolloin kaikki työntekijät sitoutuvat yhteisiin tavoitteisiin. Vuorohoitoon liittyen mainittiin esimerkiksi halu työskennellä nimenomaan vuoropäiväkodissa.

TAULUKKO 1 Työntekijöiden voimavarat, vahvuudet ja hyvät käytänteet

PÄÄLUOKKA	ALALUOKKA	Erityisesti vuorohoitoon liittyvät seikat (x)
Työntekijän henkilökohtaiset ominaisuudet	<ul style="list-style-type: none"> • <i>huumori</i> • <i>taito kuunnella, rauhallisuus</i> • <i>aitous, herkkyyys, rehellisyys</i> • <i>rentous, ilo, sosiaalisuus</i> • <i>sensitiivisyys, helposti lähestyttävyyys, myötätunto, empaattisuus</i> • <i>avoimuus, uskallus kohdata kaikenlaiset perheet, luotettavuus</i> • <i>kiinnostus vuorohoitoon</i> 	x
Suhtautumistavat perheisiin ja toimintatavat työympäristössä	<ul style="list-style-type: none"> • <i>vanhempien kuunteleminen, samaistuminen</i> • <i>tilannetaju, tilanteissa läsnä olo</i> • <i>tasa-arvoisuus, avoin dialogi, kasvatuskumppanuus</i> • <i>uskallus ottaa vaikeat asiat puheeksi, vaikeat asiat sanotaan suoraan myönteisellä asenteella, yhdessä perheiden kanssa ratkaisun etsiminen</i> • <i>erilaisuuden hyväksyntä, "tuntosarvet", herkkyyys havaita erilaisia tunnetiloja, perheen elämäntilanteiden ja vuorovaikutuksen ymmärtäminen</i> 	x

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>molemminpuolinen luottamus, hyvät suhteet perheisiin</i> • <i>lapsilähtöisyys</i> 	
<p>Ammatillinen asiantuntemus ja tiimityön voima</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>asiantuntijuus, ammatillisuus, ammattitaito, työvuosien, iän ja omien lasten kautta saatu kokemus</i> • <i>kysely, päivittäinen kuulumisten vaihto</i> • <i>tiimityön voima, moniammatillinen tiimi</i> • <i>yhdessä sovitut pelisäännöt</i> 	

6.3 Haastavina koettuja vuorovaikutustilanteita ja taustatekijöitä

Toisena tutkimuskysymyksenäni oli, minkälaisia ovat kasvatusyhteistyön kehittämiskohteet? Tavoitteena oli tunnistaa haastavat tilanteet vuoropuhelussa perheiden kanssa ja löytää ne jännitteet asenteet ja kompastuskivet, jotka estävät kasvatusyhteistyön ihanteellisen toteutumisen. Poimin vastausten joukosta haastavia vuorovaikutustilanteita sekä jännitteitä. On huomioitava, että perheiden näkökulmaa kasvatusyhteistyöhön ei tässä tutkimuksessa kysytty, mikä selittää, että ilmi tulleet haasteellisuudet liittyvät joko perheisiin tai kasvatusyhteistyön toimivuuteen eivätkä työntekijöihin. Koska monet haasteellisuudet olivat erityisesti vuorohoitoon liittyviä, jaottelin vastaukset yläkategorioihin erityisesti vuoropäiväkotikontekstiin liittyviä haasteellisuuksia ja yleisesti päivähoitoon liittyviä haasteita. Osa vuoropäiväkotikontekstiin liittyvistä haasteista ovat myös haasteita yleisesti päivähoidossa, mutta niiden merkitys korostuu vuoropäivähoidossa. Kumpaankin pääluokkaan sisältyy

useita alaluokkia, mitkä on esitelty taulukossa 2. Taulukosta 3 ilmenee vuoropäiväkotikontekstissa havaittuja jännitteitä.

6.3.1 Erityisesti vuoropäiväkotikontekstiin liittyviä haasteellisuuksia

Vuoropäiväkodin henkilöstöltä kysyttiin, minkälaisia haastavia vuoropuhelutilanteita perheiden kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyen, he ovat työssään kohdanneet. Vastauksista suuri osa kytkeytyi erityisesti vuoropäivähoitoon. Aineistosta ilmeni, että päivähoitohenkilökunnan mukaan lapsen edun kannalta liian pitkä hoitoputki ei ole hyväksi ja erityisesti päivähoiton pienimmistä oltiin huolissaan. Joskus asialle ei kuitenkaan ole tehtävissä juuri mitään, jos vanhempien työ on sen luonteista, että pitkät työskentelyjaksot ovat välttämättömiä, heidän työnantajansa ei josta työajoissa ja perheen elanto on joka tapauksessa saatava. Päivähoiton työntekijät ymmärtävät vanhempien työtilanteen, vanhemmillekin tilanne voi olla rasittava ja lapsen jaksamisesta kannetaan huolta.

Tämä on raskasta teille ja meille ja ennen kaikkea lapselle. Todella, me ei syyllistetä, voi vähän herätellä, myöhemmin miettiä vaihtoehtoja.

Erityisesti yksinhuoltajien kohdalla tai perheen tukiverkkojen puuttuessa ongelma korostuu. Päiväkotien henkilökunta voi toki antaa erityishuomiota lapselle, jonka hoitopäivät tai hoitojaksot ovat poikkeuksellisen pitkiä. Lapsen väsyessä hänen voidaan antaa puuhastella jotain mielekästä, muuta kuin mitä muu ryhmä tekee, ihan kaikkeen toimintaan ei ole pakko osallistua, jos lapsi ei jaksaa. Hän voi nukkua myös pitemmät päiväunet tms. Myös perhettä, jonka jaksamisessa on ongelmia, voidaan ohjeistaa tuen saamiseen, miettiä kotiavun saamista tai tukiperhetoimintaa ja palvelujen piiriin hakeutumisessa autetaan tarvittaessa. Ympäri vuorokautisessa tai yleensäkin vuoropäivähoidossa hoidossa käyvien lasten vanhemmatkin tarvitsevat lepoa omien työvuorojensa päätteeksi, joten hoitoputki-ongelmaan ei löydy helposti yksiselitteistä ratkaisua. Pääsääntöisesti työntekijät uskoivat, että vanhemmat eivät pidä lasta yleensä

turhaan hoidossa, vaan hoidolle on selvä tarve. Vanhemmat olivat vähentäneet omia harrastusmenojaan kuten salivuoroja, jotta he pystyivät hakemaan lapsensa kotiin heti töiden jälkeen. Toisaalta todettiin, että jos vanhemmat ovat lomalla, lapsi voi olla hoidossa vaikka kuinka pitkään ja lapsellakin pitäisi olla oikeus vapaapäiviin.

Onhan se aika haastavaa mennä sanoon, että kuule täällä on nyt lapsella tällainen ja tällainen hoitoputki. Huoli noista pienistä vauvoista, joilla on ihan älyttömän pitkiä hoitopäiviä.

Lasten vaihtuvuus vuoropäivähoidossa voi olla suurta. Perheiden työ- ja elämäntilanteet muuttuvat nopeasti ja muutokset heijastuvat päivähoitoon. Lapsi ei pääse ryhmäytymään omaan ryhmäänsä. Hän voi vierastaa pitkään omaa aikuistaan, koska näkee tätä niin vähän vaihtelevien hoitoaikojen takia. Vanhemmatkaan eivät opi tuntemaan hoitajia nimillä. Kun töitä tehdään vuoroissa, ei sama ihminen ole aina vastaanottamassa lapsia. Uuden lapsen aloittaessa aloitusvaihe nähdään tärkeänä. Vanhempien on koettava tulevansa kuulluiksi ja luottamus halutaan saavuttaa. Usein sovitaan, että tietty työntekijä ottaa yhteyden perheeseen, järjestää keskustelut ja lähtee rakentamaan luottamusta perheen kanssa.

Kysyn (vanhemmalta) niinku että kenen kanssa sä juttelit, niin (vanhempi vastaa) en mä sen nimee tiää. Ne ei vaan tunne teiän nimiä, katokku me tehään täällä töitä vuoroissa. Joilleki (toisaalta myös henkilökunta) esittelee ittensä monta kertaa. Esimerkiks tällä viikolla on tullu kuus uutta lasta tähän taloon, ja niille kaikille keskustelut. Se on ihan h-hetki se alku, ett sanoo heti sen ett tervetuloo ja me välitetään ja mitä sul on kerrottavaa.

Tiedonkulun ongelmat olivat haaste. Tieto ei aina kulkenut talon sisällä työntekijöiden välillä, mutta myös perheeltä päivähoitoon ja päivähoidosta perheelle tiedonvälitys takkuili. Työntekijä ei välttämättä vuorohoidossa kohtaa perhettä päivittäin, koska lapsi voi olla hoidossa eri aikaan kuin mihin työntekijän työvuoro ajoittuu. Perheet kohtaavat eri päivinä eri työntekijöitä ja henkilökunta kohtaa uusia lapsia ja perheitä, joihin ei ole päässyt kunnolla

tutustumaan. Joskus myös vanhemmilla on eri menonsa ja toiselle vanhemmalle lapsesta kerrottu tieto ei välittynyt toiselle vanhemmalle. Tiimissä voidaan kerätä tietoa siitä, mitä kukakin on jo puhunut vanhemmille, ettei samoja asioita käydä läpi montaa kertaa. Esimerkiksi aamu- ja iltatyöntekijöiden yhteinen palaveri oli osoittautunut hyväksi käytänteeksi tietojen vaihtoon.

Se on hyvä jos voi jonkun aikuisen kanssa jutella oman lapsen asioista enemmän. Sitä lasta ei nää ja sit on vaik eri vuorossa kuin se lapsi on siinä ryhmässä, ettei sitä perhettä nää, vielä vähemmän.

Perheiden rytmi saattoi vaihdella paljon. Perheet saattoivat elää arkeaan erilaisissa aikatauluissa, kuin mitä päiväkodeissa noudatettiin ja esimerkiksi säännöllisiä ruoka-aikoja tai ulkoilu-aikoja ei kotona välttämättä ole. Lapsi, joka sai kotona nukkua pitkään aamulla, ei välttämättä saanut unta puolenpäivän aikaan, kun päiväkodissa oli päiväuniaika. Lapsen väsymys saattoi näkyä rauhattomana käytöksenä. Vaikka rytmin vaihdokset ovat usein lapsille hankalia, lapsilla on yksilöllisiä eroja siinä, miten he muutoksiin sopeutuvat.

Lapsi tulee iltavuoroon, niin hän on kotona saattanut syödä vaan aamiaisen. Tulee iltavuoroon niin ei oo todennäköisesti vaikka ulkoillu. Jos on nukkunu aamulla pitkään, niin ei nukuta siihen päiväuniaikaan.

Myös toivomukset esimerkiksi iltakäytänteistä vaihtelivat, joku lapsi sai odottaa valveilla, kunnes häntä tultiin myöhään illalla hakemaan, joku laitettiin nukkumaan ja herätettiin haettaessa. Joskus myös näkemys lapsen edusta saattaa olla päivähoiton työntekijöillä ja perheellä erilainen.

On iltatyöntekijälle haasteista että yks pannaan nukkumaan ja toinen saa riekkua siellä. Jollain perheellä saattaa olla hyvin erilainen näkemys siinä ku mitä itellä ett mikä sen lapsen etu ois vaikka hoitoaikojen tai loma-aikojen kannalta. Tai sitte kasvatukselliset voi olla sellasia, että itellä on eri näkemys että miten ois hyvä joku asia tehdä.

Aineistosta esille nousi perheen aikataulumuutoksista liian myöhään ilmoittaminen. Vanhemmat varaavat lapselleen hoitotunteja, jotka eivät toteudu,

perhe ei muista ilmoittaa tai osaa päättää etukäteen, milloin tuo lapset. Työvuorojen suunnittelun vaikeus herätti ärtymystä ja turhautumista. Työntekijät pohtivat, tekeytyykö perhe ymmärtämättömäksi vai miksi näin toimitaan. Ryhmässä päädyttiin kuitenkin siihen, että perheet elävät omaa haastavaa arkeaan. Aina perheen vanhemmat itsekään eivät tiedä omia työvuorojaan kovin ajoissa. Henkilökunta koki äkilliset hoitovuorojen muutokset selkeänä ongelmana. Toivottiin, että perhe ilmoittaa muutokset heti, kun on itse niistä tietoinen.

Perhe voi nopeasti ilmoittaa, että tarvitsee hoitoa tai että ei lapsi tulekaan hoitoon. Herää ärtymyksen tuntemus, turhautuminen, ei voi suunnitella asioita, ajankäyttöongelmat, työntekijän oman arjen suunnittelu vaikeutuu.

Vanhempien päivittäiseen kohtaamiseen tuntui olevan liian vähän aikaa. Vuoropäivähoidossa lapset tulevat hoitoon ja lähtevät kotiin perheen aikataulujen mukaan. Henkilökunnan työvuorot vaihtuvat lasten hoitopäivien aikana ja tietyn työntekijän tavoittaminen ei tällöin aina onnistu. Monta vanhempaa voi tulla yhtä aikaa hakemaan lapsiaan, jos hoitaja on yksin ryhmän kanssa, vaikka toisen ryhmän aikuisen mentyä auttamaan toista ryhmää, hän ei voi lainkaan irrottautua. Toisinaan toimitaan niin, että toinen työntekijä tai muut ryhmän työntekijät ottaa vastuun koko ryhmästä, jolloin yksi pääsee keskustelemaan rauhassa vanhempien kanssa. Erityisesti näin toimitaan, jos lapsesta on herännyt huoli tai on muuta tärkeää keskusteltavaa vanhempien kanssa. Muuten päivittäisten kuulumisten vaihto sujuu lapsiryhmän hoidon ohessa, usein lyhyestikin. Osa vanhemmista kaipaa enemmän ja osa vähemmän kommentointia lapsen päivän kulusta. Joskus työntekijällä on vaikeuksia kertoa lapsen päivästä, kun hän on tullut töihin myöhemmin, eikä ole ollut lapsen päivässä mukana. Osa vanhemmista haluaa saada yksityiskohtaista tietoa päivän kulusta eikä tyydy siihen mitä syötiin ja mitä leikittiin. Myös erilaiset listat, joihin kirjoitetaan kunkin lapsen nimen kohdalle hänen päivänsä kulku, voivat auttaa kertomisessa. Vanhemmat ovat joskus myös itse väsyneitä ja heille riittää tieto,

että päivä on mennyt hyvin. Tavoitteena kuitenkin oli, että pysähdytään hetkeksi jokaisen perheen kanssa.

Sit se yks vanhempi, toinen vanhempi katto mua, sit mä aattelin toisaalta ett nytpä se sitten näkee ett miten monet langat täs on pakko pitää käsissä. Joskus sitä tulee myös vanhemmilta, teillä menee hyvin, ei tarvi kertoa. Tilanteet saattaa olla niin hektisiä, että tullaan ja mennään koko ajan, ei siinä hetkessä ehdi sanoo.

Vuorohoidossa lapsia tuodaan hoitoon ja haetaan kotiin poikkeuksellisina aikoina. Jos työntekijällä olisi keskusteltavaa vanhemman kanssa, voi olla tarkoituksenmukaista käsitellä tilannetta muulloin kuin esimerkiksi keskellä yötä, jolloin vanhempikin on todennäköisesti väsynyt. Perheillä voi olla myös monenlaisia elämäntilanteita. Esimerkiksi avioerot ja huoltajuuskiistat kuormittavat perheitä.

Tilannetaju, ett onks se se ku lapsi illalla väsyneenä, ett onks se paras aika ruveta käsitteleen niitä tilanteita, ei välttämättä.

Työntekijöiden on pidettävä monta lankaa käsissään, resurssit ovat pienet, tuonti- ja hakuajat epänormaaleja. Monta vanhempaa tulee yhtä aikaa, välillä tulee mummo tai pappa eikä vanhemmat itse.

Toi vuorohoito, perheiden kohtaaminen ja haastavat tilanteet. Jos on perheillä vaikka jotain kriisiä, niin sellaisia kohtaamistilanteita. En mä tiiä sitte, miten ne liittyy siihen vuorohoitoon. Mutta tämmönen mielikuva on itellä, että useemmin on kyllä vuorohoitoperheillä.

6.3.2 Yleisesti päivähoitoon liittyviä haasteita

Osa edellä mainituista vuorohoidon haasteista koskettavat myös yleisesti päivähoitoa, mutta niiden merkitys korostuu vuorohoidossa. Yleiset päivähoitoon haasteet taas pätevät kaikkiin päivähoitoon muotoihin. Haaste siitä, milloin vaikea asia otetaan puheeksi, ellei kyseessä ole akuutti ongelma, oli

opittu ratkaisemaan niin että erilaisia vuorovaikutuskeinoja ja välineitä käytettiin joustavasti ja työtoverin mielipidettä asiaan saatettiin myös kysyä. Vanhemmat ovat erilaisia persoonallisuuksia ja tilannearvio on osattava tehdä. Jos vanhemmille halutaan kertoa jotain, voi joskus toimia tekstiviestin lähettäminen, joskus on paras puhua kasvotusten esimerkiksi kun lapsi tullaan hakemaan kotiin ja joskus järjestää laajempi keskustelu useamman kokoontujan voimin moniammatillisessa tiimissä. Joskus myös lastensuojeluun otetaan yhteyttä ja kysytään neuvoa, miten toimittaisiin. Joskus lapsen ongelmista vanhemmille puhuminen voi herättää voimakkaan reaktion, mutta viimeistään ajan kanssa vanhemmat ymmärtävät keskustelun arvon ja pahoittelevat käytöstään.

Se vanhempi voi olla tosi järkyttynyt, lähtee ovet paukkuen, sitte menee ehkä kaks viikkoo niin eikö vaan että tai puolen vuoden päästä kun tulee liikennevaloissa vastaan, niin hyvä kun otit puheeksi.

Ymmärrys, empatia, ymmärtää erilaisia tilanteita perheissä. Enemmän niitä positiivisia juttuja, voi sitten huonoistakin asioista kertoa, tää on semmonen taideala. Vanhemmalle voi olla joskus helpompaa, jos me sanomme miten asia on. Vanhemmilla voi mennä monta kuukautta hyväksyä joku asia.

Odotukset päivähoitoa kohtaan olivat joskus epärealistisia. Vanhemmat saattoivat sanoa, että hoidossa oleva vauvaikäinen saa nukkua vain puolen tunnin päiväunet.

Perheen toiveet nukkumisesta ja päiväkodin käytännöt ei kohtaa. Lapsi ei saa nukkua päiväunia tai lasta ei nukuta klo 12, jos on 9-10 asti saanut kotona nukkua.

Vanhempien rajattomuus saattoi näkyä siinä, että lapselle ei välttämättä haluta tuottaa pettymystä, koko ajan pitäisi olla vain kivaa. Lapsi saatetaan tuoda esimerkiksi vähissä vaatteissa hoitoon, koska hän ei kotona suostunut laittamaan päälle. Kun henkilökunnalla on muu lapsiryhmä huomioitavanaan, he kokivat, että he eivät voi huomioida yhtä lasta kohtuuttoman paljon. Vanhemman tulisi

järjestää itse aikaa siihen, että lapsi olisi valmis aamuisin tulemaan mukaan ryhmän toimintaan.

Mul on nyt tosi kiire, ota nää kamat Tää ei suostunut pukemaan päälle. Ei voida yhtä lasta huomioida, päivää kuluu tietyn rytmin mukaan. Ei niin että kullannuppu heitetään syliin vaan.

Vanhempi ei kestä lapsen pettymystä. Pitäisi olla kivaa koko ajan.

Joskus päiväkodin henkilökunnalla herää huoli lapsesta, esimerkiksi lapsen kehitykseen liittyvästä asiasta. Perhettä halutaan tukea ja asiasta kerrotaankin perheelle. Joskus samasta asiasta joudutaan puhumaan monta kertaa, mutta perhe ei tee mitään asian edistämiseksi. Kun asiasta muistutetaan, vanhempi lupaa hoitaa asian heti huomenna ja vetoaa erinäisiin seikkoihin kuten on ollut sairautta, on ollut kiirettä, miksi ei ole tehnyt asialle vielä mitään. Lupauksista huolimatta mitään ei tapahdu. Lapsen etu vaatisi toimimaan, jotta lapsen kehitys pääsisi edistymään. Päiväkoti ei voi ottaa kaikkea vanhemmalle kuuluvaa vastuuta hoidettavakseen.

Jostaki samasta asiasta on sanottu tai kysytty vanhemmalta monta kertaa ja se ei vaan liikahda mihinkään suuntaan, kun ei vaan ota sitä vanhempi onkeensa. Mutta tänään, minä soitan tänään, kyllä, joo.

TAULUKKO 2 Haastavina koetut vuorovaikutustilanteet ja taustatekijät

PÄÄLUOKKA	ALALUOKKA
Erityisesti vuoropäiväkotikontekstiin liittyviä haasteellisuuksia	<ul style="list-style-type: none"> • <i>pienten lasten hoitopäivien pituus</i> • <i>lasten suuri vaihtuvuus päivähoitossa</i> • <i>tiedonkulun ongelmat uuden perheen aloittaessa</i>

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>perheiden erilaiset rytmit</i> • <i>viime hetken muutokset lapsen hoitovuoroissa</i> • <i>ei aikaa kohdata vanhempia</i> • <i>vanhempien väsymys</i> • <i>perheiden vaikeisiin elämäntilanteisiin liittyvät tekijät</i>
Yleisesti päivähoitoon liittyviä haasteita	<ul style="list-style-type: none"> • <i>asioiden puheeksi ottaminen, milloin ja miten</i> • <i>ristiriidat kasvatuskysymyksissä</i> • <i>vanhempien rajattomuus</i> • <i>huolta herättävästä, samasta asiasta useaan kertaan keskustelu perheen kanssa siten, että tilanne ei muutu</i>

6.3.3 Jännitteitä vuoropäiväkotikontekstissa

Vuorohoidon asema ja vuorohoidon kirjavat käytänteet herättivät keskustelua työpajoissa. Yksi työntekijä nosti esiin ympärivuorokautisen hoidon aseman yleiseen vuorohoitoon nähden ja kaipasi lisää puhetta nimenomaan ympärivuorokautisen hoidon ominaispiirteistä päivähoitossa. Hänen mukaansa pitäisi erotella ympärivuorokautinen hoito yleensä vuorohoidosta ja yleisestä päivähoitosta. Ympärivuorokautinen hoitopaikka joutuu usein päivystämään ja esimerkiksi lyhyellä varoitusaajalla hoitoon voi tulla erityislapsi, jolle ei sunnuntaina saada avustajaa. Päivähoidon resurssit ovat pienet, lapsia paljon

hoidossa ja erityislapsen vaatimaa aikaa ja osaamista hoitoon ei aina ole riittävästi. Kaupungin ohje on ollut, että teidän on pärjättävä ja tilanteista on selvitty, mutta työntekijöille on jäänyt tuntuma, että he ovat jollainlailla jääneet yksin valtavien haasteiden edessä. Heillä oli tunne pärjäämisen velvollisuudesta. Tilaisuuden vetäjä muistutti tässä tapauksessa, että päivähoidon väki ei ole yksin, vaan tukea on saatavilla ja esimiehen tai johtajan puoleen voi kääntyä ja on olemassa muitakin tukiverkostoja. Muutokset vallitseviin käytäntöihin eivät aina tapahdu nopeasti. Vuorohoidossa toimimisesta ei ole selkeitä käytäntöjä esimerkiksi päivähoitolaissa. Osa työntekijöistä ilmaisi selvästi kiinnostuksensa työskennellä nimenomaan vuorohoidossa, mutta joillekin aikaiset aamut ja myöhäiseen iltaan asti työskentely olivat haitta oman perhearjen järjestämisen tai esimerkiksi harrastusmenojen kannalta.

Semmonen kun puhutaan vuorohoito ja ympärivuorokautinen hoito, minusta ne on niinku kaks eri asiaa. Mua niinku itteeni ärsyttää se, että ett vuosia ja vuosia ja vuosia jauhetaan niitä samoja asioita ja mitään ei tapahdu.

Jännitteitä työntekijöille aiheutti myös tasapainottelu sen välissä, että lapsilla on pitkiä hoitopäiviä tai hoitoputkia ja on ymmärrettävä, että vanhempien on käytävä työssä. Työntekijät saattoivat havaita lapsen väsymyksen, tiedostivat lapsen oikeuden lomiin ja vapaapäiviin ja huomauttaa asiasta vanhemmille. Toisaalta vanhemmat itsekkin saattoivat olla väsyneitä, työajat eivät olleet aina vanhemmista riippuvaisia, vaan työnantaja saneli ehdot ja vanhemmat saattoivat tuntea myös syyllisyyttä lapsen pitkistä päivistä. Vanhemmatkin tarvitsivat lepoa työstä palautumiseen. Työntekijöiden mielestä lapsen etu ei aina toteutunut, mutta esimerkiksi yhden huoltajan tai vailla tukiverkkoja olevien perheiden kohdalla vaihtoehdot olivat vähissä. Vanhempien näkemys lapsen edusta poikkesi joskus päiväkotihenkilökunnan näkemyksistä ja työntekijät pyrkivätkin ymmärtämään vanhempia. Myös päivähoiton johtajien kannalta tilanne oli joskus haasteellinen, työvuorojen suunnittelu, perheen tilanteen ymmärtäminen ja työntekijöiden jaksaminen tuli huomioida kaikkien näkökannat huomioiden.

Ja jos me havaitaan, että tässä pyöryksessä lapsen etu kärsii, lapsen hyvinvointi kärsii, niin meidän on velvollisuus puuttua siihen.

Ett lapsella on ollut pitkät hoitopäivät ja laps on aika väsynyt, niin onko vanhemmat halunnut kokeilla tällaista, suostuneet siihen, että haluaa vaikka muuttaa tätä tilannetta. Se on ihan että jos on yksin, niin se on aika mahdotonta. Onks siinä mitään, mitä voidaan sitte ruveta miettimään. Voiko lapsi mennä esimerkiksi mummon tai papan luokse, onko minkäänlaista tukiverkkoa.

Päiväkotien työntekijöille oli joskus vaikeaa määritellä, mitkä ovat oman työn rajat ja mistä alkaa vanhempien vastuu. Jos työntekijöille oli noussut huoli lapsesta ja asiasta kerrottiin vanhemmille, nämä eivät aina myöntäneet asiaa ongelmaksi. Päivähoidossa työntekijät olivat usein keskustelleet lapsen pulmista työtoverien tai esimiesten kanssa ja päivähoidon näkemyksenä oli, että lapsi tarvitsee tukea. Vanhemmat eivät aina ryhtyneet toimenpiteisiin kuultuaan lapsen tuen tarpeesta, eivät esimerkiksi varanneet aikaa lapselle asiantuntijan arvioon. Päivähoito ei voinut tehdä kaikkia asioita vanhempien puolesta, eikä vanhempien muistuttelustakaan aina ollut apua. Tällöin työntekijät miettivät, kuinka pystyvät tarjoamaan lapsen kehityksen kannalta riittävän tuen, kuinka luottamukselliset suhteet vanhempiin rakennetaan, jos yhteistyö ei toimi. Samoin työntekijät joutuivat joskus asettumaan monen rooliin ja joutuivat edustamaan eri ammattikuntia. Turhautumista aiheutti se, ettei lapsen asioihin pystynyt vaikuttamaan, oli hyväksyttävä perheen tapa elää, nähtävä asiat monelta kannalta ja arvioitava lapsen etua suhteessa perheen valintoihin. Perheelle tuli tarjota ratkaisua, mutta samalla kunnioittaa oman työnsä rajoja.

Ja sit se perheiden oma vastuu. Ett vuoroahoito, ympärivuorokautinenkaan ei taivu mihin vaan, ett se perheiden vastuu. Koska kaikkihan menee lapsen etu edellä.

Ja se ei vaan liikahda mihinkään suuntaan, kun ei vanhempi ota sitä onkeensa. Tai ei saa itse hoidettua se vanhempi jotain asiaa eteenpäin, mitä

me täällä ootetaan. Se vaikuttaa myös siihen kuinka voidaan tukea sitä perhettä.

Vuoropäiväkotien työntekijöitä mietitytti, miten ja milloin vanhemmille puhutaan asioista siten, että vanhempia ei loukattaisi tai syyllistettäisi. Jos lapsi tuntuu kuormittuneelta esimerkiksi pitkien hoitopäivien takia, on päätettävä kuka keskustelee asiasta perheen kanssa ja mikä on oikea hetki ottaa asia puheeksi. Vanhempien rooliin täytyy osata eläytyä ja heidän näkökulmansa ymmärtää. Tilannetajua ja rauhallisuutta pidettiin tärkeinä. Asioista ei saa itse provosoitua, vanhemmat tarvitsevat aikaa hyväksyä tilanteet ja tunnekuuhu menee nopeasti ohi. Vanhempia lähestytään hyväksyvällä uteliaisuudella ja kyselemällä, myönteisellä asenteella, eikä omia näkemyksiä tuputeta. Keskusteluissa tuli esille, että joskus päivähoidon väki voi toimia liiankin empaattisesti, vaikeaa asiaa pehmitellään vanhemmille ja asiaa tehdään mukavammaksi kuulla, vaikka yleisesti todettiin, että asioista pystytään puhumaan suoraan.

Vanhemmille annetaan mahdollisuus kertoa se oma näkemys ja tasavertaisesti. Myös kysyminen, että pehmennetään sitä asiaa. Rakentava, positiivinen, ei syyttelyä, se on haasteellista, sitä pitää koko ajan opetella, mutta sitä voi oppia.

Päivähoidon työntekijöillä ja lasten vanhemmilla oli myös erilaisia näkemyksiä kasvatuskysymyksistä tai käytännön asioista päiväkodissa. Jännitteitä aiheutui esimerkiksi siitä, että työntekijä koki lapsen edun ja oman mielipiteen olevan ristiriidassa perheiden näkemysten kanssa. Vanhemmat toivovat, että asiat tehdään tietyllä tavalla, mutta päiväkodissa nähdään, ettei toimintatapa ole paras. Erimielisyydet voivat liittyä esimerkiksi lapsen päiväunien nukkumiseen tai pukeutumiseen. Lapsi voi työntekijöiden mielestä olla väsynyt, mutta ei vanhempien mielestä tarvitse unta päivisin. Jos lapsi haetaan kotiin myöhään illalla, joidenkin vanhempien mielestä lapsi voi odottaa hereillä vanhempien tuloon asti, eikä lapsi käy vielä yöunille. Joskus perheen toiveet ja päiväkodin käytänteet eivät kohtaa, sillä päivähoidossa toimitaan pienillä resursseilla, eikä

kovin yksilöllisiin toiveisiin aina voida vastata, vaan toimitaan koko ryhmän ja kaikkien lasten ehdoilla. Lapset ovat myös yksilöitä ja osa sopeutuu paremmin erilaisiin rytmin vaihdoksiin kuin toiset.

Mut se on haastavaa jos vanhempi ja työntekijä, niil on eri arvot. Pääsis lähentymään.

Lapsi on todella väsynyt ja niinku sen perheen toiveet lapsen nukkumisesta ja päiväkodin käytänteet ei kohtaa. Siellä vuorohoidossa ne unirytmithän on semmosia, että lapsi saattaa aamulla nukkua pitkään ja tulee sitte päiväkotiin.

Päivähoidon työntekijöitä rasitti se, ettei aikaa vanhempien kiireettömään kohtaamiseen ollut tarpeeksi. Keskusteluille piti löytää oikea aika, paikka ja hetki ja miettiä milloin ja miten mikäkin asia otetaan puheeksi vanhempien kanssa. Aina työntekijä ei pysty irrottautumaan lapsiryhmästä juuri silloin, kun vanhemmat tuovat lapsen päiväkotiin tai hakevat tämän kotiin. Työntekijät kokivat, että hyvät ja tutut välit luovat hyvät puitteet myös vaikeista asioista keskustelulle. Vuorohoidossa lasten tuonti ja hakuajat vaihtelivat paljon. Vuorohoidossa sekä lapsissa, vanhemmissa että työntekijöissä on paljon vaihtuvuutta.

Vuorohoitoon, sitä lasta ei nää ja sit on ite vaik eri vuorossa kuin se lapsi siinä ryhmässä. Niin sitä ei nää, kun se on eri vuorossa ja ite on toisessa vuorossa. Ja sit toi tarkoittaa vuorohoidossa, ettei sitä perhettä nää, vielä vähemmän. Ku sitä lasta ei nää, tulee vasta iltapäivällä.

Yhteisten toimintatapojen noudattamista ja yhteisten pelisääntöjen luomista pidettiin vuorohoitokontekstissa tärkeänä. Näin pyrittiin johdonmukaisuuteen, kaikki työtoverit tietäisivät miten toimia perheen kanssa tietyssä tilanteessa. On vaikea määritellä sitä, kuinka paljon päiväkodin pitäisi joustaa ja kuinka paljon perheen tulisi itse joustaa monissa käytännön asioissa. Vastakkain ovat työntekijöiden jaksaminen ja perheen vaatimukset, miten paljon työntekijän tulisi joustaa oman hyvinvointinsa kustannuksella ja missä menee raja, milloin perheen on pysyttävä sovituissa käytännöissä.

Vuorohoito vaatii meiltä yhteen hiileen puhaltamista. Toimimme lapsen edun mukaan, kaikki työntekijät samoilla säännöillä. Yhteisten käytänteiden puuttuminen ei toimi, sen huomaa lapset ja aikuiset.

Eri päiväkodeilla oli hieman vaihtelevia käytäntöjä. Joissakin paikoissa mietittiin esimerkiksi puhelinaikojen sopimista johonkin aikaan päivästä, kun taas toisessa paikassa koettiin, että perheet saavat soittaa milloin vain, vaikka keskellä yötä. Yhtä mieltä oltiin kaikissa päiväkodeissa siitä, että perheen tulisi ilmoittaa lapsen hoitoajoista ja hoitoaikojen muutoksista mahdollisimman ajoissa. Osassa päiväkodeista olikin tapana, että työn tai opiskelun vuoksi hoidon tarve ilmoitetaan viimeistään edellisenä päivänä, mutta yhdessä päiväkodissa lapset otettiin vastaan ja hoitoaikamuutokset vaikka kuinka lyhyellä varoitusajalla. Päiväkodissa ideologiana oli joustamisen kulttuuri, jossa päivähoidon väki mukautui täysi perheen tarpeisiin ja palvelemaan perhettä. Muokkaututtiin itse tilanteeseen ja toimittiin perheen ehdoilla. Järjestely vaati joustavuutta ja sopeutuvuutta henkilökunnalta, joka oli omaksunut asenteen, että olemme täällä perheitä ja lapsia varten. He olivat iloisia, että heillä oli töitä. Tällöinkin toivottiin, että vaikka kaikki lapset mieluusti otetaan vastaan ja hoidetaan, helpottuisi päiväkodin arjen ja työvuorojen suunnittelu paljon, jos vanhemmat vain ilmoittaisivat ajoissa lastensa täsmällisen hoidon tarpeen.

Yhdessä paikassa todettiin, ettei hoitoaikoja lähdetä millään lailla arvostelemaan ja perheiden elämäntilanteet hyväksytään. Toki tällöinkin liian pitkistä hoitopäivistä keskustellaan perheen kanssa, jos huoli lapsesta on jollain lailla herännyt. Selkeää määritelmää liian pitkistä hoitopäivästä ei ole, yli 10 tuntia on pitkä päivä, mutta vuorohoidossa tuntimäärät eivät päde. On kiinnitettävä lapsen kokonaisyhyvinvointiin ja jaksamiseen ja loman saamiseen hoitoputkien välissä. Joissain päiväkodeissa etukäteen lapselle varatut hoitotunnit, joita ei käytetäkään, laskutettiin silti. Toisissa paikoissa oltiin joustavampia, eikä esimerkiksi maksusanktiota perutuista ja äkkiä muutetuista hoitoajoista tullut.

Jos koko päiväkodin henkilökunta toimii johdonmukaisesti, yhdessä sovitulla tavoilla, perheet tai lapset eivät käytä joustavuutta hyväkseen, vaan tietävät käytännöt. On päätettävä toimintatavat, esimerkiksi jos päiväkotia on juuri suljettu ja työntekijän työvuoro päättynyt, onko vanhemmalla vielä oikeus jäädä etsimään lapsen tavaroita pidemmäksi aikaa. Tai esimerkiksi jos päiväkotia avautui kello 5 aamulla ja työntekijä oli tullut taloon jo viittätoista minuuttia aiemmin laittamaan paikkoja kuntoon ja availemaan ovia ym. Jos hän huomaa perheen oven takana jo reilusti etuajassa, niin hänen on päätettävä päästäkö tulijat sisään vai ei. Kaikilla työntekijöillä katsottiin tärkeäksi omaksua sama käytäntö, miten eri tilanteissa toimitaan. Muuten perhe oppii käyttämään joustavuutta hyväkseen. Sama pätee päiväunien suhteen. Lapsen tullessa vuoropäiväkotiin siihen aikaan, kun päiväuniaika on loppumassa, voi yksi työntekijä sanoa, ettei lapsen enää tarvitse mennä unille, toisethan heräävät pian. Toinen taas patistaessaan lasta vastaavassa tilanteessa nukkumaan, saakin kuulla vanhemmilta, ettei toisen kasvattajan ohjeistuksen mukaan lapsen ollut tarvinnut mennä päiväunille, vaan lapsi oli saanut aloittaa leikkimisen.

Rauhotettas meidän toimintahetket, ei puhelin sois koko ajan, ois puhelinajat, voitais keskittyä siihen perushommaan, sitte voitais keskittyä siihen ryhmien toimintaan.

Me ollaan täällä ihan teitä varten. Soittakoon vaikka aamusta iltaan, sikshän me ollaan täällä töissä.

Perhe, joka ei ikinä muista tai osaa päättää miten tuo. Niil ei oo rytmiä, säännöllistä rytmiä. Varataan joka päivä kuudesta seitsemääntoista, mutta tullaan miten sattuu. Ett mehän hojetaan vaikka viiestä 22.30:een, jos tarve on. Mutta se on harmillista, ku me varataan henkilökuntaa, ja ei tuoda sitte.

TAULUKKO 3 Jännitteitä vuoropäiväkotikontekstissa

- *Vuorohoidon asema ja kirjavat käytänteet*
- *Lasten pitkät hoitopäivät, lapsen etu/vanhempien jaksaminen*
- *Vanhempien vastuu/oman työn rajat*
- *Miten ja milloin asioiden puheeksi otto/vanhempien näkökulman ymmärrys*
- *Perheen toiveet/päiväkodin käytänteet*
- *Ajan puute vanhempien kohtaamiseen*
- *Joustavuuden vaatimus ja yhteiset pelisäännöt*

6.4 Vuorohoidon erityispiirteet vetäjien kertomana

Tilaisuuksien vetäjien ideointi illan kulusta perustui heidän aiemmista tutkimuksista vuorohoidosta saamaansa tietoon, esimerkiksi perheet 24/7-tutkimuksesta. Vuorohoitoa ei ole paljoa vielä tutkittu, mutta aiheesta on tekeillä joitakin tutkimuksia. Kuntatyöpajoissa esiteltiin dialta vuorohoitoon liittyviä keskeisiä asioita keskustelun virittämisen ja vuorohoidon työntekijöiden aiemmin tutkimuksissa esille nostamien seikkojen vuoksi, informaatiota haluttiin välittää työpajojen osallistujille.

6.4.1 Vetäjien näkökantoja tilaisuuden kulusta, vahvuudet - ja haasteet - keskusteluista

Vuorohoidon työntekijät olivat yleisesti ottaen mukana motivoituneella asenteella ja heitä kiinnosti aiheena vuoropuhelu perheiden kanssa. Muutama työntekijä totesikin, että heitä kiinnosti erityisesti työskentely nimenomaan vuoropäiväkodissa. Osa osallistujista oli tosin saanut tiedon tilaisuuksista viime hetkellä, eikä oikein tiennyt mihin tilaisuuteen on tulossa ja mikä on käsiteltävä aihepiiri. Tällöin saattoi mennä hetki ennen kuin keskustelu aiheesta pääsi

käyntiin. Tutkijat ymmärsivät myös joidenkin osallistujien väsymyksen, pitkän työpäivän jälkeen iltatilaisuudet voivat olla kuluttavia.

Tilaisuuksien ohjaajien mukaan työntekijät toivat vahvuuksiaan monipuolisesti esiin. Ryhmissä käytiin läpi monia hyviä keskusteluja tärkeistä aiheista kuten vuoropuhelusta perheiden kanssa. Vetäjät ymmärsivät hyvin päivähoidon ammattilaisia ja olivat tietoisia niistä valtavista haasteista, joita työntekijät kohtaavat päivittäin. Heiltä odotetaan paljon ja yhteiskunnalliset muutokset ovat tuoneet mukanaan uusia osaamisvaatimuksia ja joustavuuden vaatimusta työntekijöille. Perheet ovat moninaisia ja vuoropäivähoidolla on omat erityispiirteensä vain päiväsaikaan tapahtuvaan hoitoon verrattuna. Tutkijat saivat keskustelijoilta paljon arvokasta tietoa vuoropäivähoitoon liittyen ja materiaalia tullaan hyödyntämään tulevissa tutkimuksissa.

Erilaisten persoonien vahvuudet tuntuivat täydentävän toisiaan. Joukossa oli sekä puheliaampia, että rauhallisempia ja hiljaisempia henkilöitä. Tilaisuuksien äänitykseen oli pyydetty lupa osallistujilta ja kerrottu, että he eivät ole tunnistettavissa millään tavalla. Kaikki keskustelut käytiin luottamuksellisina. Kerran pohdittiin myös, vaikuttiko se, että ihmiset tiesivät, että heidän puheensa saatetaan äänittää siihen, miten he puhuivat. Yhdessä todettiin kuitenkin, että ei, äänitys tehtiin mahdollisimman huomaamattomasti ja kaikissa tilaisuuksissa suurin osa ihmisistä keskusteli vapaasti ja innostuneesti. Heillä oli paljon asiaa vuorohoidosta ja osallistujat kokivat aiheen ajankohtaisena ja tarpeellisena puhua. Henkilökunnan osaaminen ja kokemus päivähoidosta ja vuorohoitoon liittyvä erityisosaaminen pantiin merkille vetäjien joukossa ja ammattilaisten taito hyödyntää vahvuuksiaan kasvatustyössä näytti toimivan hyvin.

6.4.2 Ohjaajien näkemys vuoropuheluun vuorohoidossa

Vetäjät pitivät ihailtavana sitä, kuinka hyvin mahdolliset ongelmat pystyttiin ratkaisemaan. Vuoropuhelussa perheiden kanssa havaittiin myös tiimin

vahvuudet. Ongelmia ratkottiin yhdessä tiimissä sekä myös yhdessä perheen kanssa. Asioiden puheeksi ottamisessa perheiden kanssa oli usein selkeät käytännöt. Myös perheiltä itseltään osattiin kysyä asioiden laita ja mielipidettä, eikä liikaa oletettu tiedettävän, miten asiat ovat. Työntekijät ovat sensitiivisiä ja ymmärtävät perheitä. Mikäli huoli lapsesta oli suuri, pystyttiin konsultoimaan erityislastentarhanopettajaa ja päiväkodin johtaja oli käytettävissä. Koko tiimi sitoutui asioiden hoitamiseen.

Varsin usein keskustelun sävy, jolla perheistä työpajoissa puhuttiin, oli perheitä ymmärtävä ja positiivinen näkökulmaltaan. Lapsen hyvinvointia pidettiin aina keskiössä. Monien perheiden kanssa haastavia vuorovaikutustilanteita ei ole esiintynyt, mutta joidenkin perheiden kanssa hankalista asioista joudutaan keskustelemaan useammin. Keskusteluihin osallistuttiin aktiivisesti, hyviä kokemuksia, näkemyksiä ja käytänteitä tuotiin esiin. Keskusteluissa päästiin siihen, mihin niillä pyrittiinkin eli puhuttiin vuoropuhelusta perheiden kanssa, omista vahvuuksista työssä ja haasteellisista tilanteista vuorohoidossa.

Tilaisuuksia ohjanneilla tutkijoilla oli aiempien tutkimustensa perusteella käsitys ja ymmärrys vuorohoidon haasteellisuudesta. Haasteellisista tilanteista puhuttaessa vetäjät yrittivät ohjata keskustelua nimenomaan vuorohoidon haasteellisiin tilanteisiin, mutta keskustelua käytiin myös yleisistä päivähoiton haasteista. Vetäjät mainitsivat haastavien tilanteiden joukosta muun muassa tiedonkulkuongelman. Henkilökunnan työvuorot ja lasten hoitoajat ovat vaihtelevia ja aamu- ja iltavuorolaiset eivät välttämättä kohtaa toisiaan siten, että lasten päivittäisiä kuulumisia ehdittäisiin vaihtaa. Tieto talon sisällä ei aina kulje. Lapsia tuodaan hoitoon ja haetaan kotiin varsin vaihteleviin aikoihin. Vetäjät kiinnittivät huomiota vuorohoidon haasteellisista tilanteista myös seikkaan, että työntekijän irrottautuminen lapsiryhmästä voi olla vaikeaa, jos henkilökuntaa on vähän paikalla, mutta vanhempien kanssa pitäisi vaihtaa kuulumisia lapsen tuonti- ja hakutilanteissa. Tällöin hyvänä keinona saattoi olla, että esimerkiksi yksi työntekijä keskittyi aamulla pelkästään ottamaan vastaan kahteen ryhmään

tulevia lapsia. Myös vuoropäivähoidon työntekijöille epätyypilliset työajat voivat vaikeuttaa oman elämän arkea. Lasten ja perheiden rytmien yhteensovittaminen tuo omat haasteensa. Lasten vaihtuvuus on suurta ja lasten hoitoputket joskus pitkiä. Lapsiin ja perheisiin ei ehditä kunnolla tutustua. Myös se, miten paljon keskusteluyhteyttä vanhemmat kaipaavat, vaihtelee vanhempien välillä. Vetäjät toivat esiin myös sen, että lasten hoitoaikoihin toivottaisiin vanhemmilta täsmällisyyttä, mikä helpottaisi myös päiväkodin työntekijöiden omaa työvuorojen ja päivähoidon arjen suunnittelua. Sovituissa hoitoajoissa tulisi pysyä, muutoksista ilmoittaa hyvissä ajoin ja lapsen etu tulisi aina huomioida myös hoitoaikojen suhteen.

7 POHDINTA

7.1 Tulosten tarkastelu

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että vuoropäivähoitokontekstissa on hyvät edellytykset perheiden kanssa tehtävälle yhteistyölle. Työntekijät tunnistivat itsessään henkilökohtaisia ominaisuuksia, jotka tukevat perheiden kohtaamista. Tällaisia työntekijöiden vahvuuksia työssään ovat esimerkiksi huumorin käyttö, aitous ja taito kuunnella, helposti lähestyttävyys, empaattisuus, luottamuksellisuus ja uskallus kohdata kaikenlaiset perheet. Suhtautumistavat perheisiin ja toimintatavat työympäristössä tukivat yhteistyötä. Esimerkiksi vanhemmat haluttiin kohdata tasa-arvoisina ja kasvatuskumppanuuden periaatteita noudattaen. Työntekijät halusivat myös ylläpitää hyviä suhteita perheisiin ja toimia lapsilähtöisesti. Tilannetajua pidettiin tärkeänä, vanhempia kuunneltiin, pyrittiin olemaan herkkiä tunnistamaan ja ymmärtämään perheiden tunnetiloja ja elämäntilanteita. Vastapuolen näkemyksien huomioiminen asioista puhuttaessa, vaikeiden asioiden puheeksi otto myönteisellä asenteella ja yhdessä perheiden kanssa ratkaisujen etsiminen koettiin onnistuneen vuorovaikutuksen

edellytyksinä. Ammatillinen asiantuntemus ja tiimityön voima olivat työyhteisön voimavaroja. Työntekijät kokivat esimerkiksi työvuosien myötä saaneensa lisää osaamista ja koulutuksen kautta ammattitaitoa, joiden myötä he kokivat saaneensa myös ymmärrystä perheiden kohtaamiseen. Toisaalta myös omien lasten kautta pystyttiin samaistumaan vanhempien asemaan. Tiimityötä pystyttiin hyödyntämään, keskusteluja käytiin niin oman tiimin kesken kuin tarvittaessa moniammatillisen tiimin voimin. Yhdessä sovittiin pelisäännöt, miten päiväkodissa toimitaan. Päivittäisten kuulumisten vaihtoa perheiden kanssa ja perheiden asioiden kuuntelua pidettiin erityisen tärkeänä.

Tutkimustulokset osoittivat kasvatusyhteistyön kehittämiskohteiden liittyvän joko erityisesti vuorohoitokontekstiin tai olevan yleisiä päivähoiton haasteellisuuksia. Vuorohoidossa olivat tavallisia pienten lasten pitkät hoitopäivät ja äkilliset muutokset lasten hoitoajoissa sekä tiedonkululliset ongelmat esimerkiksi uuden perheen aloittaessa. Myös perheiden erilaiset rytmit korostuivat vuorohoidossa, mikä vaikeutti vuoropuhelua perheiden kanssa, kuten myös lasten suuri vaihtuvuus. Perheillä on vaikeita elämäntilanteita, väsymystä ja henkilökunnalla vähän aikaa perheiden yksilölliseen kohtaamiseen. Yleisesti päivähoitoon haasteita aiheuttivat asioiden puheeksi ottamiseen liittyvät seikat. Vaikka asiat uskallettiin ottaa puheeksi perheiden kanssa, oli työntekijöiden harkittava milloin ja miten oli oikea hetki ja tapa vaihtaa mielipiteitä ja tiedottaa asioista. Joskus taas huolta herättävistä asioista jouduttiin kertomaan perheelle toistuvasti ja saattoi olla erimielisyyttä kasvatuskysymyksistä, mutta perhe ei välttämättä halunnut tai pystynyt vastaanottamaan työntekijän näkökantaa. Myös vanhempien rajattomuus koettiin toisinaan haasteellisena. Jännitteitä vuorohoitokontekstiin toivat esimerkiksi vuorohoidon erityispiirteet ja selkeiden käytäntöjen puuttuminen, perheen toiveiden ja päiväkodin käytäntöjen yhteensovittamisen vaikeudet, vastuukysymykset ja joustavuuden vaatimus. Myös erilainen näkemys lapsen edusta päiväkodin henkilökunnan ja vanhempien välillä toi työympäristöön jännitteitä. Lasten liian pitkät hoitopäivät koettiin joskus ongelmana lapsen edun kannalta. Perheiden kohtaamiseen ja asioista keskusteluun toivottiin olevan

enemmän aikaa. Perheisiin suhtauduttiin pääasiassa myönteisesti ja ymmärtäväisesti, vaikka joskus perheiden toimintaa ihmeteltiin tai toivottiin, että myös työntekijöiden asema huomioitaisiin paremmin, esimerkiksi että lapsen hoitovuorot ilmoitettaisiin ajoissa.

7.1.1 Vuorohoidon arjen ominaispiirteitä

Vuorohoidon asema ja kirjavat käytänteet olivat yksi jännitteiden aiheuttaja vuorohoitokontekstissa. Tutkimuksessani tuli esiin, että vuorohoidossa perheiden rytmi vaihtelee ja hoitoajat lapsilla muuttuvat perheen työtilanteen mukaan. Päivähoidon arki on kiireistä, tilanteet päivähoidon arjessa muuttuvat nopeasti ja kiire työssä estää monesti työntekijöiden mahdollisuuden keskustella lapsen asioista rauhassa vanhempien kanssa. Samoin monien ihmisten kohtaamiset päivän aikana niin vanhempien kuin työntekijöidenkin taholta ja lasten vaihtuvuus vuorohoidossa koettiin haasteellisiksi. Lapset ovat hoidossa pitkiä aikoja ja tarvitaan valmiutta moninaisten perheiden kohtaamiseen. Perheet 24/7-tutkimuksessa havaittiin samantyyppisiä seikkoja, joita oman tutkimukseni informantit toivat puheissaan esiin. (Kekkonen ym. 2014, Verhoef ym. 2015). Lisäksi omassa tutkimuksessanikin ilmeni yhtenä keskeisenä haasteena huoli pienten lasten jaksamisesta pitkien hoitopäivien ja hoitoputkien aikana. Jänniteitä tuli esimerkiksi siitä, että lapsen jaksamisen kannalta lyhemmät hoitopäivät olisivat olleet toivottavampia, mutta toisaalta vanhemman näkökulma haluttiin huomioida. Vanhempien oli tehtävä työtä, työajat eivät olleet aina oma valinta ja vanhempien jaksaminen koettiin myös tärkeänä huomioida. Pitkät hoitojaksot ovatkin Perheet 24/7-tutkimuksen mukaan yleisempiä vuorohoidossa. Myös Rönkä ym. (2016) ovat Perheet 24/7 - tutkimuksessa, vuoropäiväkotien henkilöstölle kohdistetun kyselyn kautta, saaneet tietoa päivähoidon työntekijöiden näkemyksistä ja eniten mainintoja perheiden kohtaamiseen liittyen saivat muun muassa perheiden elämäntilanteiden moninaisuus, haastavat perhetilanteet ja perheiden ja lasten moniongelmaisuus. Tutkimukseni haasteet-osiossa osa päivähoitokontekstin

haasteellisuuksista liittyikin erityisesti vuorohoitoon ja osa taas oli yleisiä päivähoiton haasteita. Lisäksi esittelin erikseen seikkoja, jotka toivat jännitteitä vuorohoidon arkeen.

Viime hetken muutokset lapsen hoitoajoissa ja työnantajien joustamattomuus vanhempien haluun lyhentää työpäiväänsä tai muuttaa työaikaansa tunnistettiin haasteina kuntatyöpajojen osallistujien keskuudessa. Kuntatyöpajoissa todettiin, että vanhempien tehdessä vuorotyötä ja vanhemman työvuoron muuttuessa sekä lapsen hoitoajan muuttuessa, päiväkodin on nopeasti pystyttävä järjestämään hoito. Saman vuorohoitoon liittyvän seikan myös Statham ja Mooney (2003) toivat esille omissa tutkimuksissaan, todeten myös, että työkuulttuurilta kaivattaisiin joustavuutta pienten lasten vanhempien työaikojen suhteen (Statham ja Mooney, 2003). Päivähoitoa kuormittavat seikat voivat olla rasitteita myös vanhempien kannalta. Vaikka omassa tutkimuksessa keskityin välittämään päivähoiton työntekijöiden näkökulmaa, katson aiheelliseksi käsitellä jonkin verran vanhempien kokemuksia, koska vanhemmat ovat toisena osapuolena kasvatusyhteistyössä. Omassa tutkimuksessani vuoropäiväkotien työntekijät olivat tunnistaneeet myös vanhempien väsymyksen. Myös esimerkiksi se, ettei lapsesta päivähoitossa heränneeseen huoleen reagoitu vanhempien taholta, saattoi olla merkki perheen arjen kuormittumisesta. Kekkonen ym. (2014) mukaan Perheet 24/7-tutkimukseen osallistuneet vanhemmat myönsivät rasitteina epätyypilliseen työaikaan liittyvät perheen erirytmiset aikataulut ja perheen kanssa vietetyn ajan vähyyden, lasten vaikeuden sopeutua vanhempien työaikatauluihin, lasten pitkät hoidossaoloajat, lyhyen varoitusaajan työvuoromuutokset ja vaikkapa lasten harrastusmenoihin osallistumisen vaikeutumisen. Vanhemmille voi tulla väsymystä erityisesti jos vuorotyö ei ole oma valinta. Perheiden vaikeisiin elämäntilanteisiin liittyvät tekijät nousivat esiin yhtenä vuorohoidon haasteena omassa tutkimuksessani. Li ym. (2013) toteavat myös vanhempien jaksamiseen vaikuttavana asiana jonkin muun stressitekijän, kuten taloudellisten huolien tai perhesuhdemuutosten yhdistymisen vuorotyön tekemiseen.

Kuntatyöpajojen osallistujat suhtautuivat perheisiin tasa-arvoisina toimijoina, luottamuksen saavuttamista pidettiin tärkeänä, ratkaisuja etsittiin yhdessä perheiden kanssa, lapsilähtöisellä otteella. Bronfenbrennerin ekologisessa teoriassa korostuukin lapsen kehittyminen vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Lapselle läheisten ihmisten kuten vanhempien ja päivähoidon henkilökunnan yhteistyö ja toimiva vuorovaikutus antavat hyvän pohjan lapsen kehitykselle. (Li ym. 2013, Bronfenbrenner, 2005.) Lin ym. (2013) mukaan epätyypillinen työ voi altistaa vanhemman masennukselle, vanhempi-lapsi vuorovaikutuksen häiriintymiselle ja perheen kanssa vietetty yhteinen aika voi vähentyä vuorotyön myötä. Koska lapsen hyvinvointi sekä kotona että päivähoitossa on tärkeää ja lapsen eri toimintaympäristöistä, kuten koti ja päivähoito, siirtyy vaikutteita toisiinsa, toin esiin myös vanhempien näkökulmaa. Toimiva kasvatusyhteistyö tukee vanhempien hyvinvointia ja jaksamista ja edistää siten myös lapsen edun toteutumista.

7.1.2 Myönteisyys, ymmärrys ja tasa-arvo - lapsen etu etusijalla

Kuntatyöpajoissa tiedostettiin perheiden ajankäytölliset ongelmat. Esiin otettiin myös yksinhuoltajien lastenhoidon järjestäminen ja ymmärrettiin, että joskus esimerkiksi lapsen pitkiin hoitoputkiin ei ole mahdollista vaikuttaa. Tammelinin ym. (2015) mukaan vanhemman tyytymättömyyteen työskennellä epätyypilliseen työaikaan liittyvät myös vähäiset vaikutusmahdollisuudet omiin työoloihin. Seurauksena voivat olla perheen ajankäytölliset ongelmat sekä mahdolliset vuorovaikutuksen pulmat vanhemman ja lapsen välillä. Toisaalta epätyypillisinä aikoina työskentely voi olla oma valinta ja tapa järjestää lapsen hoito. Tällöin lapsi voi osallistua perheen askareisiin ja nukkua aamuisin pidempään, kun vanhemmat vuorottelevat lapsensa hoitovuoroissa. Yksinhuoltajilla vuorotyö voi olla kuormittavampaa erityisesti tukiverkostojen puuttuessa. (Tammelin ym. 2015.) Halfon ja Friendly, (2015) totesivat myös, että vuorotyön tekijöille stressiä voi aiheutua siitä, ettei lapselle löydy sopivaa

hoitopaikkaa, arjen suunnittelu vaikeutuu vuorotyön myötä ja lapsilla voi olla enemmän käytösongelmia ym.

Kuntatyöpajojen informantit asettivat lapsen edun etusijalle ja pitivät tärkeänä yhteydenpitoa vanhempien kanssa, suhtautuivat myönteisellä ja tasaveroisella asenteella huoltajiin, halusivat tukea lapsen kehitystä ja edistää lapsen hyvinvointia. Karila (2006) toteaa kasvatuskumppanuuden tavoitteena olevan pyrkimyksen edistää lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Lapsen kasvatuksen tavoitteista sovitaan yhdessä vanhempien kanssa, lapsen asioista puhutaan, tietoja vaihdetaan, jaetaan ymmärrystä ja hyödynnetään päivähoiton ja vanhempien asiantuntijuutta tasaveroisesti. Stonehousen (2012) mukaan kasvattajan tulisi kohdata jokainen perhe ainutkertaisella tavalla, kunnioittaa perheen näkemyksiä ja arvoja sekä kohdata perhe luottamuksellisesti ja avoimesti heti ensi tapaamisesta lähtien.

Kaskela ja Kekkonen (2006) toteavat kuulemisen, kunnioituksen, luottamuksen ja dialogisuuden olevan kasvatuskumppanuuden rakennusaineita. Kuntatyöpajojen osallistujat halusivat kuunnella vanhempia herkällä korvalla, olla tasa-arvoisia toimijoita, luoda ja säilyttää luottamukselliset välit vanhempiin ja huomioda kaikkien osapuolten näkökanta esimerkiksi huolta herättävistä asioista keskusteltaessa. Toisaalta jännitteitä tuli esimerkiksi siitä, että keskustelu koettiin tärkeänä, mutta aikaa vanhempien kohtaamiseen ei ollut riittävästi. Kaskela ja Kekkonen (2006) tarkastelivat kasvatuskumppanuutta monelta eri kannalta. Kasvatuskumppanuutta toteutettiin monipuolisesti myös tämän tutkimuksen aineiston perusteella. Esimerkiksi päivähoiton henkilöstö hyödynsi omaa ammatillista osaamistaan ja toi sitä myös perheen käyttöön. Ammattitaito ja ammatillinen suhtautumistapa asioihin olikin yksi työn voimavaroista kasvatusyhteistyössä. Joskus jännitteitä aiheutti se, että oman työn rajojen tunnistaminen oli hankalaa ja vanhempien vastuun ymmärtäminen oman lapsensa asioista ei ollut aina itsestään selvyys. Myös Statham ja Mooney (2003) korostivat kokemuksen tuomaa varmuutta vanhempien kohtaamiseen. Muita kasvatuskumppanuuden toteuttamistapoja tutkimuspäiväkodeissa olivat

esimerkiksi se, että vanhempien osallisuutta tuettiin, hoitopaikka pyrittiin järjestämään nopeasti ja vanhempien toiveita lapsen hoidon suhteen kuunneltiin ja niistä keskusteltiin. Myös perheen sanoma haluttiin kuulla, toteuttaa yhdessä suunnitelma lapsen hoidosta ja ohjata perheitä tarvittaessa erilaisten palvelujen piiriin. McIntyre ym. (2007) osoittivat, että vanhemmilla on halu osallistua päivähoiton arjen suunnitteluun, tutustua päivähoiton ympäristöön, saada kasvattajalta tietoa lapsensa kehityksestä ja päiväkodin tarjoamista mahdollisuuksista. Koivunen (2009) totesi kasvatusyhteistyötä tukevan työntekijöiden persoonallisuuteen liittyvät seikat, kuten taito kohdata perheitä tasaveroisesti, avoimuus, kyky olla läsnä, suhtautua vakavasti vanhempien sanomaan, luottamus, empatia ym. Tässä tutkimuksessa työntekijöiden henkilökohtaiset ominaisuudet olivat yksi vahvuusalue kasvatusyhteistyössä. Perheitä osattiin kuunnella, asioihin suhtauduttiin rauhallisesti, myötätuntoisesti ja avoimesti ja näin luotiin hyvät puitteet kasvatusyhteistyölle.

Tutkimuksessa tuli ilmi työntekijöiden myönteinen asennoituminen ja myönteisesti vaikeiden asioiden puheeksi ottaminen perheiden kanssa. Toisinaan henkilökunta saattoi miettiä keskenään kuka puhuu vanhemmalle, toinen saattoi tuntea perheen paremmin ja olla valmiimpi aiheesta keskusteluun. Joskus kaksi työntekijää puhui perheelle myös yhdessä, erityisesti vaikeasta asiasta puhuttaessa. Myös esimerkiksi ajan puute kohdata vanhempia ja työn kiireisyys koettiin haasteina. Alasuutarin (2006) mukaan yhteistyö toteutuikin päivittäisissä keskusteluissa, tasaveroisissa kohtaamisissa kuulumisia vaihdettaessa. Vanhempien hyväksyminen, kunnioittaminen ja heihin myönteinen suhtautuminen kuten myös kummankin osapuolen asiantuntijuuden hyväksyminen estää jännitteiden syntymisen. Koivunen (2009) otti esiin erilaiset viestinnän vääristymät tai ymmärtämisvaikeudet, mitkä kuuluvat inhimilliseen kanssakäymiseen. Koivusen tutkimuksissa päiväkotien henkilökunnan mielestä yhteistyötä vaikeuttivat esimerkiksi se, etteivät vanhemmat vastaanottaneet lapsen vaikeuksia koskevaa tietoa, lapsen tuonti- tai hakutilanteissa ei ehditty keskustella, sekä vanhemmilla, että työntekijöillä oli kiire, henkilökemiaseikat ja päiväkodin resurssipula.

7.1.3 Yhteiskunnalliset muutokset näkyvät päivähoidon kentällä

Varhaiskasvatus vuoteen 2020 julkaisu toi esiin tämän päivän päivähoiton nykykentän tilaa. Yhteiskunnallisen tilanteen muutokset ja monimuotoistuminen lapsiperheiden elämäntilanteissa heijastuvat päivähoiton kentälle. Päivähoiton on valmistauduttava elämään jatkuvassa muutoksessa ja vanhempien elämäntilanteisiin sopivat ja joustavat palvelut on taattava. Perheiden sosiaalisten ongelmien kasaantuessa tarvitaan selkeät ratkaisumallit tilanteiden ratkaisemiseen. Mahkonen (2013) totesi, että päivähoiton tehtävänä on tukea perheitä ja edistää lapsen kehitystä. Mahkonen mukaan suotuisa kasvuympäristö luodaan kohtaamalla lapsi yksilöllisesti ja lapsen ikä huomioiden unohtamatta hyvien ihmissuhteiden merkitystä. Koivunen (2009) viittasi kasvatuskumppanuuden periaatteisiin päivähoitossa. Päivähoito vastaa sekä lapsen hoidosta, kasvatuksesta että opetuksesta ja tukee samalla perheiden kotikasvatusta. Koivunen toi esiin myös päiväkodin yhteydenpidon eri alan asiantuntijoihin, jos lapsen kehitys vaatii, on tärkeää konsultoida ammattilaisia, joilta saa neuvoja lapsen kehityksen edistämiseen.

Kuten aiemmin tutkimuksessani olen todennut, yhteiskunnan palvelut on usein suunniteltu toimimaan normaalityöajan puitteissa, esimerkiksi kello 8 – 16 välisenä aikana. Yhteiskunnalliset muutokset ovat kuitenkin enenevässä määrin johtaneet palvelujen tarjontaan ja kysyntään epätyypillisiin aikoihin. Epätyypillisiin aikoihin työskentelevien vanhempien lapsille tarvitaan hoitopaikkoja ja vuoropäiväkodeissa hoitoa tarjotaankin jopa ympäri vuorokauden. Myös Suomessa, vaikka lasten kunnallinen hoito on kohtuuhintaista, turvaudutaan vuorohoitoa tarvitsevien lasten osalta enemmän läheisten lastenhoitoapuun kuin normityöaikoina työskentelevien perheiden lasten kohdalla. Esimerkiksi Verhoef ym. (2015) totesivat myös Suomen osalta vuoropäiväkotipalvelujen riittämättömyyden. Myös Kekkonen ym. (2014) totesivat keskeisen ongelman, lastenhoitopalveluja ei ole aina tarjolla riittävästi perheiden tarpeen mukaan ja epätyypillisinä aikoina. Ulkomailla lastenhoidon järjestäminen vanhempien työaikojen mukaan tuntuu usein olevan

monimutkaisempaa ja päivähoitopalveluja vähemmän tarjolla. Esimerkiksi Isossa-Britanniassa ja Alankomaissa päivähoidosta perittävät maksut ja asenteet kunnallisten päivähoitopalvelujen käyttöön eivät ole yhtä suotuisia kuin Suomessa. (Verhoef ym, 2015). Samaa osoitti myös Halfonin ja Friendlyn (2015) tutkimus Kanadan osalta. Stathamien ja Mooneyn (2003) tutkimus englantilaisperheistä oli samoilla linjoilla ja toi esiin myös päivähoitopalvelujen järjestäjien haluttomuuden tarjota lastenhoitoa epätyypillisiin aikoihin.

Omat tutkimustulokseni olivat aiheesta aiemmin tehtyjen tutkimustenlöödyösten suuntaisia ja vahvistivat aiempia tutkimustuloksia monin osin. Tutkimukseni tuotti jonkun verran myös uutta tietoa, koska täysin vastaavanlaista tutkimusta ei ollut aiemmin tehty. Keskityin tutkimuksessani melko laajalti vuoropäiväkotikontekstiin ja kaikesta aiheeseen liittyvästä ei löytenyt paljoa tutkimustietoa. Kuten aiemmin on todettu, vuorohoidosta ei ole vielä kovin paljon tutkimustietoa, mutta innostus aiheen tutkimukseen on kasvanut ja vuorohoidosta on tekeillä tällä hetkellä myös väitöskirjoja. Tutkimukseni oli ainutkertainen, mutta omaa päättelyketjuani seuraamalla tätä aineistoa hyödyntäen voitaisiin päätyä vastaavanlaisiin tutkimustuloksiin. Tutkimus toteutui suunnitelmien mukaan. Tutkimusta voidaan soveltaa vastaavan ympäristön, vuoropäiväkotikontekstin tutkimiseen.

7.2 Tutkimuksen luotettavuus

Kuntatyöpajoissa tehdyt muistiinpanot, äänitykset, fläppitaulujen materiaali sekä kuntatyöpajojen vetäjien tunnelmakuvaukset tarjosivat monipuolisen aineiston kontekstin tutkimiselle. Pysin saamaan hyvän kokonaiskuvan vuorohoidon nykytilasta. Kävin aineistoa läpi yhdistellen eri tilaisuuksista kertynyttä materiaalia. Poimin aineistosta ensin yhdestä vuoropäiväkodista kertyneestä materiaalista keskeiset seikat ja seuraavaksi toisesta päiväkodista kerätylle materiaalille tein saman jne. kirjoittaen aina uudesta materiaalista

otettuja tietoja jo kirjoittamani tekstin lomaan, sopiviin kohtiin. Minulla oli tutkimuskysymykset näkyvillä paperilapulla.

Mäkelä (1995, 47 - 48) kiinnittää huomiota kvalitatiivisen tutkimuksen analyysin arviointiperusteissa aineiston merkittävyyteen, sen yhteiskunnalliseen ja kulttuuriseen paikkaan, aineiston riittävyteen, analyysin kattavuuteen ja analyysin arvioitavuuteen sekä toistettavuuteen. Tämän tutkimuksen aineisto oli kerätty vuoropäiväkotien toimintaympäristössä, missä käytiin keskusteluja ajankohtaisesta ja työntekijöissä kiinnostusta herättäneestä aiheesta. Kvalitatiivisen aineiston riittävyttä ei voida yksiselitteisesti määritellä. Tilaisuudet olivat kukin kahden tunnin mittaisia ja aineistoa kerättiin tänä aikana niin paljon kuin oli mahdollista. Mäkelä (1995, 53) tarkoittaa analyysin kattavuudella sitä, ettei tutkija perusta tulkintojaan satunnaisiin poimintoihin. Arvioitavuudella Mäkelä viittaa siihen, että lukija pystyy seuraamaan tutkijan päättelyä. Toistettavuudella tarkoitetaan toisen tutkijan mahdollisuutta samoja luokittelu- ja tulkintasääntöjä noudattamalla päätyä samankaltaisiin tuloksiin. (Mäkelä 1995, 53). Tässä tutkimuksessa aineistoon perehdyttiin huolellisesti ja lukijalle pyrittiin selostamaan tutkimuksen teon vaiheet sekä kuvailemaan tutkimuksen taustaa ja tarkoitusta kattavasti. Tilaisuuksista kertyi ainutkertaista aineistoa, mistä tutkijan tekemät tulkinnat pyrittiin välittämään lukijalle ymmärrettävästi.

Tuomi ja Sarajärvi (2004, 136 - 137) ovat koonneet taulukon laadullisen tutkimuksen arvioinnin kriteereistä Niirasen, Tynjälän, Eskolan ja Suorannan sekä Parkkilan ym. kokoamiin käsitteisiin viitaten. Laadullista tutkimusta tulisi arvioida kokonaisuutena, mutta seuraavien käsitteiden avulla voidaan päästä selville laadullisen tutkimuksen luotettavuuskysymyksistä. Käsitteistä on hieman erilaisia määritelmiä, mutta tiivistetysti uskottavuus merkitsee totuusarvoa, sovellettavuutta ja tutkimusjoukon kuvausta. Vastaavuus tarkoittaa kuinka hyvin tutkija pystyy välittämään ja tulkitsemaan tutkittavien todellisuutta, siirrettävyys ilmaisee tulosten soveltamista vastaavaan ympäristöön ja luotettavuus ulkopuolisen henkilön näkökantaa

tutkimusprosessiin. Tutkimustilanteen arviointi on monipuolista erilaisten tekijöiden vaikutuksen huomioimista tutkimuksen kulkuun, varmuus myös ennustamattomien tekijöiden vaikutuksen noteeraamista ja riippuvuus tieteellisen tutkimuksen käytäntöjen noudattamista. Vakiintuneisuus tarkoittaa aineiston arviointia ulkopuolisen henkilön toteuttamana, vahvistettavuus esimerkiksi lukijan mahdollisuutta seurata tutkijan päättelyä ja vahvistuvuus tuo aiempien tutkimusten tukea tulkinnoille. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 136 - 137). Tuomi ja Sarajärvi (2004, 135, 138) toteavat, että tutkimuksesta tekee luotettavan tutkimuksen tarkoituksen ja kohteen selostaminen lukijalle. Tutkijan omat sitoumukset ja tutkimusaiheen tutkimisen tärkeys on hyvä tuoda esiin. Aineistonkeruuseen liittyvät seikat tulisi kertoa, kuten myös tutkimusjoukon valintaan liittyvät kysymykset, tutkimuksen aikataulu, aineiston analyysi, eettisyyspohdinnat ja huolellinen, yksityiskohtainen raportointi. Tarvittaessa tulee kertoa myös tutkimushenkilöiden osallisuus ja kommentointi tai tutkimuksen arviointi ennen julkaisua. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 135,138). Olen esittänyt perusteluja tutkimusaiheeni tutkimisen tärkeyden puolesta. Samoin olen pyrkinyt tutkimuksessani selkeään ja ymmärrettävään kuvaukseen tutkimuksen etenemisestä raportin kaikissa vaiheissa. Tutkimukseni suunnittelutyö alkoi vuoden 2015 loppupuolella, aineistonkeruu tapahtui helmikuusta - maaliskuussa ja raporin kirjoittamiseen käytin aikaa tammikuusta elokuuhun 2016. Tämän jälkeen viimeistelin vielä raporttini. Aineiston analyysin toteutin sisällönanalyysiä käyttäen ja aineistonkeruun vaiheineen olen tuonut esiin raportissani. Tutkittavat toimivat tiedonantajina, mutta eivät tutustuneet tutkimusraporttiini kirjoitusvaiheessa. Sen sijaan graduryhmäläiset ja ohjaajani esittivät kommentteja tekstistäni sen eri vaiheissa.

7.3 Reflektointia

Tässä etnografiaa hyödyntävässä tutkimuksessa keskityttiin tutkimaan vuoropäiväkotien henkilöstön toimintaa keskustelutilaisuuksissa ja

kuntatyöpajoissa, mutta samalla kyse oli myös laajemmin toimintaympäristön tarkastelusta, sisältäen myös tilaisuuksien vetäjinä toimivien muiden tutkijoiden havainnoinnin. Tutkijan rooli oli olla havainnoijana ja kirjaajana ja pyrkiä näin saamaan kiinnostava tieto tutkittavasta ilmiöstä. Tutkimuksessa saatiin tietoa ajankohtaisesta ja kiinnostavasta ilmiöstä henkilöstön kokemana, päästiin selville tämän hetken tilanteesta ja saatiin ainutkertaista materiaalia vuoropäivähoidosta kuntatyöpajakäynneiltä.

Enimmän osan ajasta kuntatyöpajakäynneillä käytin siis yhden pöytäkunnan työskentelyn seuraamiseen. Tähän oli käytännöllinen syy, sillä vaikka kussakin tilaisuudessa oli kolme pöytäkuntaa, olisi keskustelujen äänittäminen ja kuunteleminen ollut mahdotonta kaikkien kolmen pöytäkunnan puhuessa yhtäaikaisesti, käyden keskustelua oman pöytänsä jäsenten kanssa. Jäinkin miettimään, että olisin voinut mennä aina saman ohjaajan pöytään. Näin asioiden läpikäynti olisi ollut eri pajojen kohdalla vielä enemmän samankaltaista, siis tämän yhden seuraamani porukan osalta. Sain joka tapauksessa analysoitavaksi kaikkien ryhmien osalta heidän pohtimansa vahvuudet, haasteellisina kokemansa vuorovaikutustilanteet ja tiedot siitä, mitä uutta he aikoivat kokeilla työssään jatkossa OHOI-lupauksien muodossa. OHOI-lupauksia en hyödyntänyt tässä tutkimuksessa, sillä niistä tehdään erillinen, työyksikkökohtainen, jokaiseen päiväkotiiin jaettava kooste tutkijoiden toimesta. Tämän lisäksi analysoitava materiaali koostui tunnelmakierroksen annista ja tilaisuuksien vetäjien kommentteista. Äänitteiden ja muistiinpanojen kautta hain täydennystä fläppitaulujen tietoihin ja sain muutenkin hyvän yleiskäsityksen kuntatyöpajojen kulusta. Välillä kun asioita pohdittiin salissa yhdessä keskustelua käyden ja mistä vain ryhmästä työntekijät esittivät kommenttejaan, olin toki tällöin ottamassa talteen näitä tietoja. Mielenkiintoista oli myös kuulla tunnelmakierroksella, millä mielellä työpajaan lähdettiin mukaan.

Kynällä vihkoon kirjoittamieni muistiinpanojen perusteella olin saanut selkeästi kirjattua yksittäisten ihmisten puheenvuoroja ja pystyin seuraamaan puhujaa. Äänitteitä kuunnellessani huomasin, että välillä oli vaikea erottaa kuka

puhuu, ihmiset puhuivat päällekkäin ja ajoittain taustamelu yltyi kovaksi. Eri pöytien keskustelut sekoittuivat jonkin verran. Äänitteestä huomasi, kuinka iloinen ja nauruntäyteinen tunnelma työpajoissa vallitsi. Osa puhujista oli selvästi enemmän äänessä kuin toiset, osa dominoi keskustelua, osa oli vähän äänessä ja puhui hiljaa. Kaiken kaikkiaan innostus käsiteltävään aiheeseen tuli hyvin esiin. Ihmiset olivat halukkaita kommentoimaan ja puhuivat paljon tärkeää asiaa vuorohoidosta. Fläppitauluilta sain lyhyesti ja ytimekkäästi selville työntekijöiden vahvuudet ja haastaviksi koetut tilanteet. Tukea ja taustaa näille fläppipapereille kirjoitetuille seikoille sain muistiinpanoistani sekä äänitteistä. Esimerkiksi tapahtuman ilmapiiri ja ihmisten äänenpainot heidän puhuessaan asioista välittyivät äänitteen kautta.

Vaikka joku asia mainittiin keskeisenä, esimerkiksi useasti fläppitaululla esiintyi vahvuutena, siitä keskustelu saattoi jäädä vähäisemmäksi. Tosin seurasin läheltä vain yhtä pöytäkuntaa kerrallaan, jolloin en päässyt selville muiden pöytien keskusteluista. Yhdestä tilaisuudesta johon en päässyt osallistumaan sain aineistona vain fläppitaulujen annin, mutta neljästä muusta kuntatyöpajasta kertynyt aineisto oli runsas.

7.4 Käytännön johtopäätökset ja jatkotutkimushaasteet

Tutkimuksen merkitys oli hyödyntää työntekijöiden näkemyksiä ja havaita, tuoda esiin ja etsiä ratkaisuja vuoropuheluun perheiden kanssa vuoropäiväkotien toimintaympäristössä. 114 henkilön joukossa oli niin uraansa aloittelevia kuin kokeneita konkareitakin. Myös eri ammattiryhmät päivähoidon piiristä olivat kattavasti edustettuina. Täten saatiin monipuolinen kokonaiskuva päivähoiton ammattilaisten osaamisesta. Vuorohoidosta keskustelu koettiin tarpeellisena ja vuoropuhelusta perheiden kanssa virisi antoisaa keskustelua. Tunnelmakierroksen jälkeen saatiin luotua vapautunut, rento ilmapiiri ja osallistujien saatua käsityksen illan teemoista aiheita käsiteltiin ryhmissä pääosin myönteisellä asenteella.

Päivähoidon työntekijöillä oli vahvuksiensa kautta hyvät edellytykset perheiden kohtaamiseen, heillä oli osaamista ja toimivia käytäntöjä työympäristössä. Erilaiset ihmiset ja moninaiset perheet pystyttiin kohtaamaan luontevasti, perheiden asioista oltiin kiinnostuneita, perheitä ja heidän ratkaisujaan kunnioitettiin ja lapsen etua pidettiin ensisijaisena. Henkilökunta pystyi keskustelemaan keskenään ja miettimään yhdessä toimintatapoja ja pelisääntöjä myös vaikeisiin tilanteisiin. Monet koetuista haasteista ovat sellaisia, joihin ei löydy pikaista ratkaisua. Samat haasteet ovat monesti pohdituttaneet päivähoiton henkilökuntaa vuosia. Vanhempien joutuessa sopeutumaan työelämän vaatimukseen lasten hoitopäivät voivat venyä pitkiksi. Elämäntilanteet ovat moninaisia ja työnantajat eivät aina ole valmiita joustamaan työajoissa lastenhoidon takia. Erityisesti yhden huoltajan perheissä hoitojärjestelyt saattavat olla hankalahkoja. Päivähoidon henkilökunta toivoi kuitenkin, että lapselle annettaisiin myös oikeus lomaan, perheen mahdollisuuksien mukaan. Vuorohoidossa uusia lapsia saattaa tulla ryhmiin tiheään tahtiin, vanhempien työajat ovat epätyypillisiä ja lapsi tarvitsee nopeasti hoitopaikan erimerkiksi vanhemman saadessa keikkaluontoisen työn. Vuorotyöläiset eivät itsekään aina tiedä ajoissa omia työvuorojaan, jolloin vuoroista päiväkodille ilmoittaminen voi vaikeutua. Toiveena päiväkotien puolelta oli kuitenkin, että hoitoajoista ja muutoksista ilmoitettaisiin heti, kun niistä itse tiedetään. Perheiden elämäntilanteet myös muuttuvat ja saatetaan muuttaa paikkakunnalta toiselle työn perässä. Perheiden elämäntilanteiden muuttuminen vaatii sopeutumista niin perheeltä kuin päivähoitoltakin.

Vuoropäiväkotia käyvien lasten perheiden päivittäinen rytmi poikkeaa monesti siitä, mitä se on säännöllisessä päivätyössä käyvillä perheillä. Kun vanhempien työ alkaa tai päättyy epätyypilliseen aikaan, lapsi tarvitsee hoitopaikan, mikä sopii työaikoihin. Lapsi ja vanhemmat joutuvat tottumaan aikaisiin aamuherätyksiin ja myöhäisiin nukkumaanmenoihin. Jos epätyypillinen työaika on vanhemman oma valinta ja työn teko poikkeavina aikoina tuntuu mielekkäältä, on rytmiin sopeutuminen helpompaa ja vähemmän väsyttävää. Vanhemmilla on lapsensa kasvatuskysymyksistä omat

näkemyksensä ja perheen oma tapa elää arkea voi olla erilainen kuin päivähoitossa, missä joudutaan toimimaan yhteisillä ehdoilla, kaikki lapset huomioiden. Toimintatavat, säännöt ja päivärytmi on oltava säännönmukainen, jotta arki päiväkodissa toimii. Kaikkia vanhempien toiveita oman lapsen yksilöllisestä kohtelusta tietyissä tilanteissa voi olla vaikea huomioida esimerkiksi päiväunien väliin jättäminen.

Tiedonkulullisia ongelmia voi tuoda lasten vaihtuvuus, useita uusia perheitä aloittaa samaan aikaan. Vuorohoidossa lasten tullessa hoitajien kanssa eri aikaan päiväkotiin sekä perhe, että henkilökunta kohtaa paljon uusia ihmisiä. Eri henkilö vastaanottaa lapsen ja eri henkilö luovuttaa lapsen kotiin. Oma hoitaja voi työskennellä eri rytmissä lapsen kanssa. Lapsen voi hakea hoidosta välillä äiti, välillä isä, isovanhempi tai muu läheinen. Aina ei muisteta kenelle on puhuttu ja mitä, myös vanhemmat eivät opi aina tuntemaan henkilökuntaa nimillä. Jos toiselle vanhemmalle on tiedotettu jostain asiasta, tieto ei aina kulje myöskään perheen sisällä. Tiimipalaverit oli havaittu hyväksi keinoksi, missä työntekijät voivat lapsen kuulumisista voidaan vaihtaa tietoa.

Päivähoidon arjessa voi olla vähän aikaa vanhempien kohtaamiselle. Työssä on kiirettä ja tilanteet muuttuvat nopeasti. Lapsiryhmästä on huolehdittava samalla, kun pitäisi keskustella vanhempien kanssa. Välillä montakin vanhempaa tulee yhtä aikaa hakemaan lapsiaan kotiin. Jos henkilökuntaa on sairaana, työntekijöitä voi olla ryhmässä vähemmän, ellei sijaisia saada. Vaikeista asioista perheille puhuttaessa auttaa ihmistuntemus ja se, että asioista puhutaan, kun niihin pystytään rauhassa keskittymään. Jos perhe on suhtautunut lapsesta heränneeseen huoleen välinpitämättömästi, voi kyseessä olla myös vanhemman oma voimattomuus ja jaksamisongelmat. Aina perhe ei ollut ryhtynyt toimenpiteisiin, kun esimerkiksi työntekijä oli puhunut lapsen käytökseen tai kehitykseen liittyvästä vaikeudesta, esimerkiksi varannut aikaa puheterapiaan useista kehotuksista huolimatta. Tällöin henkilökuntaa huolestutti, miten lapsen kehitys pääsee edistymään. He kokivat myös, etteivät voi tehdä vanhempien puolesta kaikkia asioita.

Tilaisuuksien vetäjien kommentointien pohjalta päätellen tutkijat saivat kuntatyöpajoista arvokasta tietoa hyödynnettäväksi tuleviin tutkimuksiin. Ihmisten into keskustella vuorohoidon teemoista vaihteli jonkin verran eri päiväkotien välillä, mutta illan kulku toteutui suunnitelmien mukaan. Perheitä ymmärrettiin ja päiväkodeilla oli toimivat käytännöt mahdollisten ongelmien ratkaisuun. Vetäjät toivat puheissaan esille esimerkiksi tiimityön hyödyntämisen, tiedonkulkuongelmat, lasten vaihtuvuuden päivähoitossa, lasten hoitoputket ja henkilökunnan ajan vähyyden vanhempien kohtaamiseen. Osa haasteista, joista osallistujat puhuivat, liittyivät yleisesti päivähoitoon, eivätkä ainoastaan vuorohoitoon, mutta olivat keskeisiä päivähoiton arkeen vaikuttavia kompastuskiviä.

Kuntatyöpajojen aihevalinta motivoi keskustelijoita puhumaan ja päivähoitotyöntekijät kokivat keskustelut tarpeellisina. Jatkotutkimuksen kannalta ajateltuna käsitykseni mukaan vastaaville kuntatyöpajoille saattaisi olla Keski-Suomen lisäksi kiinnostusta muuallakin Suomessa. Tällöin saataisiin vielä enemmän materiaalia ja tietämystä aiheesta. Nyt tutkin vuoropäiväkotihenkilökunnan näkemyksiä vuoropuhelusta vanhempien kanssa, mutta olisi mielenkiintoista selvittää myös vanhempien näkemystä asioihin. Jatkotutkimuksen avulla voitaisiin kehittää vuorohoitojärjestelmää ja lisätä päiväkotihenkilökunnan osaamista.

LÄHTEET

Alasuutari, M. 2006. Kulttuuriset kehykset kasvatusvuorovaikutuksessa. Teoksessa Karila, K., Alasuutari, M., Hännikäinen, M., Nummenmaa, A.R. & Rasku-Puttonen, H. (toim.) Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.

Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.

Bronfenbrenner, U. 2005. Making Human Beings Human. Bioecological Perspectives on Human Development. United States of America: Sage Publications.

Collin, K., Valleala, U.M., Herranen, S., Paloniemi, S. & Pyhälä-Liljeström, P. 2012. Moniammatillisen yhteistyön muodot ja haasteet päivystystyön hoitoprosessissa. Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti 2012: 49 31- 43.

Collin, K. 2005. Experience and Shared Practice. Design Engineers` Learning at Work. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 261. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.

Cortazzi, M. 2008. Narrative analysis in ethnography. Teoksessa P. Atkinson, A. Coffey, S. Delamont, J. Lofland & L. Lofland (toim.) Handbook of Ethnography. London: Sage Publications, 384-394.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2005. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerrus Kirjapaino Oy.

Halfon, S. & Friendly, M. 2015. Work around the clock. A snapshot of non – standard hours child care in Canada. Occasional paper No. 29. Childcare Resource and Research Unit.

Hämeenaho, P. & Koskinen-Koivisto, E. 2014. Etnografian ulottuvuudet ja mahdollisuudet. Teoksessa P. Hämeenaho & E. Koskinen-Koivisto (toim.) Moniulotteinen etnografia. Helsinki: Ethnos ry, 7-31.

Helsingin Sanomat, 22.3.2016. Päivähoito: Päiväkodin ja perheen välinen viestintä kaipaa uudistusta. Helsinki aikoo puuttua ”järjenvastaiseen” lakiin. /Maija Aalto.

Karila, K. 2006. Kasvatuskumppanuus vuorovaikutussuhteena. Teoksessa K. Karila, M. Alasuutari, M. Hännikäinen, A.R. Nummenmaa & H. Rasku-Puttonen (toim.) Kasvatusvuorovaikutus. Tampere:Vastapaino, 91-108.

Karila, K. & Nummenmaa, A.R. 2006. Kasvatusvuorovaikutus ja yhteisöllinen työkuulttuuri. Teoksessa K. Karila, M. Alasuutari, M. Hännikäinen, A. R. Nummenmaa & H. Rasku-Puttonen (toim.) Kasvatusvuorovaikutus. Tampere:Vastapaino, 34-47.

Kaskela, M. & Kekkonen, M. 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta. Opas varhaiskasvatukseen kehittämiseen. STAKES. Oppaita 63. Vaajakoski: Gummerrus kirjapaino Oy.

Kekkonen, M., Rönkä, A., Laakso, M-L., Tammelin, M. & Malinen, K. 2014. Lapsiperheet 24/7-taloudessa. Teoksessa J. Lammi-Taskula & S. Karvonen (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy, 52-70.

Kekkonen, M. 2012. Kasvatuskumppanuus puheena. Varhaiskasvattajat, vanhemmat ja lapset päivähoidon diskurssiivisilla näyttämöillä. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden yksikkö. Akateeminen väitöskirja. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Tutkimus 72/2012.

<http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/66856/978-951-44-8708-8.pdf?sequence=1>

Kiviniemi, K. 2001. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 68-84.

Koivunen, P – L. 2009. Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen. Juva: WS Bookwell Oy. PS – kustannus.

Korhonen, M. 2006. Sukupolven merkitys vuorovaikutussuhteissa. Teoksessa K. Karila, M. Alasuutari, M. Hännikäinen, A. R. Nummenmaa & H. Rasku-Puttonen (toim.) Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 51-69.

Laitinen, M. 2008. Organisatorisen muutosnarratiivin tuottaminen kertovan muutosselonteon menetelmän avulla. Teoksessa R. Kaasila, R. Rajala & K. E. Nurmi (toim.) Narratiivikirja: Menetelmiä ja esimerkkejä. Tampere: Juvenes Print, 172-190.

Lappalainen, S. 2007. Johdanto. Mikä ihmeen etnografia? Teoksessa S. Lappalainen, P. Hynninen, T. Kankkunen, E. Lahelma & T. Tolonen (toim.) Etnografia metodologiana. Lähtökohtana koulutuksen tutkimus. Tampere: Vastapaino, 9-14.

Lasten päivähoito 2013-kuntakyselyn osaraportti. Tilastoraportti 16/2014, 17.6.2014. www.thl.fi
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116231/Tr16_14.pdf?sequence=4 Viitattu 10.2.2016.

Li, J., Johnson, S.E., Han, W-J., Andrews, S., Kendall, G., Strazlins, L. & Dockery, A. 2013. Parents` Nonstandard Work Schedules and Child Wellbeing. A Critical Review of the Literature. The Journal of Primary Prevention, 1-65.

Lundan, A. 2009. Kutsu dialogisuuteen. Diskurssianalyttinen tapaustutkimus kasvattajan ja lapsen haasteellisesta vuorovaikutuksesta päiväkodissa. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.

Mahkonen, S. 2013. Päivähoito ja laki. Porvoo: Bookwell Oy.

Marttila, A. 2014. Tutkijan positiot etnografisessa tutkimuksessa - Kentän ja kokemuksen dialoginen rakentuminen. Teoksessa P. Hämeenaho & E. Koskinen-Koivisto. Moniulotteinen etnografia. Helsinki: Ethnos ry, 362-392.

McIntyre, L., Eckert, F., Fiese, B., DiGennaro, F. & Wildenger, L. 2007.

Transition to Kindergarten: Family Experiences and Involvement. *Early Childhood Education Journal* 35 (1), 82-88.

Moilanen, P. & Räihä, P. 2001. Merkitysrakenteiden tulkinta. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-kustannus, 44-67.

Murtorinne - Lahtinen, M., Moilanen, S., Tammelin, M., Rönkä, A. & Laakso, M-L. (In press). "Mothers' non-standard working schedules and family time: enhancing regularity and togetherness" *International Journal of Sociology and Social Policy*.

Mäkelä, K. 1995. Kvalitatiivisen analyysin arviointiperusteet. Teoksessa K. Mäkelä (toim.) *Kvalitatiivisen analyysin analyysi ja tulkinta*. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy, 42-61.

Nummenmaa, A.R.2006. Kasvattajien yhteisö ja kasvatuskulttuuri. Teoksessa K. Karila, M. Alasuutari, M. Hännikäinen, A. R. Nummenmaa & H. Rasku-Puttonen (toim.) *Kasvatusvuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino, 19-33.

Riessman, C.K.2008. *Narrative Methods for the Human Sciences*. United States of America: Sage Publications.

Rönkä, A., Turja, L., Tammelin, M., Malinen, K., Teppo, U, & Laakso, M. 2016. *Day and night care in Finland*. Käsikirjoitus.

Rönkä, A., Malinen, K., Turja, L. & Peltoperä, K. 2016. Kuntatyöpajojen OHOI-diamateriaali. Vuoropuhelu vanhempien kanssa, dialogi ja vanhempien osallisuus keskustelutilaisuuksissa.

Statham, J. & Mooney, A. 2003. Around the clock. Childcare services at atypical times. Thomas Coram Research Unit. Institute of Education. University of London. The Policy Press.

Stonehouse, A. 2012. Collaborative Partnership with Families. National Quality Standard. Professional Learning Program. Early Childhood Australia.

Tammelin, M., Malinen, K., Rönkä, A. & Verhoef, M. 2015. Work Schedules and Work-Family Conflict Among Dual Earners in Finland, the Netherlands, and the United Kingdom. *Journal of Family Issues* 1-22. Sage.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2004. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerrus Kirjapaino Oy.

Varhaiskasvatus vuoteen 2020. Varhaiskasvatuksen neuvottelukunnan loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki 2008. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007:72. Helsinki:Yliopistopaino.

Verhoef, M., Tammelin, M., May, V., Rönkä, A. & Roeters, A. 2015. Childcare and parental work schedules: a comparison of childcare arrangements among Finnish, British and Dutch dual-earner families. *Community, Work & Family*.

LIITTEET

LIITE 1 Saatekirje päiväkodeille

Kasvatusyhteistyö vuorohoidossa Pro gradu - tutkielma (OHOI - osaamista vuorohoitoon - hanke)

Kasvatusyhteistyö vuorohoidossa Pro gradu - tutkielman lähtökohdat

Kasvatusyhteistyö vuorohoidossa Pro gradu - tutkielman aihepiiri liittyy OHOI - tutkimusprojektiin eli osaamista vuorohoitoon hankkeeseen, mikä toteutetaan Jyväskylän ammattikorkeakoulun ja Jyväskylän yliopiston yhteistyönä.

Tutkimuksen tavoite?

Pro gradu - tutkielman ja OHOI - hankkeen asiantuntijoiden tekemän tutkimustoiminnan tavoitteena on jäsentää perheiden ja vuoropäiväkotien välistä vuoropuhelua ja perheiden osallisuutta estäviä ja edistäviä tekijöitä. Tavoitteena on vuorohoidon henkilöstön osaamisen, työhyvinvoinnin ja perheiden kanssa tehtävän yhteistyön kehittäminen sekä vuoropäivähoitojärjestelmän toimivuuden kehittäminen.

Keneltä ja mitä tietoa kerätään?

Tietoa kerätään vuoropäiväkotien henkilöstöltä, jotka osallistuvat kevätkaudella 2016 järjestettäviin kuntatyöpajoihin ja keskustelutilaisuuksiin päiväkodeissa Keski-Suomen alueella. Työpajojen aiheena on vuoropuhelu vanhempien kanssa, dialogi ja vanhempien osallisuus. OHOI - hankkeen asiantuntijat toimivat tilaisuuksien vetäjinä. Opiskelija toimii tilaisuuksissa havainnoijana ja kirjaajana. Etnografista tutkimusotetta soveltaen aineisto kerätään tilaisuuksista nauhoittamalla keskusteluita sanelukoneella, tekemällä muistiinpanoja ja valokuvaamalla toiminnallisista tuokioista fläppitaululle kertynyttä kirjallista materiaalia kevään 2016 aikana tapahtuvaa analysointia varten.

Tutkimustiedon käyttö ja luottamuksellisuus

Tutkimukseen osallistuvien päiväkotien johtajilta on saatu myönteinen kanta tutkimukseen osallistumiseen. Tutkimukseen haettiin lupa myös Jyväskylän kaupungilta ja tutkimuslupa myönnettiin 11.2.2016. Tutkimuksen kaikissa vaiheissa noudatetaan tutkimuseettisiä periaatteita. Tutkimuksen teossa esille tulevat tiedot ovat luottamuksellisia, osallistuminen perustuu vapaaehtoisuuteen ja osallistujien henkilötietoja tai työyksikkötietoja ei kerätä. Aineiston säilytyksessä, käsittelyssä ja välityksessä muille tutkimusryhmän jäsenille noudatetaan erityistä huolellisuutta. Kertynyttä aineistoa käytetään vain Pro gradu - tutkielman ja OHOI - hankkeen tutkijoiden tutkimusprojektissa.

LIITE 2 Kuntatyöpajojen kulku

Tilaisuuksien kesto 2 tuntia

OHOI-hanke esittäytyy (noin 10 min)

Vetäjät ja opiskelija esittäytyvät, kerrotaan illan tarkoitus

Tunnelmakierros (noin 15 min)

Millä tunnelmilla työiltään saavuttiin? Työskennellään pöytäkunnittain, osallistujat valitsevat mieleisensä kuvakortin, jonka pohjalta kertovat vuorotellen perustellen ajatuksistaan ja tunnelmistaan.

Vahvuus-työskentely (noin 20 min)

Mikä on oma ja tiimini vahvuus vuoropuhelussa perheiden kanssa?
Keskustellaan pöytäkunnittain kirjaten tarralapuille omia ja työtoverin vahvuuksia perheiden kohtaamisessa.

Vuoropuhelua raamittavat tekijät- dian esittely (noin 10 min)

Perheet 24/7- tutkimuksen tuloksiin perustuvan dian esittely. Diaan on koottu vuorohoidon työntekijöiden ammatillisia haasteita, keskeinen haaste on vuoropuhelu vanhempien kanssa. Osallistujat voivat kommentoida dian sanomaa.

(Perheet 24/7- tutkimustulosten pohjalta esitetään vuorohoidon työntekijöiden vastauksia:

Perhemuotojen, huoltajuussuhteiden ja asumisjärjestelyjen monimuotoisuus, muuttuvuus ja monimutkaisuus 10 mainintaa, Perhetilanteiden haastavuus, perheiden ja lasten moniongelmaisuus ja elämänhallintaongelmat 10 mainintaa, Ajan löytäminen perheiden kohtaamiseen, toimiva kumppanuus 8 mainintaa, Perheiden ratkaisujen ja tilanteiden ymmärtäminen 5 mainintaa, Vuorotyön rasittavuus vanhempien jaksamiseen 4 mainintaa).

Haastavat vuoropuhelutilanteet (noin 15 min)

Millaisia ovat haastavat vuoropuhelutilanteet työssänne ja miksi ne ovat haastavia? Keskustellaan haastavista tilanteista pöytäkunnittain ja kirjataan ylös tarralapuille haastaviksi koettuja tilanteita perusteluineen. Valitaan yksi tai useampi tilanne, mikä tai mitkä näytellään siten, että osa osallistujista saa roolit ja eläytyen roolihahmoihinsa he esittävät muille haastavan vuoropuhelutilanteen mahdollisimman todentuntuisesti.

Keskustelujen purku yhteisesti (noin 15 min)

Yhteinen keskustelu illasta kaikkien osallistujien kesken.

OHOI-lupauksien kirjoittaminen (noin 10 min)

Mitä uutta lupaan kokeilla työssäni? Osallistujat kirjoittavat tarralapuille nimettömänä vastauksensa, palauttaen vastauksensa yksikkökohtaiseen palautuspaikkaan. Vastauksista koostetaan työyhteisöön palautettavat posterit.

Palaute illasta (merkitään seinällä olevaan janakuvaan)

Vetäjien haastattelu tilaisuuksien jälkeen (noin 10 min)

Opiskelija äänittää sanelukoneelle vetäjien ajatuksia illan kulusta.

LIITE 3 Esimerkkikuva fläppitaulusta, vahvuudet

